اُتْلُ مَآ اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتٰبِ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ ۭ اِنَّ الصَّلٰوةَ تَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَاۗءِ وَالْمُنْكَرِ ۭ وَلَذِكْرُ اللّٰهِ اَكْبَرُ ۭ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُوْنَ ﮌ

(४५) जुन किताब तपाईंतिर प्रकाशना (वह्य) गरिएको छ, त्यसलाई पढ्नुस्[1] तथा नमाज़ स्थापित गर्नुस् (निश्चित रुपले पढ्नुस्) ।[2] निःसन्देह नमाज़ निर्लज्जता तथा दुराचारबाट रोक्दछ,[3] निःसन्देह अल्लाहको स्मरण निकै

[1]कुर्आन करीमका पाठका अनेक उद्देश्य छन् । मात्र प्रतिकार तथा पुण्यका लागि, त्यसका अर्थ एवं भावर्थमाथि विचार एवं चिन्तनका लागि, शिक्षा-दीक्षाका लागि तथा भाषण एवं व्याख्याका लागि, पाठका आदेशमा यी सबै प्रकार सम्मिलित छन् ।

[2]किनकि नमाज़बाट (यदि नमाज़ हो) मनुष्यको विशेषरुपले सम्बन्ध अल्लाहसित हुनजान्छ, जसबाट मनुष्यलाई अल्लाहको सहायता प्राप्त हुनजान्छ, जो जीवनका प्रत्येक मोडमा उसको दृढता एवं स्थिरताको कारण तथा मार्गदर्शनको साधन सिद्ध हुन्छ । यसैले कुर्आन करीममा भनिएको छ,

﴿ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ﴾

"हे ईमान भएकाहरु ! धैर्य एवं नमाज़बाट सहायता प्राप्त गर ।" (सूरः अल-बकरः-१५३/१०३)

नमाज़ तथा धैर्य कुनै भौतिक (दृश्य) वस्तु त होइन कि मनुष्य त्यसलाई समातेर सहायता प्राप्त गरोस् । यो त अगोचर वस्तु हो । यसको अर्थ यो हो कि मनुष्यको यिनीद्वारा आफ्नो प्रभुसित विशेष सम्बन्ध एवं लगाव हुन्छ । त्यसले पाइला-पाइलामा त्यसको सहायता एवं मार्गदर्शन गर्दछ, यसैले नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई रात्रिको एकान्तमा तहज्जुदको नमाज़ पढ्नमाथि जोड दिइयो, किनकि तपाईंमाथि जुन महान कार्य सुम्पिएको थियो, त्यसमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई अल्लाहको सहायताको अत्याधिक आवश्यकता थियो । यही कारण हो कि स्वयं नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई पनि जब कुनै महत्वपूर्ण समस्याको सामना हुन्थ्यो त उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले नमाज़को प्रयोजन गर्नुहुन्थ्यो । «إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ فَزِعَ إِلَى الصَّلٰوة» (मुसनद अहमद तथा अबू दाऊद)

[3]अर्थात् असभ्यता एवं नराम्रो कुरालाई रोक्न साधन बन्दछ, जसरी औषधिहरुका विभिन्न प्रभाव छन् तथा भनिन्छ कि अमूक औषधि अमूक रोगलाई भन्दछ तथा वास्तवमा यस्तो हुन्छ, तर कहिले ? जब दुई कुराहरुलाई ध्यानमा राखिन्छ । एक त औषधिको नियमित रुपले त्यस नियम तथा प्रतिबन्धका साथ प्रयोग गरियोस्, जो वैद्य, हकीम अथवा डाक्टरले भनेको छ । दोस्रो परहेज (मुख बार्न) अर्थात यस्ता कुराहरुको प्रयोग नगरियोस् जो त्यस औषधिको प्रभावलाई कम गर्दछ अथवा समाप्त गर्दछ । यसैप्रकार नमाज़मा पनि अल्लाह तआलाले यस्तो अध्यात्मिक प्रभाव राखेको छ कि यो मनुष्यलाई असत्यता तथा नराम्रो कुराबाट रोक्दछ, परन्तु त्यसै समय जब नमाज़ सुन्नते नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सुन्नत

ठूलो कुरा हो ।[1] तिमी जे-जति गरिराखेका छौ त्यससित अल्लाह (तआला) अवगत छ ।

(४६) तथा अहले किताबसँग अत्यन्त सभ्यतापूर्ण विधिले वाद-विवाद गर,[2] परन्तु उनीसित जो उनीहरुमध्ये अन्यायी छन् ।[3] तथा स्पष्ट घोषणा गरिदेउ कि हाम्रो त त्यस किताबमाथि पनि ईमान छ, जो हामीमाथि

وَلَا تُجَادِلُوٓا أَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِي هِيَ أَحۡسَنُ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنۡهُمۡۖ وَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ إِلَيۡنَا وَأُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمۡ

अनुसार ती विधि तथा प्रतिबन्धहरुका साथ पढिन्छ जो त्यसको शुद्धता एवं मान्यताका लागि अनिवार्य छन । जस्तै, त्यसका लागि प्रथम वस्तु नि:स्वार्थता हो, द्वितीय हृदयको पवित्रता अर्थात् नमाज़मा अल्लाहका अतिरिक्त अन्यतिर ध्यान नहोस्, तृतीय सामूहिक रुपमा एकत्रित भई निर्धारित समयमा पढियोस्, चतुर्थ नमाज़का आधार (कुर्आनको पाठ, रूकूअ (झुक्नु), बैठक (कौम:), नत्मस्तक हुनु (सजदा) आदिमा सन्तुलन एवं शान्ति, पूर्ण एकाग्रता, खुशूअ-खुजूअ् (तल्लीनता एवं रूंधित) अवस्था, नियमित रूपमा त्यसको प्रबन्ध, र वैध एवं पवित्र जीविकाको प्रयोग । हाम्रा नमाज़हरु यी प्रतिबन्ध एवं नियमहरुबाट शून्य छन्, यसैकारण त्यसका प्रभाव पनि हाम्रा जीवनमा प्रदर्शित भइराखेका छैनन् जो कुरआन करीममा भनिएका छन् । केही विद्वानले यसका अर्थ आदेशका लागि गरेका छन् अर्थात् नमाज़ पढ्नेहरुलाई आवश्यक छ कि उनी असभ्य कार्य एवं नराम्रा कुराहरुबाट रोकियून् ।

[1]अर्थात् निर्लज्जता तथा दुराचारबाट रोक्नमा अल्लाहको वर्णन नमाज़को स्थापनाबाट पनि अति प्रभावशाली छ यसकारण कि मनुष्य जबसम्म नमाज़ पढ्दछ नराम्रो कुराबाट रोकिएको हुन्छ, परन्तु पछि त्यसको प्रभाव क्षीण हुन्छ । यसको विपरीत हर समय अल्लाहको स्मरण उसको लागि हर समय नराम्रो कुरामा बाधक रहन्छ ।

[2]यसकारण कि उनी ज्ञानी एवं बुद्धिमान छन्, कुरा बुझ्ने योग्यता एवं क्षमता राख्दछन् । यसकारण उनीसित विवाद एवं वार्तामा कटुता एवं तीब्रता उचित छैन ।

[3]अर्थात् जो वाद-विवादमा अतिले काम लिन्छन् भने तिमीलाई पनि कडा कुरा तथा भाषा प्रयोग गर्ने अनुमति छ । केही विद्वानहरुले प्रथम गुटसित तात्पर्य ती अहले किताब लिएका छन् जो मुसलमान भइहालेका थिए तथा दोस्रो गुटसित ती मानिसहरु जो मुसलमान भएनन्, बरु यहूदी एवं इसाई नै रहे तथा केही ज्ञाताहरुले ظَلَمُوا مِنْهُم को अभिप्राय ती अहले किताबलाई लिएका छन् जो मुसलमानहरुका विरुद्ध हिंसक विचार राख्दथे तथा लड्थे, भिड्थे । उनीहरुसित तिमी पनि लड्दै गर, यहाँसम्मकि उनीहरु मुसलमान होऊन् अथवा सुरक्षाकर (जिज़या) देऊन् ।

وَاحِدٌ وَّنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ ۝٤٦

अवतरित गरिएको छ तथा त्यसमाथि पनि जो तिमीमाथि अवतरित गरियो ।[1] हाम्रो-तिम्रो प्रभु एउटै छ, हामी सबै उसैका आदेशा दिन्छौं

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتٰبَ ۭ فَالَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ۚ وَمِنْ هٰٓؤُلَاۗءِ مَنْ يُّؤْمِنُ بِهٖ ۭ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيٰتِنَآ اِلَّا الْكٰفِرُوْنَ ۝٤٧

(४७) तथा हामीले त्यसैप्रकार तपाईंतिर आफ्नो किताब अवतरित गरेका छौं । अत: जसलाई हामीले किताब प्रदान गरेका छौं, उनीहरु त्यसमाथि ईमान कायम गर्दछन्[2] तथा उनीहरुमध्ये केही त्यसमाथि ईमान स्थापित राख्दछन्,[3] तथा हाम्रा आयतहरुलाई अस्वीकार मात्र काफ़िर नै गर्दछन् ।

وَمَا كُنْتَ تَتْلُوْا مِنْ قَبْلِهٖ مِنْ كِتٰبٍ وَّلَا تَخُطُّهٗ بِيَمِيْنِكَ اِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُوْنَ ۝٤٨

(४८) तथा यसभन्दा पूर्व त तपाईं कुनै किताब पढ्नु हुन्नथ्यो[4] तथा न कुनै किताबलाई आफ्नो हातले लेख्नु हुन्थ्यो[5] कि यी असत्यका पूजारीहरु शंका एवं सन्देहमा पर्दथे ।[6]

[1]अर्थात् तौरात तथा इंजीलमाथि । अर्थात् यी पनि अल्लाहका तर्फबाट अवतरित गरिएका हुन् तथा यो कि इस्लामको धर्मविधान आउनु तथा मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम नबी उद्घोषित हुनुभन्दा पूर्व यही अल्लाहको धर्म विधान थियो ।

[2]यसबाट तात्पर्य अब्दुल्लाह बिन सलाम आदि हुन् । किताब प्रदानबाट तात्पर्य हो त्यसका अनुसार कर्म गर्नु । जस्तो कि त्यसका अनुसार जो कर्म गर्दैनथे, उनीहरुलाई यो किताब प्रदान नै गरिएन ।

[3]यिनीबाट तात्पर्य मक्कावासी हुन्, जसमध्ये केहीले ईमान सुदृढ गरेका छन् ।

[4]यसकारण कि अनपढ थिए ।

[5]यसकारण कि लेख्नका लागि पनि शिक्षा आवश्यक छ, जो उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले कसैबाट प्राप्त गर्नुभएको थिएन ।

[6]अर्थात् यदि उहाँ केही पढे-लेखेका भए अथवा कुनै गुरुबाट शिक्षा प्राप्त गरेको भए, त भन्थे कि यो कुर्आन अमूक व्यक्तिको सहायता अथवा त्यसबाट शिक्षा प्राप्त गर्नुको परिणाम हो ।

بَلْ هُوَ اٰيٰتٌۢ بَيِّنٰتٌ فِيْ صُدُوْرِ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ ۭ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيٰتِنَآ اِلَّا الظّٰلِمُوْنَ ۝

(४९) बरु यो (कुर्आन) त प्रकाशमय आयतहरु (सुत्र) हुन् जो ज्ञानीहरुका हृदयमा सुरक्षित छन् ।[1] हाम्रा आयतहरुलाई अस्वीकार गर्नेहरु अत्याचारीहरुबाहेक कोही अन्य होइन ।

وَقَالُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيٰتٌ مِّنْ رَّبِّهٖ ۭ قُلْ اِنَّمَا الْاٰيٰتُ عِنْدَ اللّٰهِ ۭ وَاِنَّمَآ اَنَا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ۝

(५०) तथा उनीहरुले भने कि यसमाथि केही निशानीहरु (चमत्कार) यसका प्रभुतिर बाट किन उतारिएन । (तपाईं) भनिदिनुस् निशानीहरु त सबै अल्लाहसित छन्[2] मेरो स्थिति त मात्र स्पष्टरुपले सचेतकको हो ।

اَوَلَمْ يَكْفِهِمْ اَنَّآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ يُتْلٰى عَلَيْهِمْ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَرَحْمَةً وَّذِكْرٰى لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ۝

(५१) के उनीहरुलाई यो पर्याप्त छैन कि हामीले तपाईंमाथि आफ्नो किताब अवतरित गर्‍यौं जो उनीमाथि पढिदैछ ।[3] यसमा कृपा (पनि) छ तथा शिक्षा (पनि) छ, यी मानिसहरुका लागि जो ईमान भएका छन् ।[4]

[1]अर्थात् कुर्आन मजीदका हाफिज़हरु (कण्ठस्थ गर्नेहरु) का हृदयमा, यो कुर्आनको चमत्कार हो कि कुर्आन मजीद अक्षरश: हृदयमा सुरक्षित हुनजान्छ ।

[2]अर्थात् यी चिन्ह त्यसको चाहत एवं योजना जुन भक्तहरुमाथि उतार्नुको माँग गर्दछ, त्यहाँ त्यो अवतरित गर्दछ, यसमा अल्लाहका अतिरिक्त कसैको अधिकार छैन ।

[3]अर्थात् उनीहरु लक्षणहरुको माँग गर्दछन् । के उनीहरुका लागि लक्षण स्वरुप यो कुर्आन प्राप्त छैन जो हामीले तपाईं (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) माथि अवतरित गरेका छौं तथा जसको विषयमा उनीहरुलाई च्यालेन्ज गरिएको छ कि यस जस्तै कुर्आन ल्याएर देखाउ अथवा कुनै एक अध्याय नै बनाएर प्रस्तुत गर । जब कुर्आनका यस चमत्कार-प्रदर्शनका छैनन् त आदरणीय मूसा तथा ईसा अलैहिस्सलामको जस्तै यिनीहरुलाई चमत्कार देखाइए पनि, त्यसमाथि यिनीहरु कुन चाहिं ईमान स्वीकार गर्नेछन् ?

[4]अर्थात् उनीहरुका लागि जो यस कुराको पुष्टि गर्दछन् कि यो कुर्आन अल्लाहको तर्फबाट आएको छ, किनकि ती नै यसबाट लाभान्वित हुन्छन् ।

قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ شَهِيْدًا ۚ
يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۗ
وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوْا
بِاللّٰهِ ۙ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٥٢﴾

(५२) भनिदिनुस् कि म र तिमीमा अल्लाह तआला साक्षी हुनु पर्याप्त छ,[1] त्यो आकाश तथा धर्तीका प्रत्येक वस्तुहरुलाई जान्दछ, जो मानिसहरु असत्यलाई मान्नेछन् तथा अल्लाह (तआला) सित कुफ्र गर्नेहरु छन्,[2] उनीहरु अत्याधिक हानिमा छन् ।[3]

وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالْعَذَابِ ۗ وَلَوْلَا
اَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَآءَهُمُ الْعَذَابُ ۗ
وَلَيَاْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَّهُمْ
لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٥٣﴾

(५३) तथा यी मानिसहरु तपाईंसित प्रकोपको शीघ्रता गरिराखेका छन्,[4] यदि मेरो तर्फबाट निर्धारित समय नभएको भए त अहिलेसम्म उनको पासमा प्रकोप आइसकेको हुन्थ्यो,[5] यो निश्चित कुरो हो कि सहसा उनको अज्ञानतामा उनको पासमा प्रकोप आइपुग्ने छ ।[6]

[1]यस कुरोमाथि म अल्लाहको नबी हूँ तथा जो किताब अवतरित भएको छ निश्चित रुपमा अल्लाहको तर्फबाट हो ।

[2]अर्थात् अल्लाहका अतिरिक्त अन्यलाई पूज्य ठहराउँछन् तथा जो वास्तवमा इबादतको योग्य छ अर्थात् अल्लाह तआला, त्यसको इन्कार गर्दछन् ।

[3]किनकि ती नै मानिसहरु बौद्धिक उपद्रव एवं नराम्रा विचारमा लिप्त छन् । यसकारण उनीहरुले जो सौदा गरेका छन् कि ईमानको साटो कुफ्र तथा मार्गदर्शनको साटो मार्गविचलनलाई किनेका छन्, त्यसमा यिनीहरु हानि भोग्नेछन् ।

[4]अर्थात् सन्देष्टाको कुरा मान्नुको साटो भन्दछन् कि यदि तिमी साँचो हौ भने हामीमाथि प्रकोपको अवतरण गराइदेउ ।

[5]अर्थात् उनका कथन एवं कर्म अवश्य यस योग्य छन् कि उनीहरुलाई तुरुन्त धर्तीबाट समाप्त गरिदिइयोस् । परन्तु हाम्रो नियम छ कि प्रत्येक समुदायलाई एउटा निश्चित समयसम्म अवसर दिन्छौं, जब कर्म गर्नुको अवधि समाप्त हुनजान्छ, त हाम्रो प्रकोप आइपुग्छ ।

[6]अर्थात् प्रकोपको जब निर्धारित समय आइपुग्नेछ त यसप्रकार एक्कासि आइपुग्नेछ कि उनीहरुलाई थाहा पनि हुने छैन । यो निर्धारित समय त्यो हो जो मक्कावासीहरुका लागि उसले लेखिसकेको थियो, अर्थात् बद्रका युद्धमा हत्या एवं बन्दी बनाइनु

يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ ۖ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾

(५४) उनीहरु तिमीसित प्रकोपका लागि हतार गरिराखेका छन्, हाँलाकि नरकले काफ़िरहरुलाई आफ्नो घेरामा लिएको छ ।[1]

يَوْمَ يَغْشَاهُمُ الْعَذَابُ مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٥﴾

(५५) त्यस दिन उनका माथि तल्लाबाट उनीहरुलाई प्रकोपले ढाकिरहेको हुनेछ[2] तथा अल्लाह महानले भन्नेछ कि अब आफ्ना कुकर्महरुको स्वाद चाख ।

يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

(५६) हे मेरा ईमान भएका भक्तहरु ! मेरो धर्ती अति विस्तृत छ, त तिमी मेरै इबादत गर ।[3]

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾

(५७) प्रत्येक प्राणीले मृत्युको स्वाद चाख्नु पर्नेछ तथा तिमी सबै हामीतिर नै फर्काइनेछौ ।[4]

अथवा त्यसपछि केयामत आउनु हो, जस पश्चात काफ़िरहरुका लागि यातना मात्र छ ।

[1]प्रथम يستعجلونك सूचना (विधेय) का रुपमा थियो तथा यो द्वितीय आश्चर्यका रुपका छ अर्थात् यो कुरा आश्चर्यजनक छ कि यातनाको स्थान (नरक) ले उनलाई आफ्नो घेरामा लिएको छ । तैपनि यिनीहरु प्रकोपका लागि हतार गरिराखेका छन् (यद्यपि प्रत्येक आउने वस्तु निकट नै हुन्छ, त्यसलाई टाढा किन ठान्दछन् ? अथवा यो पुनरावृत्ति जोड दिनका लागि छ ।

[2]يقول को कर्ता अल्लाह हो अथवा फरिश्ताहरु, अर्थात् चारैतिरबाट जब उनीमाथि यातना भइराखेको हुनेछ, त्यतिखेर भनिनेछ ।

[3]त्यसमा यस्तो स्थानबाट जहाँ अल्लाहको इबादत गर्न कठिन छ तथा धर्ममा स्थित रहन कष्टदायी हुनजान्छ त स्थानान्तरणको आदेश छ, जुनप्रकार मुसलमानहरुले पहिला इथोपिया तथा तत्पश्चात मदीनातिर प्रस्थान गरे ।

[4]अर्थात् मृत्युको तीतो घुट्को त अन्ततः सबैले पिउनु पर्नेछ, स्थानान्तरण गर्छौ तैपनि तथा गर्दैनौ तैपनि, यसकारण तिम्रा लागि देश तथा सम्बन्धी एवं मित्रहरुलाई छाड्नु कठिन हुनु हुँदैन । मृत्यु त तिमीलाई जहाँपनि आइहाल्नेछ । परन्तु यदि अल्लाहको उपासना गर्दै मृत्यु आउँछ भने तिमी परलोकका सुखभोगी हुनेछौ, यसकारण कि मरे पश्चात त अल्लाहकै पासमा जानुपर्नेछ ।

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾

(५८) तथा जसले ईमान स्वीकार गरे तथा पुण्यका कार्य पनि गरे उनीहरुलाई हामीले निश्चित रुपमा स्वर्गका, ती उच्च मकानहरुमा स्थान दिनेछौं जसमुनि नदीहरु बगिराखेका छन्[1] जहाँ उनी सधैं रहनेछन् ।[2] कार्य गर्नेहरुका लागि कति सुन्दर परिणाम छ ।

الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾

(५९) उनीहरु जसले धैर्य गरे,[3] तथा आफ्नो प्रभुमाथि भरोसा गर्दछन् ।[4]

وَكَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾

(६०) तथा धेरैजसो[5] पशु छन् जो आफ्नो जीविका बोकेर हिंड्दैनन्[6] ती सबैलाई तथा तिमीलाई पनि अल्लाह तआलाले नै जीविका प्रदान

[1]अर्थात् स्वर्गवासीहरुका घर उच्च हुनेछन्, जसमुनि सरिताहरु प्रवाहित हुनेछन् । यी सरिताहरु शीतल जल, मदिरा, मधु तथा दूधका हुनेछन्, यसका अतिरिक्त उनका धाराहरु जताततिर मोड्न चाहनेछौ, मोडिनेछन् ।

[2]उनको क्षय (अन्त) को भय हुनेछैन न उनीहरुलाई मृत्युको भय, न कुनै अन्य स्थानतिर जानुको भय ।

[3]अर्थात् धर्ममा अटल रुपमा स्थाई रहे, स्थानान्तरणका कष्ट सहन गरे, परिवार भएका निकट सम्बन्धी एवं मित्रहरुको दूरीलाई मात्र अल्लाहको प्रसन्नताका लागि सहन गरे ।

[4]धार्मिक तथा सांसारिक प्रत्येक विषय एवं संस्कृतिमा ।

[5]كَأَيِّن मा काफ (ك) उपमाको लागि हो तथा अर्थ हो कति नै अथवा धेरैजसो ।

[6]किनकि उठाएर लैजान उनमा साहस नै हुँदैन, त्यसैप्रकार उनी भण्डार पनि गर्न सक्दैनन् । अर्थ यो हो कि जीविका कुनै विशेष स्थानसित सम्बन्धित हुँदैन, बरु अल्लाहको जीविका आफ्नो समस्त सृष्टिका लागि सामान्यरुपले छ, त्यो जो पनि होस् बरु अल्लाह तआलाले हिज़रत (स्थानान्तरण) गर्ने सहाबालाई पूर्वबाट कहीं अधिक तथा पवित्र जीविका प्रदान गऱ्यो, यसको अतिरिक्त अल्प अवधिमा नै उनीहरुलाई अरबका विभिन्न क्षेत्रहरुको शासन प्रदान गरिदियो । رضي الله عنهم أجمعين

गर्दछ ।[१] त्यो अत्याधिक सुन्ने जान्ने छ ।[२]

(६१) तथा यदि तपाईं उनीहरुसित सोध्नु हुन्छ कि धर्ती तथा आकाशको स्रष्टा तथा सूर्य एवं चन्द्रमालाई कार्यमा लगाउने को हो त उनको उत्तर यही हुनेछ कि अल्लाह तआ़ला,[३] त फेरि कता फर्कि गइराखेका छन् ।[४]

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾

(६२) अल्लाह तआ़ला आफ्ना भक्तहरुमध्ये जसलाई चाहन्छ अत्याधिक जीविका प्रदान गर्दछ तथा जसलाई चाहन्छ कम,[५] निःसन्देह अल्लाह

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ

[१]अर्थात् कोही कमजोर छ अथवा शक्तिशाली, संसाधनले परिपूर्ण छ अथवा शून्य, स्वदेशमा छ अथवा शरणार्थी एवं परदेशी, सबैको जीविका चलाउने त्यही अल्लाह हो, जो कमिलाहरुलाई धर्तीका कुनामा, पंक्षीहरुलाई हावाहरुमा, माछा तथा अन्य जलीय जीवहरुलाई समुद्रका गहिराईहरुमा जीविका पुऱ्याउँछ । यस अवसरमा अर्थ यो हो कि निर्धनता एवं भोकमरीको भय हिज़रतमा बाधक नबनोस्, यसकारण कि अल्लाह तआ़ला तिम्रो तथा समस्त सृष्टिको जीविका उपलब्ध गराउन उत्तरादायी छ ।

[२]त्यो ज्ञाता छ तिम्रा कर्महरुको तथा तिम्रा गुप्त तथा प्रकटको । यसकारण केवल उसैसित तर्स, उसैको आज्ञा पालनामा सफलता एवं लाभ छ तथा उसको अवज्ञामा दूर्भाग्य एवं हानि ।

[३]अर्थात् यी मूर्तिपूजक मुसलमानहरुलाई मात्र एकेश्वरवादमा विश्वास गर्नका कारण यातनाहरु पुऱ्याइराखेका छन्, उनीहरुसित यदि सोधिन्छ कि आकाश एवं धर्तीलाई नास्तिबाट उत्पन्न गर्ने तथा सूर्य एवं चन्द्रमालाई आफ्ना परिधिमा परिक्रमा गराउने को हो, त त्यहाँ यो स्वीकार गर्नका लागि बाध्य छन् कि यी सबैथोक गर्ने अल्लाह हो ।

[४]अर्थात् तर्कहरु एवं स्वीकारका उपरान्त सत्यबाट यो विमुख हुनु आश्चर्यजनक छ।

[५]यो मूर्तिपूजकहरुको आपत्तिको उत्तर हो, जो उनी मुसलमानसित गर्दछन् कि यदि तिमी सत्यमा छौ भने निर्धन एवं निर्बल किन हौ ? अल्लाहले भने कि जीविकामा विस्तार एवं कमी अल्लाहको अधिकारमा छ, त्यो आफ्ना इच्छा एवं नीति अनुसार जसलाई चाहन्छ कम अथवा अधिक प्रदान गर्दछ । यसको सम्बन्ध त्यसको प्रसन्नता एवं क्रोधसित छैन ।

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾

तआला प्रत्येक वस्तुको ज्ञाता छ ।[१]

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

(६३) तथा यदि तपाईं उनीसित प्रश्न गर्नुहुन्छ कि आकाशबाट जलवृष्टि गरी धर्तीलाई त्यसको मृत्यु पश्चात जीवित गर्ने को हो, त निःसन्देह उनको उत्तर यही हुनेछ कि अल्लाह तआला । तपाईं भनिदिनुस् कि सम्पूर्ण प्रशंसा अल्लाहकै लागि छ, तर उनीमध्ये अधिकांश निर्बोध छन् ।[२]

وَمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾

(६४) तथा संसारको यो जीवन त मात्र मनोरञ्जन तथा क्रिडा हो,[३] हो सत्य जीवन त परलोकको घर हो,[४] यदि यिनी जान्ने भएको भए ![५]

فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا

(६५) जब यिनीहरु डुङ्गामा सवार हुन्छन् त अल्लाह (तआला) लाई नै पुकार्दछन् । त्यसका लागि इबादतलाई विशेष गरी, अनि जब उनीहरु

[१]यसलाई पनि त्यही जान्दछ कि अधिक जीविका कसको लागि लाभकारी छ तथा कसको लागि होइन ।

[२]किनकि वृद्धि हुन्थ्यो भने आफ्ना प्रभुका साथ पत्थरहरुलाई, मृतकहरुलाई प्रभु बनाउँदैनथे, न उनीहरुमा यो प्रतिकूलता हुन्थ्यो कि अल्लाह तआलालाई स्रष्टा एवं रचयिता तथा पालनकर्ता मान्दा-मान्दै पनि मूर्तिहरुलाई सङ्कटकारी तथा पूज्य ठानिराखेका छन् ।

[३]अर्थात् जुन संसारले उनीहरुलाई परलोकबाट अन्धो तथा त्यसको लागि यात्रा साधन गर्नुबाट अचेत गरेको छ, त्यो एउटा खेलकूद भन्दा अधिक महत्व राख्दैन । काफ़िर सांसारिक व्यापारमा लीन रहन्छ, त्यसका लागि रात-दिन परिश्रम गर्दछ, परन्तु जब मर्दछ त खाली हात हुन्छ । जुनप्रकार बच्चाहरु सारा दिन माटोका घर बनाई खेल्दछन्, अनि रित्तो हात घरतिर फर्कन्छन्, थकाई बाहेक उनीहरुलाई केही प्राप्त हुँदैन ।

[४]यसकारण यस्ता पुण्य कार्य गर्नुपर्छ जसबाट परलोकको घर अलङ्कृत हुनसकोस्।

[५]किनकि यदि उनीहरु यो कुरा जान्दथे त परलोकबाट निश्चिन्त भएर संसारमा लीन हुँदैनथे । यसकारण उनको उपचार ज्ञान हो, धार्मिक ज्ञान ।

نَجّٰهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾

उनीहरुलाई स्थलतिर सुरक्षित लैजान्छ त त्यतिखेरै शिर्क गर्नथाल्छन् ।[1]

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنٰهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

(६६) ताकि हाम्रा प्रदान गरिएका उपकारहरुलाई नकारिरहून् तथा लाभान्वित भइराखून् ।[2] छिटै उनीहरुलाई थाहा भइहाल्नेछ ।

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ

(६७) के यिनी देख्दैनन् कि हामीले हरमलाई शान्तिमय बनाइदियौं, जबकि उनका निकटवर्ती क्षेत्रबाट मानिसहरु अपहरित गरिन्छन्,[3] के यिनीहरु असत्यमा त विश्वास

---

[1]मूर्तिपूजकहरुका यस विपरीततालाई पनि कुर्आन करीममा विभिन्न स्थानहरुमा वर्णन गरिएको छ । यस प्रतिकूलतालाई आदरणीय इकरमः ले बुझिहालेका थिए, जसका कारण उनलाई इस्लाम धर्म धारण गर्नुको सौभाग्य प्राप्त भयो । उनका सम्बन्धमा यो भनिएको छ कि मक्काको विजयका पश्चात उनी मक्काबाट भागेर गए ताकि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पकडबाट बचून् । यिनी इथोपिया जानका लागि डुङ्गामा बसे कि एकैछिनमा डुङ्गा भूमरीमा फँस्यो, त डुङ्गामा सवार मानिसहरुले भने कि एकाग्रता एवं शुद्ध हृदयले प्रभुसित प्रार्थना गर, यसकारण कि यहाँ उसबाहेक कोही बचाउने छैन । आदरणीय इकरमःले यो सुनेर भने कि यदि यहाँ समुद्रमा त्यसको अतिरिक्त कोही बचाउन सक्दैन भने धर्तीमा पनि कोही यसबाहेक बचाउन सक्दैन । तथा त्यसै समय यो निश्चय गरे कि यदि म किनारमा सुरक्षित पुगें भने त मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमद्वारा इस्लाम धर्म स्वीकार गर्नेछु । अतः यहाँबाट सुरक्षित फर्के पश्चात इस्लाम धर्म स्वीकार गरे । رضي الله عنه (इब्ने कसीर, उद्धधृत सीरत मोहम्मद विन इसहाक)

[2]यो لام अक्षर كَـي को हो, जो कारण बताउनको लागि हो अर्थात् बाँचे पश्चात अल्लाहको साझेदार बनाउनु यसकारण हो कि उनीहरु कुफ्रका कार्य गरिरहे तथा सांसारिक स्वादबाट लाभान्वित भइरहे, किनकि यदि उनीहरु कृतज्ञता व्यक्त गर्दथे भने एकेश्वरवादमा दृढ रहन्थे तथा एक मात्र अल्लाहलाई नै सधैं पुकार्थे । केही ज्ञाताहरुका निकट यो لام परिणामवाचक हो, अर्थात् यद्यपि उनको विचार कुफ्र गर्नु होइन । परन्तु पुनः शिर्क गर्नुको परिणाम अन्ततः कुफ्र नै हो ।

[3]अल्लाह तआला त्यस उपकारको वर्णन गरिराखेको छ जो मक्कावासीहरुमाथि उसले गरेको छ कि हामीले उनका हरमलाई शान्तिमय बनाएका छौं, जसका निवासी हत्या एवं अपहरण, लुटमार आदिबाट सुरक्षित छन्,

يَكْفُرُونَ ﴿٦٧﴾

राख्दछन् तथा अल्लाह (तआ़ला) का उपकारहरुमा कृतघ्नता गर्दछन् ।[1]

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ ۚ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَافِرِينَ ﴿٦٨﴾

(६८) तथा त्यसभन्दा ठूलो अत्याचारी को होला जो अल्लाह (तआ़ला) माथि मित्थ्यारोपण गर्दछ[2] अथवा जब सत्य उसको पासमा आउँछ, त्यो त्यसलाई असत्य बताउँछ,[3] के यस्ता काफ़िरहरुको वासस्थान नरकमा हुनेछैन ?

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

(६९) तथा जो मानिस हाम्रा मार्गमा दुख सहन गर्दछन्,[4] हामीले उनीहरुलाई आफ्ना मार्ग अवश्य देखाउनेछौं ।[5] निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) सदाचारीहरुको सहायक हुनुहुन्छ ।[6]

जबकि अरबका अन्य क्षेत्र यसप्रकारको शान्ति सुरक्षाबाट बञ्चित छन् । लुट एवं हत्या उनीकहाँ सामान्य तथा प्रत्येक दिनको व्यवसाय हो ।

[1]अर्थात् के यस महान उपकारको कृतज्ञता यही हो कि उनीहरु अल्लाहसँग शिर्क गरून्, तथा झूठा देवता एवं मूर्तिहरुको पूजा गरुन् । यस उपकारको माँग त यो थियो कि उनीमात्र एक अल्लाहको इबादत गर्दथे तथा त्यसका संदेष्टा (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई मान्दथे ।

[2]अर्थात् दावी गरोस् कि ममथि अल्लाहको तर्फबाट प्रकाशना आउँछ, जबकि यस्तो नहोस् अथवा कोही यो भनोस् कि म पनि त्यो वस्तु अवतरित गर्न सक्दछु जो अल्लाहले अवतरित गरेको छ । यो रचिएको असत्य हो तथा दावीदार झूठा ।

[3]यो झुठ्लाउनु हो तथा त्यसलाई गर्ने झूठा । झूठ रच्नु तथा झुठ्लाउनु दुबै कुफ्र हो, जसको दण्ड नरक छ ।

[4]अर्थात् धर्मादेशहरुका अनुसार कर्म गर्नुमा जो कठिनाई, परीक्षाहरु तथा कष्ट आउँछन् ।

[5]सदाचारीसित तात्पर्य अल्लाहलाई सर्वव्यापी मानेर प्रत्येक पुण्यका कार्य पवित्र हृदयका साथ गर्नु, नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको सुन्नतका अनुसार गर्नु, नराम्रोको साटो ।

सूरतु रूम-३०

سُوْرَةُ الرُّوْمِ

सूरः रूमं मक्कामा अवतरित भएको, यसमा साठी आयत तथा ६ रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त कृपालु एवं अत्यन्त दयालु छ ।

الٓمّٓ ﴿١﴾

(१) अलिफ. लाम. मीम.

غُلِبَتِ الرُّوْمُ ﴿٢﴾

(२) रोमन पराजित भए ।

فِيْٓ اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُوْنَ ﴿٣﴾

(३) निकटवर्ती क्षेत्रमा तथा उनी पराजित हुनुका पश्चात निकट भविष्यमा विजयी हुनेछन् ।

فِيْ بِضْعِ سِنِيْنَ ۗ لِلّٰهِ الْاَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْۢ بَعْدُ ۭ وَيَوْمَىِٕذٍ يَّفْرَحُ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿٤﴾

(४) केही वर्षहरुमा नै, यसभन्दा पूर्व तथा यसका पश्चात पनि अधिकार अल्लाह (तआ़ला) कै छ। तथा त्यस दिन मुसलमान प्रसन्न हुनेछन् ।

بِنَصْرِ اللّٰهِ ۭ يَنْصُرُ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿٥﴾

(५) अल्लाह (तआ़ला) को सहायताले,[1] त्यो जसलाई चाहन्छ सहायता गर्दछ । तथा

उपकार गर्ने, आफ्नो अधिकार त्याग गरी अरुहरुलाई उनका अधिकारभन्दा वढी दिनु । यी सबै सदाचारका परिधिमा सम्मिलित छन् ।

[1]रिसालत कालमा दुई ठूला शक्तिहरु थिए । एउटा फारस (ईरान) को तथा दोस्रो रोमको । प्रथम वर्णित राज्य अग्निपूजक तथा दोस्रो ईसाई अर्थात अहले किताब थियो । मक्काका मूर्तिपूजकहरुका सहानुभूति ईरानसँग थियो किनकि दुबै अल्लाहका अतिरिक्त अन्यका पूजारी थिए, जबकि मुसलमानहरुका सहानुभूति रोमका इसाई राज्यसँग थियो, यसकारण कि इसाई पनि मुसलमानहरु जस्तै अहले किताब थिए तथा प्रकाशना एवं सन्देष्टामा विश्वास गर्दथे । उनको आपसमा वाद-विवाद भइरहन्थ्यो । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको नबूअतको घोषणाका केही समय पश्चात यस्तो भयो कि ईरानको राज्य रोमको इसाई राज्यमाथि विजयी भयो, जसमाथि मूर्तिपूजकहरुलाई प्रसन्नता भयो तथा मुसलमानहरुलाई दुख भयो, यस अवसरमा कुर्आनका यी आयत अवतरित भए, जसमा यो भविष्यवाणी गरियो कि بِضْعِ سِنِيْنَ (केही वर्ष) भित्र रूमी पुनः विजयी हुनेछन् ।

मूल विजयी एवं प्रभावशाली तथा कृपालु त्यही छ ।

وَعْدَ اللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ⑥

(६) अल्लाहको वचन छ,[1] अल्लाह (तआला) आफ्ना वचन भङ्ग गर्दैन परन्तु अधिकांश मानिसहरु जान्दैनन् ।

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ ⑦

(७) उनी त (केवल) सांसारिक जीवनका प्रत्यक्षलाई (नै) जान्दछन्, तथा आखिरतबाट त सर्वथा नै निश्चिन्त छन्।[2]

तथा विजयी पराजित एवं पराजित विजयी हुनेछन् । प्रत्यक्ष साधनहरुबाट यो भविष्यवाणी असम्भव प्रतीत हुन्थ्यो तैपनि मुसलमानहरुलाई अल्लाहको यस आदेशका कारण विश्वास थियो कि यस्तो अवश्य भएर रहनेछ । यसैकारण अबू बक्र सिद्दीक رضى الله عنـــه ले अबू जहलसित यो शर्त लगाइहाले कि रूमी पाँच वर्षभित्र पुन: विजयी हुनेछन् । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका ज्ञानमा जब यो कुरा आयो त भन्नुभयो कि بِضْعِ को शब्द तीनदेखि दश वर्षसम्मका अंकका लागि प्रयोग हुन्छ, तिमीले पाँच वर्षको अवधि कम राखेका छौ, यसलाई बढाइहाल । अत: उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका निर्देशमा आदरणीय अबू-बक्रले अवधि बढाइहाले । अनि त्यस पश्चात यस्तै नै भयो कि रोमी नौ वर्षको अवधिभित्र अर्थात सातौं वर्ष पुन: इरानमाथि विजयी भए (तिर्मिजी तफ़सीर सूर: अर्रूम) । केही ज्ञाताहरु भन्दछन् कि रोमीहरुलाई यो विजयी त्यस समय भयो जब बद्रमा मुसलमानहरुलाई काफ़िरहरुमाथि विजय प्राप्त भयो, तथा मुसलमान आफ्नो विजयीमाथि प्रसन्न थिए । रोमीहरुको यो विजय क़ुर्आन करीमको सत्यताको बहुत ठूला प्रमाण हो । निकटवर्ती धर्तीसित तात्पर्य अरबको धर्तीका निकटका क्षेत्र हुन्, अर्थात् सीरिया तथा फिलिस्तिन आदि जहाँ इसाईहरुको राज्य थियो ।

[1]अर्थात् हे मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ! हामी तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई जे सूचना दिइराखेका छौं कि निकट भविष्यमा रूमी इरानीहरुमाथि पुन: विजयी हुनेछन्, यो अल्लाहको सत्य वचन हो जो निर्धारित अवधिमा निश्चित रुपले पूरा भएर रहनेछ ।

[2]अर्थात् अधिकतर मानिसहरुलाई सांसारिक कुराको अधिक ज्ञान छ । अत: उनीहरु त्यसमा त आफ्नो चतुऱ्याइं एवं योग्यताको प्रदर्शन गर्दछन्, जसका लाभ अस्थाई एवं क्षणिक छन्, तर परलोकका विषयसित यिनी अचेत छन् जसका लाभ स्थाई एवं दृढ छन् । अर्थात् सांसारिक कुराहरुलाई राम्ररी जान्दछन् तथा धर्मसित बिल्कुलै अनभिज्ञ छन् ।

أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِيٓ أَنفُسِهِم ۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ لَكَٰفِرُونَ ⑧

(८) के उनीहरुले आफ्ना हृदयमा यो विचार गरेनन् कि अल्लाह (तआ़ला) ले आकाशहरुलाई तथा धर्ती एवं उनका मध्ये जे-जति छ सबैलाई अति उत्तम अनुमानले[1] निर्धारित समयसम्मका लागि (नै) उत्पन्न गरेको छ, हो अधिकांश मानिसहरु निःसन्देह आफ्नो प्रभुको साक्षात्कारलाई अस्वीकार गर्दछन् ।[2]

أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوٓا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا ٱلْأَرْضَ وَعَمَرُوهَآ

(९) के उनीहरुले धर्तीमा भ्रमण गरी देखेनन्[3] कि उनीभन्दा पूर्वका मानिसहरुका परिणाम कस्तो (नराम्रो) भयो ?[4] उनीहरु तिनीहरुभन्दा अत्याधिक शक्तिशाली (एवं बलवान) थिए,[5] तथा उनीहरुले पनि धर्ती

[1]अथवा एउटा उद्देश्य एवं सत्यका साथ पैदा गरेको छ, व्यर्थ होइन । तथा त्यो उद्देश्य यो हो कि सदाचारीहरुलाई सदाचारको दण्ड पुरस्कार तथा दूराचारीहरुलाई उनका दूराचारको दण्ड दिइयोस् । अर्थात् के उनीहरु आफ्ना अस्तित्वमा विचार गर्दैनन् कि कसरी त्यसलाई तुच्छबाट उत्पन्न गऱ्यो तथा पानीको एक तुच्छ थोपाले उसको सृष्टि गऱ्यो । अनि आकाश एवं धर्तीलाई एउटा विशेष उद्देश्यका लागि विस्तृत कम प्रदान गऱ्यो, यसका अतिरिक्त यी सबैका लागि एक समय निर्धारित गऱ्यो अर्थात् प्रलय (केयामत) को दिन जुन दिन यी सबै समाप्त हुनेछन् । अर्थ यो हो कि यदि उनीहरु ती सबै कुरामाथि विचार गर्दथे भने निश्चित रुपले अल्लाहका अस्तित्व, त्यसको प्रभु एवं पूज्य हुने एवं उसका सामर्थ्यको उनीहरुलाई संवेदन एवं ज्ञान हुन्थ्यो तथा त्यसमाथि ईमान सुदृढ गर्दथे ।

[2]तथा यसको कारण त्यही सृष्टिमा विचार एवं चिन्तन नहुनु हो, अन्यथा केयामतलाई अस्वीकार गर्नुको कुनै उचित आधार छैन ।

[3]यी पुरातत्व, खण्डहर तथा शिक्षा ग्रहण गर्नुका प्रतीकमा विचार एवं चिन्तन नगर्नुमा फट्कार (झपार) गरिदैछ । अर्थ यो हो कि भ्रमण गरेर उनीहरु देखिसकेका छन् ।

[4]अर्थात् ती काफिरहरुको, जसलाई अल्लाहले उनका कुफ्र, सत्यबाट इन्कार तथा संदेष्टाहरुलाई झुठ्लाउनुका कारण नाश गरिदियो ।

[5]अर्थात् कुरैश एवं मक्कावासीहरुभन्दा अधिक ।

भोग गरेका थिए[१] तथा उनीभन्दा अधिक जनसंख्या बनाएका थिए[२] तथा उनका पासमा उनका रसूल चमत्कार लिएर आएका थिए,[३] यो त असम्भव थियो कि अल्लाह (तआला) ले उनीमाथि अत्याचार गर्दथ्यो[४] परन्तु (वास्तवमा) उनीहरु स्वयं आफ्ना प्राणहरुमाथि अत्याचार गर्दथे ।[५]

أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ ۖ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ⑨

(१०) अनि अन्त्यमा दुष्कर्मीहरुको दुष्परिणाम भयो,[६] यसकारण कि उनीहरु अल्लाहका आयतहरुलाई झुठ्लाउँथे तथा उनका उपहास गर्दथे ।

ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوأَىٰ أَن كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ ⑩

(११) अल्लाह (तआला) नै सृष्टिको उत्पत्ति गर्दछ, अनि त्यसैले उनीहरुलाई पुन: पैदा गर्नेछ ।[७]

اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ⑪

[१]अर्थात् मक्कावासी त कृषिसित अन्जान छन्, परन्तु प्राचीन समुदाय उनीभन्दा यस गुणमा पनि बढी थिए ।

[२]यसकारण कि उनको आयु पनि अधिक थियो, शारीरिक शक्तिमा पनि अधिक थिए, जीविकापार्जनका साधन पनि उनलाई अधिक प्राप्त थिए, तसर्थ उनीहरुले भवन पनि अधिक निर्माण गरे, कृषि पनि गरे तथा जीविकापार्जनका साधनबाट अधिक जुटाए ।

[३]परन्तु उनीहरु तिनीहरुमाथि ईमान स्वीकार गरेनन् । परिणाम यो भयो कि समस्त शक्ति, उन्नति, सुख तथा समृद्धिका उपरान्त पनि विनाश उनको भाग्य बन्न गयो ।

[४]कि उनीहरुलाई विना पाप यातनामा घेरदथ्यो ।

[५]अर्थात् अल्लाहलाई इन्कार गरी एवं सन्देष्टाहरुलाई झुठ्लाएर ।

[६]سُوأَىٰ यो سُوءٌ बाट أَسْوَأُ को स्त्रीलिङ्ग हो, जस्तै حُسْنَىٰ यो أَحْسَنُ को स्त्रीलिङ्ग हो अर्थात् उनको जो परिणाम भयो अत्यन्त दुष्परिणाम थियो ।

[७]जुनप्रकार अल्लाह तआला प्रथम पटक पैदा गर्नुको सामर्थ्य राख्दछ, त्यसैप्रकार मरणोपरान्त पुन: जीवित गर्नुको सामर्थ्य राख्दछ, यसकारण कि पुन: जीवित गर्नु प्रथम पटक पैदा गर्नुभन्दा अधिक कठिन छैन ।

अनि तिमी सबै उसैतिर फर्काइनेछौ ।[१]

(१२) तथा जुन दिन केयामत स्थापित हुनेछ त पापी आश्चर्य चकित हुनेछन् ।[२]

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ ⑫

(१३) तथा उनका सबै साझेदारहरुमध्ये एउटा पनि उनको सिफारिश (अभिस्तावना) गर्ने छैनन्[३] तथा स्वयं यिनी पनि आफ्ना देवताहरुलाई अस्वीकार गर्नेछन् ।[४]

وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ ⑬

(१४) तथा जुन दिन केयामत स्थापित हुनेछ, त्यसदिन (सबै गुट) विभाजित हुनेछन् ।[५]

وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ ⑭

---

[१]अर्थात् हश्रका मैदानमा तथा हिसाबका स्थानमा, जहाँ त्यसले निर्णय एवं न्यायको प्रबन्ध गर्नेछ ।

[२] إِبْلَاس को अर्थ हो आफ्नो पक्षको पुष्टिका लागि कुनै तर्क प्रस्तुत गर्न नसक्नु तथा चकित भई शान्त भई उभिराख्नु तथा مُبْلِس त्यो हुनेछ जो निराश भई उभिराखेको होस् तथा उसलाई कुनै तर्क समझमा नआइराखेको होस् । केयामतका दिन काफिर तथा मूर्तिपूजकहरुको यही स्थिति हुनेछ, अर्थात् यातना देख्नुका पश्चात उनीहरु प्रत्येक सूचनाबाट निराश एवं तर्क-वितर्क गर्नुबाट विवश हुनेछन् । अपराधीहरुसित तात्पर्य काफिर तथा मूर्तिपूजक हुन्, जस्तो कि आउने आयतबाट स्पष्ट छ ।

[३]साझीदारहरुसित तात्पर्य ती झूठा देवता हुन्, जसलाई मूर्तिपूजक यो ठानेर पूज्दथे कि यिनी अल्लाहकहाँ उनको सिफारिश गर्नेछन् तथा उनलाई अल्लाहको यातनाबाट बचाउनेछन् । तर यहाँ अल्लाहले स्पष्ट गरिदिए कि अल्लाहसँग साझीदार बनाउनेहरुका लागि अल्लाहकहाँ कोही सिफारिश गर्ने हुनेछैन ।

[४]अर्थात् त्यहाँ उनका देवता हुने कुरो नकार दिनेछन् किनकि उनीहरु देख्नेछन् कि यिनी त यहाँ कसैलाई कुनै लाभ पुऱ्याउनमा समर्थ छैनन् (फ़तहुल क़दीर) । दोस्रो अर्थ यो हो कि यी देवता यस कुरोलाई नकार दिनेछन् कि यिनीहरु उनीहरुलाई अल्लाहका साझीदार बनाएर पुज्दथे, किनकि उनी त उनको पूजासित नै अन्जान थिए ।

[५]यसबाट तात्पर्य प्रत्येक व्यक्तिको प्रत्येक व्यक्तिसित अलग हुने कुरो होइन बरु अर्थ ईमान भएकाहरु, क़ाफ़िरहरुसित अलग हुनु हो । ईमान भएका स्वर्गमा तथा काफ़िर एवं मूर्तिपूजक नरकमा जानेछन् तथा उनका मध्ये स्थायी अलगाव हुनेछ र यी दुब

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ ⑮

(१५) अनि जो ईमान स्वीकार गरी सत्कर्म गर्दैरहे, उनीहरु त स्वर्गमा प्रसन्न गरिदिइने छन् ।[1]

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ⑯

(१६) तथा जसले कुफ्र गरेका थिए तथा हाम्रा आयतहरुलाई तथा आखिरतका मिलनलाई भूठा ठहराएका थिए, उनी सबै यातनामा समातिएर उपस्थित गरिनेछन् ।[2]

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ ⑰

(१७) तसर्थ अल्लाह (तआला) को प्रशंसा गरिराख, जबकि तिमी सांयमकाल गर्दछौ र जब प्रातः गर्दछौ ।

وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ⑱

(१८) तथा सबै प्रशंसाहरुका योग्य आकाश तथा धर्तीमा त्यही छ, अपरान्ह तथा मध्यान्हका समय पनि यसको पवित्रताको वर्णन गर ।[3]

पुनः कहिले पनि एकत्रित हुनेछैन । यो हिसाबका पश्चात हुनेछ । यस अलगावको स्पष्टीकरण अगाडी आयतमा आइरहेछ ।

[1]अर्थात् उनीहरुलाई स्वर्गमा आदर एवं पुरस्कारले सम्मानित गरिनेछ, जसबाट उनीहरु भन् अधिक प्रसन्न हुनेछन् ।

[2]अर्थात् सधैं अल्लाहको यातनामा घेरिएको हुनेछन् ।

[3]यो अल्लाह तआलाको तर्फबाट स्वयं आफ्नो पवित्र शक्तिका लागि महिमा एवं प्रशंसा हो, जसको उद्देश्य आफ्ना भक्तहरुको मार्गदर्शन हो कि यी समयमा जो एक-अर्काका पछि आउँछन् तथा जो त्यसको शक्ति एवं महानताको प्रदर्शन गर्दछन्, त्यसको महिमा एवं प्रशंसा गर्दैरह । सन्ध्याका समय, रात्रिका अन्धकारका उद्गम तथा प्रातःको श्वेतपना दिनका प्रकाशको द्योतक हो । ईशा, घन्घोर अन्धकारको तथा जोहर अत्यन्त प्रकाशको समय हो । त त्यो महान शक्ति हो जो यी सबैको स्रष्टा हो तथा जसले ती समस्त समयहरुमा विभिन्न लाभ राखेको छ । केही ज्ञाताहरु भन्दछन् प्रशंसासित तात्पर्य नमाज़ हो तथा दुबै आयतहरुमा वर्णित समय पाँच नमाज़हरुको समय हो تُمسُون मा मग़रिब तथा ईशा, تُصبِحون मा फज्रको नमाज़, عَشِيًّا (अपरान्ह) मा अस्र तथा تُظهِرُون मा ज़ोहरको नमाज़ आउँछ (फ़तहुल क़दीर) । एक क्षीण हदीसमा यी दुबै आयतहरुमा प्रातः-सायं पढ्नुको महत्व दिइएको छ कि यसबाट रात्रि-दिनका त्रुटिहरुको निराकरण हुनजान्छ । (अबू दाऊद किताबुल अदब, बाब मा यकूल इज़ा अस्बह)

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ
وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ
وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ
وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ⑲

(१९) केही जीवितलाई मृतबाट निकाल्दछ[1] तथा मृतबाट जीवितलाई निकाल्दछ तथा केही धर्तीलाई त्यसको मृत पश्चात जीवित गर्दछ, यसैप्रकार तिमी (पनि) निकालिनेछौ ।[2]

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ
ثُمَّ إِذَا أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُونَ ⑳

(२०) तथा अल्लाहका निशानीहरुमध्ये हो कि तिमीलाई माटोबाट जन्म दियो कि त्यसपछि अब मनुष्य बनेर (घुमफिर गर्दै) विस्तारित भइराखेको छौ ।[3]

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم
مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا
وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً ۚ

(२१) तथा त्यसका निशानीहरुमध्ये (यो) हो कि तिम्रै जातिबाट पत्नीहरुलाई पैदा गरे ।[4] ताकि तिमी उनीहरुबाट सुख पाउ[5], उसले तिमीहरु बीच

---

[1]जस्तै पोथीलाई अण्डाबाट, अण्डालाई पोथीबाट, मनुष्यलाई वीर्यबाट, वीर्यलाई मनुष्यबाट तथा ईमान भएकालाई काफ़िरबाट, काफ़िरलाई ईमान भएकाहरुबाट पैदा गर्दछ ।

[2]अर्थात चिहानहरुबाट पैदा गरेर ।

[3] إذا अकस्मातवाची हो । तात्पर्य यसबाट ती अवस्थाहरुतिर अंकित गर्नु हो जसबाट गुज्रेर बालक पूर्ण मनुष्य बन्दछ, जसको विस्तृत वर्णन कुरआनमा अन्य स्थानहरुमा गरिएको छ । اَلْنَشْرُ बाट तात्पर्य मनुष्यको जीविकापार्जन गर्नु तथा अन्य आवश्यकताहरुका लागि घुमफिर गर्नु हो ।

[4]अर्थात् तिम्रै लिङ्ग (जाति) बाट स्त्रीहरुलाई पैदा गऱ्यो ताकि उनीहरु तिम्रा पत्नीहरु होऊन् र तिमी जोडा-जोडा होउ । زوج अरबी भाषामा जोडालाई भन्दछन् । यस आधारमा पुरुष, स्त्रीका लागि तथा स्त्री पुरुषका लागि जोडा हो । स्त्रीहरुका मानव लिङ्ग हुनुको अर्थ हो कि संसारकी प्रथम महिला आदरणीय हव्वालाई आदरणीय आदमको बायाँ पाशवबाट पैदा गरियो । अनि यी दुबैबाट मानवको वंशानुक्रम चल्यो ।

[5]अर्थ यो हो कि यदि पुरुष तथा महिलाको जाति एक-अर्काबाट भिन्न भएको भए उदाहरण स्वरुप, महिलाहरु जिन्नात अथवा पशुहरुमध्ये हुन्थे भने उनीहरुबाट त्यो शान्ति कहिल्यै प्राप्त हुने थिएन, जुन यस समय दुबै एउटै जाति हुनुका कारण प्राप्त छ । बरु एक-अर्कासित घृणा एवं भय हुन्थ्यो । यो अल्लाह तआलाको कृपा नै हो कि मनुष्यका पत्नीहरु मनुष्यहरु मध्येबाट नै बनायो ।

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ٢١

प्रेम तथा दयाभाव उत्पन्न गरिदियो,[1] निःसन्देह चिन्तन एवं विचार गर्नेहरुका लागि यसमा धेरै निशानीहरु (लक्षण) छन् ।

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّلْعَٰلِمِينَ ٢٢

(२२) तथा त्यसका (सामर्थ्य) का निशानीहरुमध्ये आकाशहरु एवं धर्तीको उत्पत्ति तथा भाषा एवं रङ्गहरुको विभिन्नता (पनि) हो,[2] बुद्धिमानीहरुका लागि अवश्य त्यसमा ठूला लक्षण छन् ।

[1] مَوَدَّة यो हो कि पति, पत्नीसित अपार प्रेम गर्दछ तथा यस्तै पत्नी, पतिसित । जस्तो कि सामान्यरुपमा देखिएको छ । यस्तो प्रेम जो पति-पत्नीमा हुन्छ, संसारमा कुनै दुई व्यक्तिहरुका बीच हुँदैन । तथा कृपा यो हो कि पति, पत्नीलाई हरप्रकारको सुख-सुविधा उपलब्ध गराउँछ, जसको प्रभारी त्यसलाई अल्लाह तआलाले वनाएको छ तथा यस्तै पत्नी पनि आफ्नो शक्ति एवं अधिकारको परिधिमा । तैपनि मनुष्यलाई यो शान्ति तथा पारस्परिक प्रेम तिनै जोडीहरुबाट प्राप्त हुन्छ, जो धार्मिक नियमहरुका अनुसार वैवाहिक बन्धनसित स्थापित हुन्छन् तथा इस्लाम धर्म उनीहरुलाई जोडीको मान्यता दिन्छ । अवैधानिक जोडीहरुलाई त्यो जोडी नै मान्दैन, बरु उनलाई व्यभिचारी एवं बलत्कारी मान्दछ तथा उनका लागि कठोर दण्ड निर्धारित गर्दछ । आजकल पाश्चात्य सभ्यताका प्रचारक शैतानका भाई यस प्रयत्नमा लिप्त छन् कि पाश्चात्य सभ्यताको जस्तै इस्लामिक राष्ट्रहरुमा पनि विवाहलाई अनावश्यक घोषित गरी व्यभिचारी पुरुष-महिलाको युगलको मान्यता दिइयोस् तथा उनलाई दण्डको साटो कि अधिकार प्राप्त होऊन् जो एउटा वैधानिक जोडीहरुबाट प्राप्त हुन्छन् ।

[2] संसारमा यति भाषाहरुका उत्पत्ति पनि अल्लाह तआलाका सामर्थ्यको एउटा ठूलो प्रतीक हो : अरबी छ, तुर्की छ, अंग्रजी छ, उर्दू छ, हिन्दी छ, पशतो, फ़ारसी, सिन्धी, बलूची, तमिल, तेलगू एवं बंङ्गला आदि छन् । अनि एक-एक भाषाका विभिन्न स्वर तथा शैलीहरु छन् । एउटा मनुष्य आफ्नो भाषा तथा उच्चारणका कारण लाखौंको भीडमा चिनिन्छ कि अमूक देशको अमूक क्षेत्रको निवासी हो । केवल भाषा नै उसको पूर्ण परिचय गराईदिन्छ । यसैप्रकार एउटै माता-पिता (आदम तथा हव्वा) बाट हुनुका उपरान्त पनि रङ्ग एक-अर्काबाट भिन्न छन् । कोही काला छ, कोही गोरा छ त कोही गहुँ रङ्गको । अनि काला तथा गोरा रङ्गमा पनि यति श्रेणीहरु छन् कि अधिकतर आवादी दुई रङ्गहरुमा विभक्त हुनुका उपरान्त पनि उसका विभिन्न प्रकार छन्, तथा एक-अर्कासित पूर्णरुपले भिन्न तथा अलग । अनि उनका मुखका बनावट, शारीरिक रचना तथा आकारमा यस्तो अन्तर राखिदिइएको छ

وَمِنْ اٰيٰتِهٖ مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَابْتِغَاۗؤُكُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ ۭ اِنَّ فِيْ
ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّسْمَعُوْنَ ㉓

(२३) तथा (अन्य पनि) उसका (सामर्थ्य) का निशानीहरु तिम्रो रात्रि एवं दिनको निद्रामा छ तथा त्यसको उपकार (अर्थात् जीविका) लाई तिम्रो खोज्नु (पनि) हो ।[1] जो मानिस कान थापेर सुन्नेछन् उनका लागि यसमा ठूला निशानीहरु छन् ।

وَمِنْ اٰيٰتِهٖ يُرِيْكُمُ الْبَرْقَ
خَوْفًا وَّطَمَعًا وَّيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً
فَيُحْيٖ بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۭ
اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ
لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ㉔

(२४) तथा उसका निशानीहरुमध्ये एउटा निशानी यो पनि हो कि त्यो तिमीलाई तर्साउन तथा आशावान बनाउनका लागि तडित (चट्याङहरु) देखाउँछ,[2] तथा आकाशबाट बृष्टि गर्दछ, तथा त्यसबाट मृत धर्तीलाई जीवित गर्दछ, यसमा (पनि) बुद्धिमानीहरुका लागि ठूला निशानीहरु छन् ।

وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ تَقُوْمَ السَّمَاۗءُ
وَالْاَرْضُ بِاَمْرِهٖ ۭ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ

(२५) तथा त्यसको एउटा निशानी यो पनि हो कि आकाश तथा धर्ती त्यसका आदेशले स्थापित छन्, अनि त्यसले जब तिमीलाई आवाज दिनेछ, केवल

कि एक-एक देशको व्यक्ति अलगबाट चिनिन्छ । अर्थात् यस कुराका उपरान्त कि एक व्यक्ति अर्को व्यक्तिसित समान हुँदैन, यहाँसम्मकि एक भाइ अर्को भाइसित भिन्न छ तर अल्लाहका सामर्थ्यको चमत्कार हो कि तैपनि कुनै एउटा देशका निवासी अर्को देशका निवासीभन्दा भिन्न हुन्छन् ।

[1]निद्रा, सुख एवं शान्तिको कारण हुनु चाहे, त्यो रात्रिको होस् अथवा दिनको विश्रामको समय होस्, तथा दिनको व्यापार एवं कार्यद्वारा अल्लाहको कृपाको खोज गर्नु, यो विषय कैयन् स्थानमा गुज्रिसकेको छ ।

[2]अर्थात् आकाशमा बिजुलीको चमक तथा मेघहरुको गर्जनसित त तिमी भयभीत पनि हुन्छौ कि कहीं बिजुली (चट्याङ) नखसोस् अथवा अधिक वर्षा नहोस् कि खेतीहरु क्षतिग्रस्त हुन पुगुन् तथा आशाहरु पनि राख्दछौ कि वर्षा हुन्छ भने उब्जनी राम्रो हुनेछ ।

دَعْوَةً ۖ مِّنَ الْاَرْضِ ۖ اِذَآ اَنْتُمْ تَخْرُجُوْنَ ﴿٢٥﴾

एक पटक कै आवाजबाट तिमी सबै धर्तीबाट निस्केर आउनेछौ ।[1]

وَلَهٗ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ كُلٌّ لَّهٗ قٰنِتُوْنَ ﴿٢٦﴾

(२६) तथा आकाश एवं धर्तीका समस्त वस्तुहरुको त्यही स्वामी हो तथा प्रत्येक त्यसका आदेशका अधीन छन् ।[2]

وَهُوَ الَّذِيْ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ ۭ وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٢٧﴾

(२७) तथा त्यही हो जो प्रथम पटक सृष्टिलाई उत्पन्न गर्दछ, त्यही फेरिबाट पुनः पैदा गर्नेछ तथा यो कुरो त उसलाई अत्यन्त सरल छ । उसैको उत्तम तथा उच्च विशेषता हो[3] आकाशहरुमा तथा धर्तीमा पनि, त्यही प्रभावशाली, सर्वज्ञानी छ ।

ضَرَبَ لَكُمْ مَّثَلًا مِّنْ اَنْفُسِكُمْ ۭ هَلْ لَّكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِّنْ شُرَكَاۗءَ فِيْ مَا رَزَقْنٰكُمْ فَاَنْتُمْ فِيْهِ سَوَاۗءٌ تَخَافُوْنَهُمْ كَخِيْفَتِكُمْ

(२८) अल्लाह तआलाले एक उदाहरण स्वयं तिम्रो नै वर्णन गर्‍यो, जे-जति हामीले तिमीलाई प्रदान गरेका छौं के त्यसमा तिम्रा दासहरुमध्ये कोही तिम्रो साझीदार छौ कि तिमी तथा त्यो त्यसमा समान पदका छौ ?[4] तथा तिमी

[1]अर्थात् प्रलय जब व्याप्त हुनेछ आकाश एवं धर्तीको सारा प्रबन्ध, जो यस समय त्यसका आदेशबाट स्थापित छ, क्षत-विक्षत हुनेछ तथा समस्त मनुष्य चिहानहरुबाट जीवित भई बाहिर निस्कनेछन् ।

[2]अर्थात् त्यसका सृजन आदेशका समक्ष सबै असहाय तथा विवश छन्, जस्तो जीवन-मृत्यु, स्वास्थ्य एवं रोग, मान-अपमान आदिमा ।

[3]अर्थात् यति गुणहरु एवं महान सामर्थ्यको स्वामी, समस्त तुलनाहरुबाट महान एवं उच्च छ ।

لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ

"उहाँ जस्तो कोही छैन ।" (सूरः शूरा-११)

[4]अर्थात् जब तिमीलाई यो प्रिय छैन कि तिम्रा दास एवं कर्मचारी गण, जो तिमी समान नै सामान्य मनुष्य छन्, उनीहरु तिम्रा धन-दौलतका साझीदार तथा तिमी समान होऊन् त फेरि त्यो कसरी हुनसक्छ कि अल्लाहका दास (भक्त), चाहे

أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾

उनको भय यसप्रकार गर्दछौ जस्तो कि आफन्तीहरुको,[1] हामी बुद्धिमानहरुका लागि यसैप्रकार स्पष्ट रुपमा आयतहरु बयान गर्दछौं ।[2]

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِي مَنْ

(२९) वास्तविक कुरो यो हो कि यी अत्याचरी बिना ज्ञानका[3] इन्द्रियहरुका वशीभूत हुन्, त्यसलाई कसले मार्ग देखाउन सक्छ जसलाई अल्लाहले मार्गबाट

उनीहरु फरिश्ता होऊन्, सन्देष्टा होऊन्, महापुरुष होऊन् अथवा वृक्ष एवं ढुङ्गाबाट बनाइएका देवता, उनीहरु अल्लाहका साझीदार हुन सकून्, जबकि उनीहरु पनि अल्लाहका दास हुन् तथा त्यसको सृष्टि हुन् । अर्थात जुनप्रकार प्रथम कुरो हुनसक्दैन दोस्रो पनि हुन सक्दैन । यसकारण अल्लाहका साथ अरुहरुको पनि पूजा गर्नु तथा उनीहरुलाई पनि कष्टनिवारक तथा संकट-मोचन ठान्नु सर्वथा गलत हो ।

[1]अर्थात् के तिमी आफ्ना दासहरुसित यसप्रकार भयभीत हुन्छौ, जुनप्रकार तिमी (स्वतन्त्र मानिसहरु) आपसमा एक-अर्कासित भयभीत हुन्छौ । अर्थात् जुनप्रकार साझाका व्यापारमा अथवा सम्पत्ति मध्येबाट खर्च गर्दाखेरि भय प्रतीत हुन्छ कि अन्य साझीदार सोध्नेछन् के तिमी आफ्ना दाससित त्यसैप्रकार भयभीत हुन्छौ ? अर्थात् भयभीत हुँदैनौ किनकि तिमी उनीहरुलाई धन-दौलतमा साझेदार बनाएर आफ्नो सामान बनाउनै सक्दैनौ, त उनीसित भय पनि कस्तो ?

[2]किनकि उनीहरु आफ्नो बुद्धिको प्रयोग गरी तथा चिन्तन-मनन गरी अवतरित तथा उत्पत्तिका आयतहरुबाट लाभ प्राप्त गर्दछन् तथा जो यस्ता गर्दैनन् उनको समझमा एकेश्वरवादको कुरा पनि आउँदैन, जो अत्यन्त स्वच्छ एवं अत्यन्त स्पष्ट छ ।

[3]अर्थात् यस वास्तविकताको उनीहरुलाई बोध पनि छैन कि उनीहरु ज्ञानबाट शून्य तथा पथभ्रष्टताका शिकार छन् तथा यसै अज्ञानता तथा पथभ्रष्टतामा परी उनी आफ्नो बुद्धिको प्रयोग गर्ने क्षमता पनि राख्दैनन् तथा आफ्ना इन्द्रियहरुका इच्छा एवं भ्रष्ट विचारहरुका अनुयायी छन् ।

أَضَلَّ اللّٰهُ ۭ وَمَا لَهُمۡ مِّنۡ نّٰصِرِيۡنَ ۝٢٩

हटाइदिन्छन् ?[१] उनलाई कोही पनि सहायता गर्नेछैन ।[२]

فَأَقِمۡ وَجۡهَكَ لِلدِّيۡنِ حَنِيۡفًا ۭ فِطۡرَتَ اللّٰهِ الَّتِيۡ فَطَرَ النَّاسَ عَلَيۡهَا ۭ لَا تَبۡدِيۡلَ لِخَلۡقِ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكَ الدِّيۡنُ الۡقَيِّمُ ۙ وَلٰكِنَّ أَكۡثَرَ النَّاسِ لَا يَعۡلَمُوۡنَ ۝٣٠

(३०) त तपाईं एकाग्र भई आफ्नो मुख धर्मतिर केन्द्रित गरिदिनु ।[३] अल्लाह (तआ़ला) को त्यो प्राकृतिको अनुसरण गर जसमा उसले मानिसहरुलाई पैदा गरेको छ ।[४] अल्लाहद्वारा बनाइएको संरचना परिवर्तित गर्न सकिंदैन,[५] यही सत्य धर्म हो,[६] परन्तु अधिकतर मानिसहरु जान्दैनन् ।[७]

[१]किनकि अल्लाहको तर्फबाट मार्गदर्शन उसैलाई प्राप्त हुन्छ, जसमा सन्मार्ग प्राप्त गर्नुको इच्छा तथा कामना हुन्छ, जो यस सत्य इच्छाबाट बञ्चित हुन्छन् उनीहरुलाई पथभ्रष्टताको अवस्थामा छाडिदिन्छ ।

[२]अर्थात् यी कुमार्ग मानिसहरुको कोही सहायता गर्ने हुँदैन जो यिनीहरुलाई सत्यमार्गको दर्शन गराउन सकोस् अथवा उनीबाट यातना हटाउन सकोस् ।

[३]अर्थात् अल्लाहको एकता तथा त्यसको इबादतमा दृढ रहनु एवं झूठा कल्पित धर्महरुतिर आकर्षित नहुनु ।

[४]فِطۡـرَت को वास्तविक अर्थ सृजन (जन्म) हो । यहाँ तात्पर्य इस्लाम धर्म (एवं एकेश्वरवाद) हो । अर्थ यो हो कि सबैको जन्म धर्मी एवं विधर्मीको भेद बिना इस्लाम एवं एकेश्वरवादमा हुन्छ, यसकारण एकेश्वरवाद उनको प्राकृति एवं संस्कारमा सम्मिलित छ, जस्तो कि أَلَسۡـتُ को वचनबाट स्पष्ट छ । तत्पश्चात धेरैजसोलाई वातावरण अथवा अन्य कारण, प्रकृतिको त्यस पुकारतिर आउन दिंदैनन्, जसको कारण उनीहरु कुफ्रमा नै शेष रहन्छन्, जुनप्रकार नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको हदीस (कथन) छ, "प्रत्येक शिशु प्राकृतिमा जन्म लिन्छ, परन्तु त्यसपछि त्यसका माता-पिता त्यसलाई यहूदी, इसाई एवं अग्निपूजक बनाइदिन्छन् ।" (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरः रूम, मुस्लिम किताबुल क़द्र, बाब कुल्लो मौलूदिन, यूलदु अलल फ़ितरते)

[५]अर्थात् अल्लाहको सृष्टि (प्रकृति) लाई परिवर्तित नगर, बरु उचित शिक्षाद्वारा त्यसको पालन-पोषण गर ताकि ईमान एवं एकेश्वरवाद बालकहरुका मन-मस्तिष्कमा सुदृढ हुन जाओस् । यो विधेय (आदेश) माँगको अर्थमा छ अर्थात् नकारात्मक रोक्नको अर्थमा छ ।

[६]अर्थात् त्यो धर्म जसतिर एकाग्रता एवं आकर्षित हुनुको आदेश छ, अथवा जो प्राकृतिको माँग, त्यही नै सोझो सत्य धर्म हो ।

[७]यसैकारण उनीहरु इस्लाम तथा एकेश्वरवादबाट अनभिज्ञ रहन्छन् ।

مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَاتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾

(३१) (मानिसहरु), अल्लाह तआलातिर आकर्षित भई उसित तर्सने गर तथा नमाज़लाई स्थापित राख तथा मूर्तिपूजकहरु मध्येको नहोउ ।[1]

مِنَ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيَعًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

(३२) ती मानिसहरुमध्ये जसले आफ्ना धर्मलाई क्षत-विक्षत गरिदिए तथा स्वयं पनि गुटहरुमा विभाजित भए,[2] प्रत्येक गुट त्यस वस्तुमाथि जो उसित छ दङ्ग छ ।[3]

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُمْ مِنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾

(३३) तथा मानिसहरुलाई जब कुनै दुख पुग्दछ, त आफ्नो प्रभुतिर (पूर्ण) एकाग्रताको प्रार्थना गर्दछन् तथा जब त्यसले आफ्नो तर्फबाट दयाको स्वाद चखाइदिन्छ, त उनीहरु मध्येको एउटा गुट आफ्नो प्रभुसँग शिर्क गर्नथाल्छन् ।

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا

(३४) ताकि उनीहरुले त्यस वस्तुको कृतघ्नता व्यक्त गरून् जो हामीले उनीहरुलाई प्रदान गरेका छौं,[4] त्यसो भए,

[1]अर्थात् ईमान तथा अल्लाहका भय एवं नमाज़ स्थापित गर्नुबाट इन्कार गरी मूर्तिपूजकहरु मध्येको नहोउ ।

[2]अर्थात् मूल धर्मलाई छाडेर अथवा त्यसमा ऐच्छिक परिवर्तन गरेर विभिन्न गुटहरुमा विभाजित भए, जस्तो कोही यहूदी, कोही इसाई, कोही मूर्तिपूजक आदि भयो ।

[3]अर्थात् प्रत्येक गुट एवं गिरोह यो ठान्दछ कि त्यो सत्यमा छ तथा अन्य झूठा, तथा जुन सहाराहरु उनीहरुले खोजेका छन्, जसलाई उनीहरु तर्क एवं प्रमाण भन्दछन्, उनीमाथि प्रसन्न तथा निश्चिन्त छन् । दुर्भाग्यले इस्लामी समुदायको पनि यही दशा भयो कि उनी पनि विभिन्न गुटहरुमा विभाजित भए तथा उनका पनि प्रत्येक गुट यसै असत्य विश्वासमा दृढ छ कि त्यो सत्यमा छ, जबकि सत्यमा केवल एउटै गुट छ जसको पहिचान नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभएछ कि "मेरो तथा मेरा सहाबाका मार्गमा हिंड्नेवाला हुनेछ ।" (सहीह हदीस, बुख़ारी)

[4]यो त्यही विषय हो जुन सूरः अनकबूतको अन्तमा गुज्रिसकेको छ ।

فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿٣٤﴾

तिमी लाभ उठाउ, अति शीघ्र तिमीलाई ज्ञात हुनेछ

أَمْ أَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوْا بِهٖ يُشْرِكُوْنَ ﴿٣٥﴾

(३५) के हामीले उनीमाथि कुनै प्रमाण अवतरित गरेका छौं, जो त्यसलाई वर्णन गर्दछ जसलाई यिनीहरु अल्लाहसँग साझेदार बनाइराखेका छन् ।[1]

وَإِذَآ أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوْا بِهَا ۖ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيْهِمْ إِذَا هُمْ يَقْنَطُوْنَ ﴿٣٦﴾

(३६) तथा जब हामी मानिसरुहरुलाई दयाको स्वाद चखाउँछौं, त उनीहरु अति प्रसन्न हुन्छन् तथा यदि उनीरुहरुलाई आफ्नै हातका कर्तुतका कारण कुनै दुख पुग्दछ, त सहसा उनीहरु निराश हुन पुग्दछन् ।[2]

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيَقْدِرُ ۗ إِنَّ فِيْ ذٰلِكَ

(३७) के उनीहरुले यो देखेनन् कि अल्लाह (तआ़ला) जसलाई चाहन्छ असीम जीविका प्रदान गर्दछ तथा जसलाई चाहन्छ कम,[3] यसमा पनि ती

[1]यो प्रश्न इन्कारका लागि छ । अर्थात् उनीहरु जसलाई अल्लाहका साझेदार भन्दछन् तथा यिनीहरुको पूजा गर्दछन्, यो अप्रमाणित छ । अल्लाहले यसको कुनै प्रमाण अवतरित गरेको छैन । प्रष्ट छ अल्लाह तआ़लाले मूर्तिपूजा एवं शिर्कका पक्षमा तर्क कसरी अवतरित गर्न सक्दथ्यौ, जबकि उसले सबै सन्देष्टा यसैकारण पठाएको थियो कि उनीहरुले शिर्कको खण्डन तथा एकेश्वरवादको प्रचार गरून् । अतः प्रत्येक सन्देष्टाले सर्वप्रथम आफ्नो समुदायलाई एकेश्वरवादको सन्देश सुनायो । तथा आज एकेश्वरवादमा आस्था राख्नेहरुलाई नामका मुसलमानहरुमा एकेश्वरवाद एवं सुन्नतको उपदेश गर्न परिराखेको छ किनकि मुसलमान समुदायका बहुसंख्यक शिर्क एवं विदअतमा लिप्त छन् ।

[2]यो त्यही विषय हो जो सूरः हूदमा गुज्रिसकेको छ तथा जो मनुष्यहरुको बहुसंख्यकको कर्म हो कि सुखमा उनीहरु गर्व एवं अंहकारमा मस्त रहन्छन् तथा दुखमा निराश हुन्छन् । परन्तु ईमान भएकाहरु यसबाट अलग छन्, किनकि उनीहरु दुखमा संयम तथा सुखमा अल्लाहको कृतज्ञता व्यक्त गर्दछन् अर्थात पुण्यका कार्य गर्दछन् । यसप्रकार दुवै स्थितिमा उनीहरुलाई पुण्य एवं उत्तम प्रतिफल प्राप्त हुन्छ ।

[3]अर्थात् आफ्नो योजना एवं ज्ञानले त्यो कसैलाई धन अधिक तथा कसैलाई कम दिन्छ । यहाँसम्मकि कैयन् पटक बुद्धि एवं समझमा एवं प्रत्यक्ष कारणहरु तथा साधनहरुमा दुई मनुष्य एउटै जस्तो प्रतीत हुन्छन्, एउटै जस्तो व्यापार पनि प्रारम्भ गर्दछन् । परन्तु एउटाका व्यापार अधिक उन्नति गर्दछ

لَاٰيٰتٍ لِّقَوۡمٍ يُّؤۡمِنُوۡنَ ۝٣٧

मानिसहरुका लागि जो ईमान स्वीकार गर्दछन्, निशानीहरु छन् ।

فَاٰتِ ذَا الۡقُرۡبٰى حَقَّهٗ وَالۡمِسۡكِيۡنَ وَابۡنَ السَّبِيۡلِ ؕ ذٰلِكَ خَيۡرٌ لِّلَّذِيۡنَ يُرِيۡدُوۡنَ وَجۡهَ اللّٰهِ ۫ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الۡمُفۡلِحُوۡنَ ۝٣٨

(३८) तसर्थ निकट सम्बन्धीलाई, निर्धनलाई, यात्रीलाई, प्रत्येकलाई त्यसको अधिकार देउ,[1] यो उनका लागि श्रेष्ठ छ, जो अल्लाह (तआला) को मुखको दर्शन गर्न चाहन्छन्,[2] यस्ता मानिसहरु नै मोक्ष प्राप्त गर्नेहरु हुन्छन् ।

وَمَاۤ اٰتَيۡتُمۡ مِّنۡ رِّبًا لِّيَرۡبُوَا۟ فِىۡۤ اَمۡوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرۡبُوۡا عِنۡدَ اللّٰهِ

(३९) तथा तिमी जो ब्याजमा दिन्छौ कि मानिसहरुका मालमा बृद्धि भइराखोस्, त्यो अल्लाह (तआला) कहाँ बढ्दैन,[3] तथा जे-जति

तथा त्यसको अत्याधिक लाभ हुन्छ, जबकि अर्कोको ब्योपार सीमित नै रहन्छ तथा त्यसलाई उन्नति प्राप्त हुँदैन । आखिर त्यो कुन अस्तित्व हो, जसको पासमा समस्त अधिकार छ तथा यसप्रकारका कार्य गर्दछ । यसका अतिरिक्त त्यो कहिले धनवानलाई निर्धन तथा निर्धनलाई धनवान बनाईदिन्छ । यो सबै त्यसै अल्लाहको हातमा छ, जसको कोही साझेदार छैन ।

[1]जब जीविकाका समस्त साधन अल्लाहकै अधिकारमा छन् तथा त्यो जसलाई चाहन्छ त्यसका लागि त्यसका ढोका खोलिदिन्छ, तसर्थ धनवानहरुलाई आवश्यक छ कि उनीहरु अल्लाहद्वारा दिइएका माल मध्येबाट त्यसको त्यो अधिकार तिर्देगरून्, जो उनका मालमा उनको अधिकारी निकट सम्बन्धी, निर्धन तथा यात्रीहरुका लागि राखिएको छ । निकट सम्बन्धिहरुको अधिकार यसकारण प्रथम राखिएको छ कि यसको महत्व अधिक छ । हदीसमा वर्णित छ कि निर्धन सम्बन्धीसँग उपकार गर्नु दुई गुना पुण्यको कारण हो, एउटा दानको पुण्य तथा दोस्रो सम्बन्ध जोड्नुको । यसका अतिरिक्त यहाँ त्यसलाई अधिकार भनेर यस कुरातिर संकेत गरिएको छ कि उनको सहायता गरेर तिमी उपकार गर्ने छैनौ, बरु एउटा अधिकारकै पूर्ति गर्नेछौ ।

[2]अर्थात् स्वर्गमा त्यसको साक्षात दर्शनको सौभाग्य प्राप्त गर्नु ।

[3]अर्थात् ब्याजबाट प्रत्यक्ष रुपले बृद्धि त देखिन्छ तर वास्तवमा यस्तो हुँदैन, बरु त्यसको दुर्भाग्य अन्तमा यस लोक तथा परलोकमा विनाशको कारण हो । आदरणीय इब्ने अब्बास एवं विभिन्न सहाबा तथा ताबईनले यस आयतमा ربا सित तात्पर्य ब्याज होइन, बरु त्यो उपहार लिएका छन् जो कोही निर्धन धनवानलाई अथवा जनताको कोही व्यक्ति राजा अथवा राजाका अधिकारीलाई अथवा एउटा सेवक आफ्नो स्वामीलाइ

وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾

(दान एवं) ज़कात तिमी अल्लाह (तआला) को मुखका दर्शनका लागि देउ, त यस्ता मानिसहरु नै आफ्ना (माल) बृद्धि गर्नेहरु हुन् ।[1]

ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾

(४०) अल्लाह (तआला) त्यो हो जसले तिमीलाई पैदा गऱ्यो, अनि जीविका प्रदान गऱ्यो, त्यस पश्चात मार्नेछ, पुन: जीवित गर्नेछ, भन, तिम्रा साझीदारहरुमध्ये कोही यस्तो पनि छ जो यिनीहरुमध्ये केही पनि गर्न सक्दछ । अल्लाह (तआला) का लागि पवित्रता एवं श्रेष्ठता छ पत्येक त्यस साझीदारभन्दा जो यिनीहरु रच्दछन् ।

ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

(४०) जल-थलमा मानिसहरुका कुकर्महरुका कारण उपद्रव फैलियो, यसकारण कि उनीहरुलाई उनका केही कर्तुतहरुका फल अल्लाह (तआला) चखाइदेओस्, (अति) सम्भव छ कि उनीहरु रोकियून् ।[2]

यस विचारले दिन्छ कि त्यसले त्यसको सट्टामा त्यसभन्दा अधिक दिनेछ । ربا त्यसलाई यसकारण भनिएको छ कि दिंदाखेरि अधिकताको ध्यान हुन्छ । यो यद्यपि उचित छ तैपनि अल्लाहकहाँ यसको प्रतिफल पाइने छैन, "فلا يربو عند الله" बाट त्यसै पारलौकिक प्रतिफलको खण्डन हुन्छ । यस आधारमा अनुवाद हुनेछ "जो तिमी उपहार दिन्छौ यस विचारले कि फिर्ताको स्थितिमा अधिक प्राप्त होस्, त अल्लाहकहाँ त्यसको पुण्य छैन ।" (इब्ने कसीर, ऐसरुत्तफासीर)

[1]ज़कात एवं दानले एक त आध्यात्मिक एवं अन्त: बृद्धि हुन्छ अर्थात् शेष मालमा अल्लाहको तर्फबाट बिभूति हालिन्छ । अर्को, क़्यामत (प्रलय) का दिन त्यसको प्रतिफल एवं पुण्य कैयन् गुना बृद्धि भई प्राप्त हुनेछ, जुनप्रकार हदीसमा वर्णित छ कि हलाल (सर्वधार्मिक) कमाईबाट एक ख़जूरका बराबर दान बढेर ओहुद पर्वतका समान हुनेछ । (सहीह मुस्लिम किताबुज़ ज़कात)

[2]फलसित तात्पर्य मानव वस्तीहरु तथा जलसित तात्पर्य समुद्र एवं समुद्रिक मार्ग तथा समुद्रका किनारहरुका आवादिहरु हुन् । उपद्रवसित तात्पर्य प्रत्येक त्यो विवाद हो जसबाट मनुष्यका समाज एवं वस्तीहरुमा शान्ति-व्यवस्था अस्त-व्यस्त तथा उनका सुख-चैनमा रुकावट उत्पन्न होस् । यसकारण यो लागू हुनु पाप एवं नराम्रा कुराहरुमाथि पनि उचित छ कि मनुष्य एक-अर्कामाथि

قُلْ سِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلُ ۭكَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّشْرِكِيْنَ ۝

(४२) तपाईं भनिदिनुस्, धर्तीमा डुलेर त हेर कि पूर्वकालिक मानिसहरुको परिणाम के भयो जसमा अधिकतर मानिसहरु मूर्तिपूजक थिए ।

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّيْنِ الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ

(४३) त तपाईं आफ्नो मुख त्यस सोझो एवं सत्य धर्मतिर नै राख्नुस्, यसभन्दा पूर्व कि त्यो दिन

अत्याचार गरिराखेका छन्, अल्लाहद्वारा निर्धारित गरिएका सीमाहरुको उल्लंघन गरिराखेका छन् तथा सामाजिक निगमहरुलाई भङ्ग गरिराखेका छन् तथा हत्या एवं लुटमार अधिक भएको छ तथा ती आकाश एवं धर्तीका प्रकोपमाथि पनि यो उचित रुपमा लागू हुनसक्छ, जो अल्लाहको तर्फबाट दण्ड एवं सचेत गर्नका लागि हुन्छ जस्तै अकाल, मृत्युको अधिकता, भय एवं बाढी आदि । अर्थ यो हो कि जब मनुष्य अल्लाहका आदेशहरुको अवज्ञालाई आफ्नो ध्येय बनाउँछ त त्यसपछि कर्महरुका प्रतिफलमा अल्लाह तआलाको तर्फबाट मनुष्यका कर्म एवं क्रियाकलापको मुख नराम्रो कुरातिर फर्कन्छ तथा धर्तीमा उपद्रव फैलन्छ । शान्ति-व्यवस्था भङ्ग हुन्छ र त्यसको स्थानमा भय एवं आतङ्क, चोरी, डकैती, हत्या एवं लुटमार सामान्य हुनजान्छ तथा यसका साथै कैयन् पटक आकाश एवं धर्तीबाट सम्बन्धित प्रकोप पनि आउँछ । उद्देश्य यो हुन्छ कि यस सामान्य बिगाड तथा दैवी प्रकोपलाई देखेर सम्भवत: मानिस पापहरुबाट रोकियून्, क्षमा माँगून् तथा उनको ध्यान अल्लाहतिर जाओस् ।

यसका विपरीत जुन समाजको व्यवस्था अल्लाहका आदेशहरुको अनुरुप हुन्छ तथा अल्लाहका नियम लागू हुन्छन्, अन्यायका स्थानमा न्यायको प्रचलन हुन्छ, यहाँ शान्ति-व्यवस्था तथा अल्लाहको तर्फबाट सुख-सुविधाको बाहुल्यता हुन्छ । जुनप्रकार एक हदीसमा वर्णित छ "धर्तीमा अल्लाहका एक नियमलाई लागू गर्नु त्यहाँका मानिसहरुका लागि चालीस दिनको वर्षाभन्दा श्रेष्ठतम् छ ।" (अल-नसाई, किताबु कतअे यदिस्सारिक बाबुत तरग़ीब फ़ी एकामतिल हद्द व इब्ने माजा) त्यसैप्रकार यो हदीस छ "जब एउटा कुकर्मी (फ़ाजिर) मनुष्यको मृत्यु हुन्छ त मनुष्य मात्र नै त्यसबाट सुखको अनुभूति गर्दैन, नगर पनि वृक्ष एवं पशु पनि सुख प्राप्त गर्दछन् ।" (सहीह बुखारी, किताबुल रिक़ाक, मुस्लिम किताबुल जनायेज)

[१]शिर्कको विशेषरुपले वर्णन गरिएको छ कि यो सबभन्दा ठूलो पाप हो । यसका अतिरिक्त यसमा अन्य पाप एवं त्रुटिहरु पनि आउँछन् किनकि यिनका प्रयोजन पनि मनुष्य आफ्ना इन्द्रियहरुको दासतालाई स्वीकार गरेर नै रहन्छ । यसैकारण केही मानिसहरु यसलाई क्रियात्मक शिर्क भन्दछन् ।

أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُ مِنَ اللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾

आओस् जसको वापसी अल्लाह (तआ़ला) को तर्फबाट छँदैछैन,[1] त्यसदिन सबै अलग-अलग हुनेछन् ।[2]

مَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾

(४४) कुफ्र गर्नेहरुमाथि उनका कुफ्र हुनेछ तथा सत्कर्म गर्नेहरु आफ्नै विश्राम गृहलाई सुन्दर बनाइराखेका छन् ।[3]

لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِن فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٤٥﴾

(४५) ताकि अल्लाह (तआ़ला) आफ्नो कृपाले यिनीहरुलाई प्रतिफल देओस्, जसले ईमान स्वीकार गरे तथा सत्कर्म गरे,[4] त्यो काफ़िरहरुलाई मित्र बनाउँदैन ।

وَمِنْ آيَاتِهِ أَن يُرْسِلَ الرِّيَاحَ مُبَشِّرَاتٍ وَلِيُذِيقَكُم مِّن رَّحْمَتِهِ وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا

(४६) तथा त्यसका निशानीहरुमा शुभ-सूचना दिने[5] वायुहरुलाई पठाउनु पनि हो, यसकारण कि तिमीलाई आफ्नो दयाको स्वाद चखाओस्,[6] तथा यसकारण कि त्यसका आदेशहरुले डुङ्गाहरु चलून्[7]

[1]अर्थात् त्यो दिन आउनलाई कोही रोक्न सक्दैन । यसकारण त्यो दिन (केयामत) आउनुभन्दा पूर्व अल्लाहको आज्ञा-पालनको मार्ग तथा प्रशस्त मात्रामा पुण्य गरून् ।

[2]अर्थात् दुई गुटहरुमा विभाजित हुनेछन्, एउटा ईमान भएकाहरुको तथा दोस्रो काफ़िरहरुको ।

[3] يَمْهَدُونَ को अर्थ हो मार्ग प्रशस्त गर्नु, फर्श ओछ्याउनु अर्थात यिनीहरु सदाचारद्वारा स्वर्गमा जान तथा त्यहाँ उच्च स्थान प्राप्त गर्नका लागि मार्ग प्रशस्त गरिराखेका छन् ।

[4]अर्थात् मात्र पुण्य स्वर्गमा प्रवेशका लागि पर्याप्त हुने छैनन् जबसम्म उनका साथ अल्लाहको कृपा एवं दया पनि सम्मिलित हुनेछैन । त्यो त आफ्नो कृपाले एक-एक पुण्यको प्रतिफल दसदेखि सात सय गुनासम्म बरु त्यसभन्दा पनि अधिक दिनेछ ।

[5]अर्थात् यी वायु वर्षाको सूचक हुन्छन् ।

[6]अर्थात् वर्षाबाट मनुष्य पनि स्वाद एवं सुखको अनुभव गर्दछ तथा फसलहरु पनि लहराउँछन् ।

[7]अर्थात् वायुहरुद्वारा डुङ्गाहरु पनि चल्छन्, तात्पर्य हावाबाट चल्ने डुङ्गाहरु हुन् । अब मनुष्यले अल्लाहद्वारा प्रदान गरिएको बौद्धिक शक्तिको पूरा प्रयोग गरी अन्य डुङ्गाहरु तथा

مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٤٦﴾

तथा यसकारण कि त्यसको कृपालाई तिमी खोज[1] तथा यसकारण कि तिमी कृतज्ञता व्यक्त गर ।[2]

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَآءُوْهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِيْنَ اَجْرَمُوْا ؕ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٤٧﴾

(४७) तथा हामीले तपाईंभन्दा पूर्व पनि (आफ्ना) रसूलहरुलाई उनका समुदायतिर पठायौं, उनीहरु उनका पासमा प्रमाण ल्याए । अनि हामीले पापीहरुसित प्रतिशोध लियौं । हामीलाई ईमानवालाहरुको सहायता अनिवार्य छ ।[3]

जहाजहरुको आविष्कार गरिसकेका छन् जो मेसिनहरुद्वारा चल्छन् । तैपनि उनका लागि पनि अनुकूल एवं उचित वायुहरुको आवश्यकता छ, अन्यथा अल्लाह तआला उनीहरुलाई पनि तूफानी जलधाराहरुद्वारा डुबाइदिने सामर्थ्य राख्दछ ।

[1]अर्थात उनीद्वारा विभिन्न देशहरुको यात्रा गरी व्यापार गर्दछन् ।

[2]ती प्रकट एवं गुप्त उपहारहरुमाथि जसको कुनै गणना छैन । अर्थात ती सम्पूर्ण सुविधाहरु अल्लाह तआला तिमीलाई यसकारण उपलब्ध गराउन्छ कि तिमी आफ्ना जीवनमा उनीबाट लाभ प्राप्त गर्न सक तथा अल्लाहको भक्ति एवं आज्ञा-पालन पनि गर ।

[3]अर्थात् हे मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम), जुनप्रकार हामीले तपाईंलाई सन्देष्टा बनाएर तपाईंका समुदायतिर पठाएका छौं, त्यसैप्रकार तपाईंभन्दा पूर्व पनि सन्देष्टा उनका समुदायहरुतिर पठायौं, उनका साथ तर्क, निशानीहरु तथा चमत्कारहरु पनि थिए, परन्तु ती समुदायहरुले उनलाई झुठ्लाए, उनीमाथि ईमान स्वीकार गरेनन् । अन्तमा उनीबाट यस झुठ्लाउनुको अपराध तथा पाप गर्नुका कारण हामीले उनीहरुलाई आफ्ना दण्ड एवं प्रकोपको निशाना बनायौं तथा ईमान भएकाहरुलाई सहायता एवं सहयोग दियौं जो हामीलाई अनिवार्य छ । यो यस्तो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तथा उनीमाथि ईमान स्वीकार गर्ने मुसलमानहरुलाई सान्त्वना दिइराखिएको छ कि काफिर एवं मूर्तिपूजकहरु द्वारा झुठ्लाउनुका आचरणबाट घबराउनुको आवश्यकता छैन । यो कुनै नयाँ कुरा होइन । प्रत्येक नबीसँग त्यसका समुदायले यही व्यवहार गरेका छन् । यसका अतिरिक्त काफिरहरुलाई यो चेतावनी छ कि यिनीहरुले ईमान स्वीकार गरेनन् भने उनको परिणाम पनि यही हुनेछ जो पूर्वकालिक समुदायहरुको भैसकेको छ । किनकि अल्लाहको सहायता अन्ततः ईमानवालाहरुलाई नै प्राप्त हुनेछ, जसमा सन्देष्टा एवं त्यसमाथि ईमान स्वीकार गर्नेहरु सबै सम्मिलित छन् । حَقًّا . كَانَ को सूचक हो, जो पहिलै आइसकेको छ نَصْرُ الْمُؤْمِنِيْنَ त्यसको संज्ञा हो।

ٱللَّهُ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُۥ فِى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَٰلِهِۦ ۖ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾

(४८) त्यो अल्लाह (तआला) हो जो वायुहरुलाई संचालित गर्छ, तिनी बादलहरुलाई उठाउँछन्[1] अनि अल्लाह (तआला) आफ्नो इच्छा अनुसार त्यसलाई आकाशमा फैलाइदिन्छ[2] तथा त्यसलाई टुक्रा-टुक्रा गरिदिन्छ[3] त्यसपछि तपाईं देख्नुहुन्छ कि त्यसका भित्रबाट थोपाहरु निस्कन्छन्,[4] तथा जसलाई अल्लाह तआला चाहन्छ ती भक्तहरुमाथि त्यो वर्षा गर्दछ तथा उनीहरु प्रसन्न हुन्छन् ।

وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِۦ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾

(४९) तथा विश्वास गर्नु कि वर्षा उनीमाथि वर्षनुभन्दा पूर्व त उनीहरु निराश भइराखेका थिए ।

فَٱنظُرْ إِلَىٰٓ ءَاثَٰرِ رَحْمَتِ ٱللَّهِ كَيْفَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

(५०) तसर्थ तपाईं अल्लाहको कृपाका लक्षण हेर्नुस् कि धर्तीको मृत्यु पश्चात् कसरी अल्लाह तआला त्यसलाई जीवित गरिदिन्छ । निःसन्देह त्यही मृतकहरुलाई जीवित पार्ने हो,[5] तथा त्यो प्रत्येक वस्तुमाथि सामर्थ्यवान छ ।

---

[1] अर्थात् ती बादल जहाँ पनि हुन्छन्, त्यहाँबाट वायुहरु उनलाई उडाएर लग्छन् ।

[2] कहिले चलाएर, कहिले रोकेर, कहिले तहमाथि तह गरेर, कहिले टाढासम्म । यी आकाशका बादलहरुका विभिन्न अवस्थाहरु हुन् ।

[3] अर्थात् उनलाई आकाशमा फैलाए पश्चात कहिल्यै उनलाई विभिन्न टुक्राहरुमा विभक्त (विभाजित) गरिदिन्छ ।

[4] وَدْق को अर्थ वर्षा हो । अर्थात् ती बादलहरुबाट अल्लाह यदि चाहन्छ भने वर्षा हुन्छ, जसबाट वर्षाका इच्छुक प्रसन्न हुन्छन् ।

[5] آثار رحمت सित तात्पर्य ती अनाज एवं पैदावार तथा फलहरु हुन् जो वर्षाले उत्पन्न हुन्छन् तथा सुख-सुविधा एवं प्रसन्नताका कारण हुन्छन् । हेर्नुको तात्पर्य शिक्षा ग्रहण गर्ने दृष्टिले हेर्नु हो तथा मनुष्य अल्लाहको शक्ति एवं सामर्थ्य तथा यस कुरालाई स्वीकार गरोस् कि त्यसले केयामतका दिन त्यसैप्रकारले मृतकहरुलाई जीवित गर्नेछ ।

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوا مِن بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾

(५१) तथा यदि हामी तीव्र हावा चलाइदिन्छौं तथा यिनीहरु ती खेतीहरुलाई (ओइलाएको) पहेंलो परेको देख्छन् भने त्यस पश्चात कृतघ्नता व्यक्त गर्न थाल्छन् ।[1]

فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾

(५२) निःसन्देह तपाईं मृतकहरुलाई सुनाउन सक्नुहुन्न[2] तथा न बहिराहरुलाई (आफ्नो) आवाज सुनाउन सक्नुहुन्छ,[3] जबकि उनीहरु पिठ्यूँ फर्काइ विमुख भइसकेका होऊन् ।[4]

وَمَا أَنتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَن ضَلَالَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا

(५३) तथा न तपाईं अन्धाहरुलाई उनको पथभ्रष्टताबाट मार्गदर्शन दिने हुनुहुन्छ ।[5] तपाईं त केवल उनीहरुलाई सुनाउनु हुन्छ जो हाम्रा आयतहरुमा

[1]अर्थात् उनै खेतहरुलाई जसलाई हामीले वर्षाद्वारा हराभरा गरेका थियौं, यदि अत्यन्त (गर्मी अथवा शीतल) वायुहरु चलेर उनको हरियालीलाई पहेंला गरिदिन्छन् अर्थात् तयार फसलको विनाश गरिदिन्छन् त यिनै वर्षाबाट प्रसन्न हुनेहरु अल्लाहको विनाश गरिदिन्छन् त यिनै वर्षाबाट प्रसन्न हुनेहरु अल्लाहको कृतघ्नता व्यक्त गर्नेछन् । अर्थ यो हो कि अल्लाहलाई मान्नेवाला धैर्य एवं साहसबाट पनि बञ्चित हुन्छन् । अलिकति कुरामा अत्याधिक प्रसन्न तथा अलिकति परीक्षाबाट निराश हुन्छन् । ईमान भएकाहरुको व्यवहार दुबै अवस्थाहरुमा भिन्न हुन्छन् जस्तो कि विस्तृत वर्णन गुज्रिसकेको छ ।

[2]अर्थात् जुनप्रकार मृत व्यक्ति समझ एवं प्रबोधबाट शून्य हुन्छन्, त्यसैप्रकार यिनीहरु तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका आमन्त्रणलाई बुझ्ने तथा त्यसलाई स्वीकार गर्नमा असमर्थ छन् ।

[3]अर्थात् तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसलल्लमको शिक्षा एवं उद्देश्य उनका लागि व्यर्थ छ, जुनप्रकार कोही बहिरा होस्, उसलाई तपाईं आफ्नो कुरा सुनाउन सक्नुहुन्न ।

[4]यो उनीबाट तर्कनु एवं विमुख हुनुको अधिक स्पष्टीकरण हो कि उनी मृतक एवं बहिरा हुनुका साथै पिठ्यूँ फर्काउनेहरु हुन् । सत्यका कुराहरु उनका कानहरुमा कसरी पर्न सक्छ तथा कसरी उनका हृदय तथा मस्तिष्कमा पस्नसक्छ ?

[5]यसकारण कि यिनीहरु आँखाबाट जुन लाभ प्राप्त हुन्छ त्यसलाई प्राप्त गर्न सक्दैनन् अथवा दृष्टि (हृदयदृष्टि) बाट बञ्चित छन् । यिनीहरु विचलनका जुन दलदलमा फँसेका छन्, त्यसबाट कसरी निस्कुन् ?

فَهُمۡ مُّسۡلِمُونَ ٥٣

विश्वास (ईमान) गर्दछन्[1] तथा छन् पनि उनीहरु आज्ञाकारी ।[2]

ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن ضَعۡفٖ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعۡدِ ضَعۡفٖ قُوَّةٗ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعۡدِ قُوَّةٖ ضَعۡفٗا

(५४) अल्लाह (तआला) त्यो हो, जसले तिमीलाई शक्तिहीन अवस्थामा पैदा गऱ्यो,[3] अनि त्यस निर्बलताका पश्चात बल प्रदान गऱ्यो,[4] अनि त्यस शक्तिका पश्चात क्षीणता तथा बृद्धावस्था गऱ्यो[5]

[1]अर्थात् यही सुनेर ईमान स्वीकार गर्नेहरु हुन्, यसकारण कि यिनीहरु वुद्धिमान एवं चिन्तन-मनन गर्नेहरु हुन् तथा प्रकृतिका प्रतीकबाट वास्तविक प्रभावी ज्ञान प्राप्त गर्दछन् ।

[2]अर्थात् सत्यका समक्ष टाउको निहुराउने तथा त्यसका अनुयायी हुन् ।

[3]यहाँबाट अल्लाह (तआला) आफ्ना सामर्थ्यको एउटा अन्य चमत्कार वर्णन गरिराखेको छ तथा त्यो हो विभिन्न विधिहरुबाट मनुष्यको सृष्टि । निर्वल (क्षीणताको अवस्था) सित तात्पर्य वीर्य अर्थात् पानीको थोपा हो अथवा बाल्यकाल ।

[4]अर्थात् यौवनकाल, जसमा मानसिक, शारीरिक शक्ति पूर्णरुपले विकसित भएको हुन्छ ।

[5]क्षीणताबाट तात्पर्य आयुको त्यो अवस्था हो जब मानसिक तथा शारीरिक क्षीणताको प्रारम्भ हुन्छ तथा बृद्धावस्थासित तात्पर्य आयुको त्यो अवधि हो जसमा दुर्वलताको बृद्धि हुनजान्छ । साहसको अभाव, हात-खुट्टाको गति एवं पकड कम, कपाल सेतो तथा समस्त आन्तरिक एवं वाह्य शक्तिहरु क्षीण हुन जान्छन् । कुर्आनले मनुष्यको आयुको यी चार अवस्थाहरु वर्णन गरेको छ । केही आलिमहरु (धर्मगुरुहरु) ले अन्य अल्प अवस्थाहरुको पनि वर्णन गरेका छन्, जो कुर्आनका संक्षेपको व्याख्या एवं चमत्कारिक शैलीको स्पष्टीकरण हो, जस्तो इमाम इब्ने कसीर भन्नुहुन्छ कि मनुष्य एकपछि अर्को ती परिस्थिति एवं अवस्थाहरुबाट गुज्रन्छ । यसको मूल तत्व माटो हो अर्थात् त्यसका पिता आदमको उत्पत्ति माटोवाट भएको थियो । अर्थात् मनुष्य जे-जति खान्छ, जसबाट त्यो वीर्य उत्पन्न हुन्छ जो माताका गर्भमा गई त्यसको सृष्टिको कारण बन्दछ, त्यो सबै माटोकै पैदावार हो । पछि, त्यो वीर्यवाट रक्तको डल्लो, अनि मांशको डल्लो, त्यसपछि अस्थिहरु जसलाई मांशको वस्त्र पहिराइन्छ अनि पछि त्यसमा आत्मा फुकिन्छ । पछि माताका गर्भबाट यस अवस्थामा निस्कन्छ कि अत्यन्त क्षीण, कोमल तथा निर्बल हुन्छ । अनि त्यसका पश्चात समयानुसार क्रमशः बढ्दै बाल्यकाल, किशोर काल, तथा यौवनकाल पुग्छ तथा तदुपरान्त पुनः क्षीणताको अवस्थातिर फर्कन्छ, बृद्धावस्था तथा पुनः वयोबृद्धाअवस्था यहाँसम्मकि मृत्यु आइपुग्छ ।

जे चाहन्छ पैदा गर्दछ,[1] त्यो सबै कुरासित परिचित तथा सबैमाथि पूर्ण सामर्थ्यवान छ ।	وَّ شَيْبَةً ؕ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ وَهُوَ الْعَلِيْمُ الْقَدِيْرُ ﴿٥٤﴾
(५५) तथा जुन दिन केयामत व्याप्त हुनेछ[2] पापीहरु सौगन्ध खानेछन् कि (संसारमा) एक क्षणका अतिरिक्त रहेनन्,[3] यसैप्रकार यिनीहरु भ्रमित नै रहे ।[4]	وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُوْنَ ۙ مَا لَبِثُوْا غَيْرَ سَاعَةٍ ؕ كَذٰلِكَ كَانُوْا يُؤْفَكُوْنَ ﴿٥٥﴾
(५६) तथा जसलाई ज्ञान तथा ईमान प्रदान गरियो उनीहरु उत्तर दिनेछन् कि[5] तिमी त जस्तो कि अल्लाहको किताबमा छ[6] केयामतका दिनसम्म रहे ।[7] आजको यो दिन	وَقَالَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ وَالْاِيْمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ اِلٰى يَوْمِ الْبَعْثِ ۫ فَهٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ

[1]तीनै वस्तुहरुमा दुर्बलता एवं बल पनि हो, जसबाट मनुष्य गुज्रन्छ जस्तो कि अहिले विस्तृत वर्णन गुज्रिसकेको छ ।

[2]साअतको अर्थ हो घडी, क्षण, तात्पर्य क़्यामत हो । त्यसलाई क्षण यसकारण भनिएको छ कि त्यो घटित हुनु जब अल्लाह चाहन्छ एक क्षणमा हुनेछ । अथवा यसकारण कि यो त्यस क्षणमा हुनेछ जो संसारको अन्तिम क्षण हुनेछ ।

[3]संसारमा अथवा चिहानहरुमा । यो आफ्ना स्वभावका अनुसार झूठा सौगन्ध खानेछन्, यसकारण कि संसारमा उनी जति समय रहनेछन् उनको ज्ञानमा नै हुनेछ तथा यदि तात्पर्य चिहानको जीवन छ भने उनको सौगन्ध अज्ञानताका कारण हुनेछ किनकि उनी चिहानको अवधि जानेको हुनेछैन । केही ज्ञाताहरु भन्दछन् कि केयामतका कठोरता एवं भयानकताको तुलनामा संसारको जीवन उनीहरुलाई क्षणिक नै प्रतीत हुनेछ ।

[4]أَفَكَ الرَّجُلُ को अर्थ हो सत्यबाट विमुख भए । अर्थ हुन्छ, त्यसै विमुखताका समान उनी संसारमा विमुख रहे । अथवा मार्गविचलित रहे ।

[5]जुनप्रकार यी विद्वान संसारमा पनि बुझाउँदै गरेका थिए ।

[6]अल्लाहको किताबसित तात्पर्य अल्लाहको ज्ञान तथा त्यसको निर्णय हो अर्थात लौहे महफूज़ (सुरक्षित पुस्तक)

[7]अर्थात् जन्मका दिनदेखि केयामतका दिनसम्म ।

केयामतका दिन हो, परन्तु तिमीले त विश्वास नै गर्दैनथ्यौ ।[1]

وَلٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٥٦﴾

(५७) त त्यस दिन अत्याचारीहरुलाई उनको तर्क कुनै काम आउने छैन तथा न उनीसित क्षमा माँग्न लगाइनेछ न कर्म माँगिनेछ ।[2]

فَيَوْمَىِٕذٍ لَّا يَنْفَعُ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُوْنَ ﴿٥٧﴾

(५८) तथा निःसन्देह हामीले यस कुरआनमा मानिसहरुका समक्ष सबै उदाहरण वर्णन गरेका छौं ।[3] तपाईं उनको पासमा कुनै पनि लक्षण ल्याउनुस्,[4] यी काफ़िर त यही भन्दछन् कि तिमी (बकवास गर्ने) झूठा हौ ।[5]

وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۗ وَلَىِٕنْ جِئْتَهُمْ بِاٰيَةٍ لَّيَقُوْلَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُبْطِلُوْنَ ﴿٥٨﴾

(५९) अल्लाह (तआला) उनका हृदयमा जो ज्ञान राख्दैनन्, त्यसैप्रकार मोहर (छाप) लगाइदिन्छ ।

كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٥٩﴾

[1] कि त्यो आउनेछ बरु उपहास एवं मिथ्यारोपणका रुपमा त्यसको तिमी माँग गर्दथ्यौ ।

[2] अर्थात् उनीहरुलाई संसारमा पठाएर यो अवसर दिइने छैन कि त्यहाँ क्षमा एवं आज्ञा पालनद्वारा अल्लाहका प्रकोपको निवारण गर ।

[3] जसबाट अल्लाहको एकता प्रमाणित एवं सन्देष्टाहरुको सत्यता प्रमाणित हुन्छ तथा त्यसैप्रकार शिर्कको खण्डन तथा त्यसको असत्यता प्रदर्शित हुन्छ ।

[4] त्यो कुरआनद्वारा प्रस्तुत गरिएको कुनै प्रमाण होस् अथवा उनको इच्छा अनुसार कुनै चमत्कार आदि ।

[5] अर्थात् जादू आदिका अनुयायी । अर्थ यो हो कि ठूलाभन्दा ठूला निशानी, स्पष्ट तर्क एवं निशानीहरु पनि यिनीहरु देखिहालून् तैपनि यिनीहरु ईमान स्वीकार गर्ने छैनन्, किन ? यसको कारण अघि वर्णन गरिदिइएको छ कि अल्लाहले उनका हृदयमा मोहर लगाइदिइएको छ, जो यस कुराको लक्षण हुन्छ कि उनको कुफ्र एवं सीमा उल्लंघन त्यस अन्तिम सीमासम्म पुगिसकेको छ जसपश्चात सत्यतिर फर्कने समस्त मार्ग उनका लागि बन्द छन् ।

فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

(६०) तसर्थ तपाईं धैर्य राख्नुस्,[1] निःसन्देह अल्लाहको वचन सत्य छ । तपाईंलाई उनीहरु हल्का (अधीर) नगरून्,[2] जो विश्वास गर्दैनन् ।

سُورَةُ لُقْمَانَ

सूरतु लुक़मान-३१

सूरः लुकमान मक्कामा अवतरित भयो, यसमा चौंतीस आयतहरु तथा चार रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त कृपालु एवं अत्यन्त दयालु छ ।

الٓمٓ ﴿١﴾

(१) अलिफ. लाम. मीम.[3]

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾

(२) यी हिक्मत (दिव्यज्ञान) भएको किताबका आयतहरु हुन् ।

---

[1]अर्थात् उनका विरोध एवं द्वेषमाथि तथा उनका कष्टदायक कुराहरुमाथि, यसकारण कि अल्लाहले तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई सहायताको जुन वचन दिएको छ, त्यो निश्चितरुपमा सत्य छ, जो प्रत्येक परिस्थितिमा पूरा हुनेछ ।

[2]अर्थात् तपाईंलाई क्रोधित गरेर धैर्य एवं संयम छाड्न अथवा प्रशंसा गर्नमा बाध्य नगरिदेऊन्, बरु तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम आफ्ना ध्येयमा अडिग रहनुस् तथा त्यसबाट अलिकति पनि विमुख नहुनुस् ।

[3]यसका प्रारम्भमा पनि यी विच्छेदित अक्षर छन्, जसका अर्थ तथा प्रयोजनका ज्ञान मात्र अल्लाहलाई नै छ । तैपनि व्याख्याकारहरुले यसका दुई महत्वपूर्ण लाभ बताएका छन् । एक यो कि यो कुरआन यसैप्रकारका विच्छेदित अक्षरहरुका योग तथा अनुक्रमबाट रचित छ, जसका समतुल्य संकलन प्रस्तुत गर्नबाट अरबी भाषी विवश भए । यो यस कुराको प्रमाण हो कि यो कुरआन अल्लाहद्वारा नै अवतरित गरिएको हो तथा त्यो सच्चा सन्देष्टा हो जसमाथि त्यो अवतरित भएको छ, जो त्यो धार्मिक नियम लिएर आएको छ मनुष्यलाई त्यसको आवश्यकता छ तथा त्यसको सुधार एवं सौभाग्यको परिपूर्णता त्यसै धार्मिक नियमबाट संभव छ । दोस्रो यो कि कहीं उनीहरु यसबाट प्रभावित भई मुसलमान नभईहालून् । अल्लाह तआलाले विभिन्न सूरतहरुका प्रारम्भमा यसैप्रकारका विभिन्न विच्छेदित अक्षरहरुबाट गऱ्यो ताकि उनीहरु यसलाई सुन्नका लागि बाध्य होऊन् किनकि वर्णनको यो विधि नयाँ तथा अनौठो थियो । (ऐसरूत्तफ़ासीर) ।

هُدًى وَّرَحۡمَةً لِّلۡمُحۡسِنِيۡنَ ۙ﴿٣﴾

(३) जो सदाचारीहरुका लागि[१] मार्गदर्शन एवं (सर्वथा) कृपा हो ।

الَّذِيۡنَ يُقِيۡمُوۡنَ الصَّلٰوةَ وَيُؤۡتُوۡنَ الزَّكٰوةَ وَهُمۡ بِالۡاٰخِرَةِ هُمۡ يُوۡقِنُوۡنَ ؕ﴿٤﴾

(४) जो मानिस नियमित रुपमा नमाज़ पढ्दछन् तथा ज़कात (धर्मदान) दिन्छन् तथा आख़िरतमा (पूर्ण) विश्वास गर्दछन् ।[२]

اُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِّنۡ رَّبِّهِمۡ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الۡمُفۡلِحُوۡنَ ﴿٥﴾

(५) यिनै मानिसहरु हुन् जो आफ्ना प्रभुतिर बाट मार्गदर्शन प्राप्त छन् तथा यी नै मोक्ष प्राप्त गर्नेहरु हुन् ।[३]

وَمِنَ النَّاسِ مَنۡ يَّشۡتَرِىۡ لَهۡوَ الۡحَدِيۡثِ لِيُضِلَّ عَنۡ سَبِيۡلِ اللّٰهِ

(६) तथा केही मानिसहरु यस्ता पनि छन् जो अनायास कुराहरुको क्रेता भन्दछन्[४] अज्ञानताका साथ

[१] مُحسِنْ (मुहसिन) को बहुवचन مُحسنِين (मुहसिनीन) हो । यसको एक अर्थ हो उपकार गर्ने व्यक्ति, माता-पितासँग, नजिकका सम्बन्धिहरुसित, अधिकार भएका एवं दरिद्रहरुसँग । दोस्रो अर्थ हो पुण्य गर्ने व्यक्ति, अर्थात् नराम्रा कुराबाट टाढा रहने सदाचारी । तेस्रो अर्थ हो अल्लाहको इबादत निःस्वार्थता एवं एकाग्रता तथा ध्यानसित गर्ने मानिस जुनप्रकार हदीसे जिब्रीलमा छ, «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ» (अल्लाहको उपासना यस्तो गर मानौं तिमी त्यसलाई देखिराखेका छौ) कुर्आन त्यसो त समस्त जगत्का लागि मार्गदर्शक हो तथा दयाको साधन हो परन्तु यसको मूल लाभ परोपकारी, सदाचारी तथा अल्लाहसित भय गर्नेहरु नै लाभ प्राप्त गर्छन् । यसकारण यहाँ यसप्रकार वर्णन गरिएको छ ।

[२] नमाज़, ज़कात तथा परलोक (आख़िरत) मा विश्वास । यी तीनै कुरा अत्यन्त महत्वपूर्ण छन् । यसकारण यिनको विशेषरुपले वर्णन गरियो अन्यथा परोपकारी, सदाचारी एवं अल्लाहसित तर्सने समस्त अनिवार्य आदेश तथा सुन्नत वरु उत्तम कर्महरुसम्म निरन्तर दृढतापूर्वक पालना गर्दछन् ।

[३] فلاح (फलाह) को भावार्थका लागि हेर्नुस् सूरः बकरः तथा मोमिनूनको प्रारम्भिक अंश ।

[४] भाग्यवान मानिस जो अल्लाहको किताबसित मार्गबाट प्राप्त तथा त्यसलाई सुनेर लाभान्वित हुन्छन्, तिनका वर्णनका पश्चात ती हतभागी मानिसहरुको वर्णन भइराखेको छ, जो अल्लाहका कथनलाई सुन्नबाट त विमुख हुन्छन्, परन्तु संगीत एवं गीत, नाचगान आदि अत्यन्त रुचिले सुन्दछन् तथा त्यसमा सम्मिलित हुन्छन् । क्रयबाट तात्पर्य यही हो कि संगीतका यन्त्रहरुलाई आफ्ना घरहरुमा ल्याउँछन् तथा त्यसपछि तिनीबाट आनन्दित हुन्छन् । لهوالحديث सित तात्पर्य गाउनु वजाउनु, त्यसको यन्त्र संगीत तथा प्रत्येक त्यो वस्तु हो जो मनुष्यलाई पुण्य एव

بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ⑥

(मानिसहरुलाई अल्लाहका मार्गबाट विचलित पार्दछन् तथा त्यसलाई उपहास बनाउँछन्,[1] यिनै त्यसता हुन् जसका लागि अपमानित गर्ने यातना छ ।[2]

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ⑦

(७) तथा जब त्यसका समक्ष हाम्रा आयतहरुको पाठ गरिन्छ, त अंहकारका साथ यसप्रकार मुख फर्काउन्छ कि जस्तो उसले सुनेकै छैन, जस्तो कि उसका दुबै कानहरु बहिरा छन् ।[3] तपाईं त्यसलाई कष्टदायी यातनाको सूचना दिनुस् ।

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

(८) नि:सन्देह जसले ईमान स्वीकार गरे तथा काम पनि नेक (धर्म परायणता

सत्कर्मबाट अचेत गरिदिन्छ । यसमा कथा, गल्प रचनाहरु, काम सम्बन्धी एवं आश्चर्यजनक साहित्य तथा असभ्यताका प्रचारक समाचारपत्र पनि आउँछन् तथा आधुनिक आविष्कारहरुमा रेडियो, टि. भी., भी. सी. आर तथा फिल्महरु आदि पनि । सन्देष्टाका युगमा केही मानिसहरुले गाउने, बजाउने दासीहरु पनि यसै उद्देश्यका लागि किनेका थिए ताकि तिनीहरु मानिसहरुका मन गीत सुनाएर आनन्दित गरिराखून् ताकि कुरआन तथा इस्लामबाट टाढा रहून् । यस आधारमा यसमा गायिकाहरु पनि आउँछन् जो आजकल कलाकार, फिल्मी सिताराहरु तथा सांस्कृतिक दूत तथा विभिन्न प्रकारका सभ्य, आकर्षक एवं हृदयस्पर्शी नामहरुबाट पुकारिन्छन् ।

[1]यी समस्त कुराहरुबाट निश्चित रुपले मनुष्य अल्लाहका मार्गबाट विचलित हुन्छन् तथा धर्मलाई उपहास एवं हाँसोको निशाना पनि बनाउँछन् ।

[2]यिनको संरक्षकता गर्ने एवं साहस बढाउने राज्यनेता, संस्था, समाचारपत्रहरुका स्वामी, लेखक र संवाद लेखक पनि यसै घोर यातनाका अधिकारी हुनेछन् ।

[3]यो त्यस व्यक्तिको दशा हो जो उपरोक्त मनोरञ्जनका साधनहरुमा मँग्न रहन्छ, त्यो कुरआनका आयतहरु (सुत्रहरु) तथा अल्लाहका सन्देष्टाका कुराहरुलाई सुनेर बहिरा बन्न खोज्छ जबकि त्यो बहिरा हुँदैन तथा यसप्रकार मुख फर्काउँछ जस्तो उसले सुनेकै छैन, किनकि त्यो सुन्नबाट त्यो कष्ट अनुभव गर्दछ, यसकारण त्यसलाई यसबाट कुनै लाभ हुँदैन । وقرا को अर्थ हो कानहरुमा त्यस्तो बोझ जो उसलाई सुन्नबाट बञ्चित गरिदिन्छ ।

لَهُمْ جَنّٰتُ النَّعِيْمِ ۝٨

का अनुसार) गरे उनका लागि सुखहरु भएका स्वर्ग छन् ।

خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ۭ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝٩

(९) जहाँ उनीहरु सधैं रहनेछन्, अल्लाहको सत्य वचन छ,[1] त्यो अत्यन्त महिमा भएको तथा पूर्ण दिव्यज्ञान सम्पन्न छ ।

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاَلْقٰى فِي الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَمِيْدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيْهَا مِنْ كُلِّ دَاۗبَّةٍ ۭ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً فَاَنْۢبَتْنَا

(१०) उसैले आकाशहरुलाई बिना स्तम्भ बनाएको छ, तिमी उनीहरुलाइ देखिराखेका छौ,[2] तथा उसले धर्तीमाथि पर्वतहरुलाई राखिदियो ताकि तिनीहरु तिमीलाई कम्पित पार्न नसकून्,[3] तथा हरप्रकारका जीवधारी धर्तीमा फैलाइदियो ।[4] र उसले

[1]अर्थात् यो अवश्य पूरा हुनेछ, यसकारण कि यो अल्लाहको तर्फबाट छ । وَاللهُ لا يُخْلِفُ المِيعاد "तथा अल्लाह आफ्नो वचन भङ्ग गर्दैन ।"

[2]تَرَوْنَـــهَا यदि عَمَدٌ को विशेषण हो भने अर्थ हुन्छ यस्ता स्तम्भरहित जो तिमी देख्न सक, अर्थात् आकाशका स्तम्भ हुन् । परन्तु यस्ता कि तिमी देख्न सक्दैनौं ।

[3]راسِيَةٌ को वहुवचन رَواسِي हो जसको अर्थ ثابِتةٌ हो । अर्थात् पर्वतहरुलाई धर्तीमा यसप्रकार भारी बोझ बनाएर राखिदिएको छ कि जसबाट धर्ती स्थिर रहोस् अर्थात कम्पित नहोस् । यसैकारण अगाडी भन्यो أن تَمِيدَبكم يَعني كراهَةَ أن تَميدَ (تَميل) بكم أو لِئَلا تَميدَ अर्थात् यस कुराको अप्रियताले कि धर्ती तिमीसँग यताउता हल्लियोस्, अथवा यसकारण कि धर्ती यताउता नहोस् । जुनप्रकार समुद्र तटमा उभिएका जहाजहरुमा ठूला-ठूला लंगर हालिन्छन् ताकि जहाज यताउता नजाओस् । धर्तीका लागि पर्वतहरुको पनि यही स्थिति छ ।

[4]अर्थात् विभिन्न प्रकारका पशु धर्तीमा प्रत्येक दिशामा फैलाइदियो जसलाई मनुष्य खान्छ पनि, सवारी एवं सरसामान ओसार्नका लागि पनि प्रयोग गर्दछ तथा शोभा एवं सौन्दर्य हेतु पनि आफ्नो पासमा राख्दछ ।

فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ⑩

आकाशबाट वर्षा गरी धर्तीबाट हरेक प्रकारका सुन्दर जोडाहरु उब्जायो ।[1]

هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ⑪

(११) यो अल्लाहको सृष्टि[2] अब तिमी मलाई यसको बाहेक अन्य कसैको कुनै सृष्टि त देखाउ[3] (केही होइन), यी अत्याचारी खुल्ला कुमार्गमा छन् ।

وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَانَ الْحِكْمَةَ أَنِ اشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ

(१२) तथा हामीले निःसन्देह लुक़्मानलाई तत्वज्ञान दियौं[4] के तिमी अल्लाह (तआ़ला) को

[1] زوج यहाँ प्रकारका अर्थमा छ अर्थात् हरप्रकारका अन्न तथा फल पैदा गरे । यिनको विशेषण करीम, यिनका रङ्गको सुन्दरता एवं अधिक लाभतिर संकेत गर्दछ ।

[2] هـذا (यो) संकेत हो अल्लाहका ती पैदा गरिएका वस्तुहरुतिर जसको पूर्वका आयतहरुमा वर्णन भयो ।

[3] अर्थात् जसको तिमी पूजा गर्दछौ तथा उनलाई सहायताका लागि पुकार्दछौ, उनीहरुले आकाश तथा धर्तीको कुनचाहिं वस्तु बनाएका छन् ? कुनै एउटा वस्तु त बताउ । अर्थ यो हो कि जब प्रत्येक वस्तुको स्रष्टा केवल तथा मात्र अल्लाह नै हो त पूजाका योग्य पनि केवल त्यही नै हो । त्यसका अतिरिक्त सृष्टिमा कोही पनि यस योग्य छैन कि त्यसको पूजा गरियोस् तथा त्यसलाई सहायताका लागि पुकारियोस् ।

[4] आदरणीय लुक़्मान अल्लाहका सदाचारी भक्त थिए जसलाई अल्लाह तआ़लाले बुद्धि एवं विवेक तथा धार्मिक दिव्य ज्ञानमा उच्च स्थान प्रदान गरेको थियो । उनीसित कसैले सोध्यो कि तिमीलाई यो ज्ञान एवं बोध कसरी प्राप्त भयो । उहाँले भन्नुभयो, सोझो मार्गमा रहन, ईमान्दारीलाई अपनाउन तथा अलाभकारी कुराहरुबाट बच्नाले एवं शान्त रहनका कारण । उनी दास थिए । उनको स्वामीले भने कि बाखा काटेर त्यसका सर्वश्रेष्ठ दुई भाग ल्याउ । अन्ततः उनी जिभ्रो तथा हृदय निकालेर ल्याए । एउटा अन्य अवसरमा स्वामीले उनीसित भने कि बाखा काटेर त्यसको सबभन्दा नराम्रो दुई भाग ल्याउ । उनी फेरि त्यही जिभ्रो तथा मुटु लिएर गए । सोधे पश्चात उनले भने कि जिभ्रो तथा हृदय यदि ठीक छन् भने त यी सर्वोत्तम छन् तथा यदि बिग्रन्छन् भने तिनीभन्दा नराम्रो कुनै वस्तु छैन । (इब्ने क़सीर)

وَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ⑫

कृतज्ञता व्यक्त गर,[1] प्रत्येक कृतज्ञ आफ्नै लाभका लागि कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ, जो पनि कृतघ्नता व्यक्त गर्दछ, त्यो जानीहालोस् कि अल्लाह (तआला) निस्पृह प्रशंसित छ।

وَإِذْ قَالَ لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ⑬

(१३) तथा जब लुक़मानले उपदेश दिँदै आफ्ना पुत्रसित भने कि हे मेरा प्रिय पुत्र ! अल्लाह (तआला) सँग साझेदार नबनाउनु,[2] निःसन्देह अल्लाहको साझेदार बनाउनु घोर अत्याचार हो।[3]

وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَٰلُهُۥ

(१४) हामीले मनुष्यलाई त्यसका माता-पिताका सम्बन्धमा शिक्षा दिएका छौं,[4] त्यसकी माताले थुप्रै कष्टहरु सहन गरी[5] त्यसलाई गर्भमा राखिन् तथा

[1]कृतज्ञताको अर्थ हो अल्लाहका वरदानहरुमा त्यसको प्रशंसा तथा त्यसका आदेशहरुको पालना ।

[2]अल्लाह तआलाले आदरणीय लुक़मानको सर्वप्रथम यो सदुपदेश बयान गरेको छ कि उनले आफ्ना पुत्रलाई शिर्कबाट रोके, जसबाट यो स्पष्ट भयो कि माता-पिताका लागि आवश्यक छ कि उनी आफ्ना सन्तानलाई शिर्कबाट बचाउनका लागि सर्वाधिक प्रयत्न गरून् ।

[3]केही विद्वानहरुको निकट आदरणीय लुक़मानकै कथन हो तथा केहीले यसलाई अल्लाहको कथन भनेका छन् तथा त्यसका समर्थनका लागि त्यो हदीस प्रस्तुत गरेका छन् जो ﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ﴾ अवतरित हुने सम्बन्धमा आएको छ जसमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभएको थियो कि यहाँ अत्याचार सित तात्पर्य महाअत्याचार हो तथा आयत ﴿إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ को सन्दर्भ दिनु हो (सहीह बुख़ारी संख्या ४७७६)।परन्तु वास्तवमा यसबाट अल्लाहको कथन हुनुको न त समर्थन हुन्छ न खण्डन।

[4]एकेश्वरवाद तथा अल्लाहको इबादतका साथै माता-पिताका साथ सद्व्यवहार गर्नुमाथि जोड दिइएको छ। यसबाट यस शिक्षाको महत्व परिलक्षित हुन्छ।

[5]यसको अर्थ यो हो कि माताका गर्भमा बालक जस्तो बढ्छ मातामाथि बोझ बढ्न जान्छ, जसबाट माता कमजोर हुँदै गएको हुन्छ। माताका यी कष्टहरुका वर्णनबाट त्यसतिर पनि संकेत हुन्छ कि माता-पिताका साथ सद्व्यवहार गर्दाखेरि मातालाई प्राथमिकता दिइयोस् जस्तो कि हदीसमा छ।

فِيْ عَامَيْنِ اَنِ اشْكُرْ لِيْ وَلِوَالِدَيْكَ ؕ
اِلَيَّ الْمَصِيْرُ ⑭

त्यसको दूध छुट्टयाउन दुई वर्षमा छ[1] कि तिमी मेरो तथा आफ्ना माता-पिताको कृतज्ञता व्यक्त गर, मतिरै फर्केर आउनुछ ।

وَاِنْ جَاهَدٰكَ عَلٰٓى اَنْ تُشْرِكَ بِيْ
مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ ۙ فَلَا تُطِعْهُمَا
وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوْفًا ؗ
وَّاتَّبِعْ سَبِيْلَ مَنْ اَنَابَ اِلَيَّ ۚ
ثُمَّ اِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ
بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ⑮

(१५) तथा यदि ती दुबै तिमीमाथि यस कुराको दबाव पार्छन् कि तिमी म सँग साझेदार बनाउ जसको तिमीलाई ज्ञान नहोस्, त तिमी उनको भनाई नमान्नू, परन्तु संसारमा उनीसँग सुचारु रुपमा निर्वाह गर्नु तथा त्यसको मार्गमा हिंड्नु जो मतिर झुकेको होस् ।[2] तिमी सबैलाई म तिरै फर्कनु छ, तिमी जे-जति गर्दछौ त्यसबाट पछि म तिमीलाई सूचित गरिदिनेछु ।[3]

---

[1]यसबाट ज्ञात भयो कि माताका स्तनबाट दूध खुवाउने अवधि दुई वर्ष छ, यसभन्दा अधिक होइन ।

[2]अर्थात् ईमान भएकाहरुको मार्ग ।

[3]अर्थात् मतिर ध्यान लगाउनेहरु (ईमान भएकाहरु) को अनुसरण यसकारण गर कि अन्तमा तिमी सबैलाई मेरै समक्ष प्रस्तुत हुनुपर्नेछ, तथा मतिरैबाट प्रत्येकलाई त्यसका (राम्रा अथवा नराम्रा) कर्महरुको बदला (प्रतिफल) प्राप्त हुनुछ । यदि तिमी मेरो मार्गको अनुसरण गर्नेछौ तथा मलाई स्मरण गर्दै जीवन व्यतीत गर्नेछौ त आशा छ कि कयामतका दिन मेरा न्यायलयमा सफल हुनेछौ अन्यथा यसका विपरीत परिस्थितिमा मेरा यातनाहरुबाट पीडित हुनेछौ । यो वाक्य आदरणीय लुक़मानको वसीयत (उपदेश) सित सम्बन्धित थियो । अब अगाडी पुन: तीनै वसीयतहरुको वर्णन छ, जो लुक़मानले आफ्नो पुत्रलाई गरेको थियो । मध्येका दुई आयतहरुमा अल्लाह तआलाले वाक्य प्रसँगका रुपमा माता-पितासँग सद्व्यवहार गर्नमाथि जोड दिइयो, जसको एक कारण त यो वर्णन गरिएको छ कि लुक़मानले यो सदुपदेश आफ्नो पुत्रलाई दिएका थिएनन् किनकि यसमा स्वयं उनको आफ्नो लाभ पनि थियो । दोस्रो, यो अस्पष्ट हुन जाओस् कि अल्लाहको एकता एवं भक्तिका पश्चात माता-पिताको सेवा तथा आज्ञपालन आवश्यक छ । तेस्रो यो कि शिर्क यति ठूलो पाप हो कि यदि त्यसको आदेश माता-पिता पनि देऊन् त उनको कुरो मान्नु हुँदैन ।

يٰبُنَيَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾

(१६) प्रिय पुत्र ! यदि कुनै वस्तु रायोको दानाको समान होस्[1] अनि त्यो पनि कुनै पत्थरमुनि होस् अथवा आकाशहरुमा होस् अथवा धर्तीमा होस्, त्यसलाई अल्लाह (तआला) ले अवश्य ल्याउनेछ, अल्लाह (तआला) अत्यन्त सूक्ष्मदर्शी तथा ज्ञाता छ ।

يٰبُنَيَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾

(१७) हे मेरा प्रिय पुत्र ! तिमी नमाज़ स्थापित राख्नु, राम्रा कार्यहरुका लागि आदेश दिनु तथा नराम्रा कुराहरुबाट रोक्नु, यदि तिमीमाथि संकट आइपर्छ भने धैर्य राख्नु,[2] (विश्वास गर) कि यी ठूला साहसिक कार्यहरुमध्ये हुन् ।[3]

---

[1] إِن تَكُ को संकेत خطيئة हो त अर्थ पाप तथा अल्लाहको अवज्ञाको कार्य हो तथा त्यसको संकेत خَصْلَةً हो त अर्थ राम्रो अथवा नराम्रो आचरण हुन्छ । अर्थ यो हो कि मनुष्य असल अथवा नराम्रा कार्य चाहे जति लुकाएर गरोस्, अल्लाहबाट लुकाउन सक्दैन, केयामतका दिन अल्लाहले त्यसलाई प्रस्तुत गर्नेछ अर्थात त्यसको प्रतिफल दिनेछ । असल कामको प्रतिफल पुण्य तथा कुकर्महरुको प्रतिफल दण्ड । रायोका दानाको उदाहरण यसकारण दिइयो कि त्यो यति सानो हुन्छ कि जसको भारको आभास हुँदैन न तौलमा तुलालाई झुकाउन सक्छ । यसैप्रकार चट्टान (आबादीबाट टाढा जङ्गल, पर्वतमा) लुक्नुको सुरक्षित स्थान हो । यो विषय हदीसमा पनि वर्णन गरिएको छ । भनियो, यदि तिमीमध्ये कोही व्यक्ति छिद्र नभएको पत्थरमा पनि कर्म गर्नेछ, जसको न कोही द्वार होस्, न झ्याल, अल्लाह तआला मानिसहरुमा त्यो प्रकट गरिदिनेछ, चाहे त्यो जस्तोसुकै कर्म होस् (मुसनद अहमद ३/२८) । यसकारण कि त्यो सूक्ष्मदर्शी छ, त्यसको ज्ञान अत्याधिक गुप्त कुराहरुसम्म छ तथा خبير (जान्ने भएको) छ, अँध्यारो रात्रिमा हिंड्ने कमिलाका आवागमनसित पनि त्यो राम्ररी परिचित छ ।

[2] सत्कर्मको आदेश, दुष्कर्मबाट रोक्नु एवं नमाज़को स्थापना तथा दुखहरुमा धैर्यको यसकारण चर्चा गरिएको छ कि यी तीनवटै अत्याधिक महत्वपूर्ण उपासना तथा पुण्यका कार्यहरुका आधारशीला हुन् ।

[3] अर्थात् उपरोक्त कुरा ती कार्यहरुमध्ये हुन् जसमाथि अल्लाह तआलाले बल दिएको छ तथा भक्तहरुमाथि अनिवार्य गरिएको छ । अथवा यो प्रलोभन हो साहस तथा उत्साह उत्पन्न गर्नुको किनकि बिना साहस एवं उत्साह आज्ञापालन सम्भव छैन । केही व्याख्याकारहरुका निकट

(१८) तथा मानिसहरुका समक्ष आफ्नो अनुहार गमक्क नपार,[1] तथा धर्तीमा अट्टेरी भई अहङ्कारले नहिंड,[2] कुनै अहंकारी घमण्डी व्यक्तिलाई अल्लाह (तआ़ला) रुचाउँदैन ।

وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى الْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾

(१९) तथा आफ्नो हिंडाइमा मध्यमता राख,[3] तथा

وَاقْصِدْ فِى مَشْيِكَ وَاغْضُضْ

ذلك को संकेत धैर्य हो । यसभन्दा पूर्व सत्कर्मको आदेश एवं नराम्रो कुरामा रोकको उपदेश छ तथा यस मार्गमा कठिनाई, कष्ट, दुख, धिक्कार एवं निन्दा आवश्यक छ । यसकारण यसका तुरुन्त पश्चात धैर्यको शिक्षा दिइयो तथा यो स्पष्ट गरियो कि धैर्यलाई नगुमाउनु कि यो साहस तथा उत्साहका कार्यहरुमध्ये हो तथा साहसी एवं उत्साहीको एउटा ठूलो शस्त्र । यो नभईकन आमन्त्रणको कर्तव्य पालन असम्भव छ ।

[1]अर्थात् गर्व नगर कि मानिसहरुलाई तुच्छ ठान तथा जब उनीहरु तिमीसित कुरा गर्न चाहन्छन् त तिमी उनीबाट मुख फर्काइ अथवा वार्तालाप गर्दाखेरि उनीसित मुख फर्काएर राख । صعر एक रोग हो, जो ऊँटको टाउका अथवा गर्दनमा हुन्छ जसबाट उसको गर्दन बटारिन्छ । यहाँ अहंकारका रुपमा मुख फर्काउनुको अर्थमा प्रयोग भएको छ ।

[2]अर्थात् यस्तो आचरण अथवा व्यवहार जसबाट माल तथा धन अथवा मान एवं मर्यादा अथवा शक्तिका कारण गर्वका अहंकारको प्रदर्शन हुन्छ, यो अल्लाहलाई अप्रिय छ, यसकारण कि मनुष्य एउटा विवश भक्त हो । अल्लाह तआ़लालाई यही प्रिय छ कि आफ्नो स्थितिको अनुसार नम्रता तथा कोमलता नै धारण गरोस्, यसको उल्लंघन गरेर ठूलोपनाको प्रदर्शन नगरोस् किनकि ठूलोपना त केवल अल्लाहकै लागि छ जो समस्त अधिकारहरुको स्वामी हो तथा समस्त गुणहरुको स्रोत हो । यसैकारण हदीसमा भनिएको छ, “त्यो व्यक्ति स्वर्गमा जानेछैन, जसको हृदयमा तोरीका दानाका समान पनि अहङ्कार हुनेछ ।” (मुसनद अहमद १/४१२, तिर्मिजी अबवाबुल बिर्रे, माजअ फिल किब्र) जो अहंकारका कारण लुगालाई तान्दै (घिसार्दै) हिंड्ने छ, अल्लाह उसतिर (केयामतका दिन) कृपादृष्टि ले देख्ने छैन । (मुसनद अहमद ५/९,१० तथा हेर्नुस् अल-बुखारी किताबुल लिबास) । तैपनि गर्वको प्रदर्शन नगरी अल्लाहद्वारा प्रदानहरुको वर्णन अथवा राम्रा वस्त्र तथा भोजन आदिको प्रयोग उचित छ ।

[3]अर्थात् हिंडाइ यति सुस्त नहोस् कि जस्तो कोही रोगी होस् तथा न यति तीव्र गतिले होस् कि मान-सम्मानका विरुद्ध होस् । यसैलाई अन्य स्थानमा यसप्रकार वर्णन गरिएको छ, ﴿يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾

“अल्लाहका भक्त धर्तीमा मान एवं शान्तिका साथ हिंड्छन् ।” (सूर: अल-फुरक़ान-६३)

مِنْ صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

आफ्नो स्वर सानो राख,[1] निःसन्देह अत्याधिक नराम्रो ध्वनि गधाको ध्वनि हो ।

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾

(२०) के तिमी देख्दैनौ कि अल्लाह (तआ़ला) ले धर्ती तथा आकाशको प्रत्येक वस्तुलाई हाम्रो सेवामा लगाएको छ[2] तथा तिमीलाई आफ्नो प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष उपकार पूर्णतया प्रदान गरेको छ ।[3] केही मानिस अल्लाहका विषयमा ज्ञान नभईकन, बिना निर्देश तथा बिना दिव्य शास्त्रका झगडा गर्दछन् ।[4]

[1]अर्थात् चर्को स्वरमा चिच्याएर कुरा नगर, यसकारण कि यदि उच्च ध्वनिमा कुरा गर्न प्रिय भएको भए गधाको आवाज सबभन्दा राम्रो ठानिन्थ्यो, तर यस्तो छैन, बरु गधाको आवाज सबभन्दा नराम्रो तथा घृणित छ । यसकारण हदीसमा भनिएको छ कि गधाको आवाज सुन्छौ भने शैतानबाट सुरक्षा माँग (बुख़ारी किताब बदयिल ख़लकि तथा मुस्लिम आदि)

[2]अधीनकरणको अर्थ हो लाभ लिनु, जसलाई यहाँ "सेवामा लगाइदियो" बाट व्यक्त गरिएको छ, जस्तै आकाशको सृष्टि, चन्द्रमा, सूर्य ताराहरु आदि हुन् । उनीहरुलाई अल्लाह तआ़लाले ती नियमहरुका अधीन गरिदिएको छ कि यी मनुष्यहरुका लागि कार्य गरिराखेका छन् तथा मनुष्य उनीबाट लाभान्वित भइराखेको छ । तथा दोस्रो अर्थ अधीन गर्नुको आज्ञाकारी बनाइदिनु हो । अत: धेरैजसो धर्तीको सृष्टिलाई मनुष्यको अधीन बनाइदियो जसलाई मनुष्य इच्छा अनुसार प्रयोग गर्दछ । जस्तै धर्ती (भूमि) तथा पशु आदि छन् । मानौं अधीन गर्नुको अर्थ यो भयो कि आकाश तथा धर्तीका समस्त वस्तुहरु मनुष्यका लाभका लागि कार्यमा लागेका छन् । चाहे तिनी मनुष्यका आधीन तथा त्यसका अर्न्तगत प्रयोगमा होऊन् अथवा त्यसका प्रयोग तथा आधीनताबाट टाढा होऊन् । (फ़तहुल क़दीर)

[3]प्रत्यक्षबाट ती सुख सुविधाहरु हुन्, जसका ज्ञान बुद्धि एवं इन्द्रियहरु आदिबाट सम्भव होस् तथा गुप्त उपहारहरुसित तात्पर्य ती जसका संवेदन तथा अनुभव मनुष्यलाई छैन । यी दुवै प्रकारका सुख-सुविधाहरु यति छन् कि मनुष्य उनको गणना पनि गर्न सक्दैन ।

[4]अर्थात् यसका उपरान्त पनि मानिस अल्लाहका विषयमा झगडा गर्छन्, कोही उहाँको अस्तित्वको विषयमा कोही उहाँको साझेदार बनाउनमा तथा उहाँका आदेश तथा नियमहरुका विषयमा ।

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا
أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ
مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ۚ
أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ
إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿٢١﴾

(२१) तथा जब उनीसित भनिन्छ कि अल्लाह (तआलाबाट) अवतरित गरिएको प्रकाशना (वह्य) को पालना गर, त भन्दछन् कि हामीले त जुन मार्गमा[1] आफ्ना पूर्वजहरुलाई पाएका छौं त्यसैको अनुसरण गर्नेछौं, चाहे शैतान उनका पूर्वजलाई नरकको यातनातिर बोलाएको होस् ।

وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ
وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ
بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ ۗ وَإِلَى اللَّهِ
عَاقِبَةُ الْأُمُورِ ﴿٢٢﴾

(२२) तथा जो व्यक्ति आफ्ना अनुहारलाई (स्वयंलाई) अल्लाहप्रति समर्पित गर्दछ[2] तथा त्यो छ पनि सदाचारी,[3] त वस्तुतः उसले सुदृढ कडा (सहारा) समात्यो,[4] सबै कर्महरुको परिणाम अल्लाहतिर छ ।

وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُ ۚ
إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا ۚ
إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٣﴾

(२३) तथा काफिरहरुका कुफ्रबाट तपाईं दुखी नहुनु[5] अन्तमा ती सबैलाई हामीतिर फर्कनुछ, त्यस समय उनीद्वारा गरिएको कुरा हामीले उनीलाई बताइदिनेछौं[6] निःसन्देह अल्लाह हृदयहरु भित्रसम्मका कुरासित अवगत छ ।[7]

[1]अर्थात् आश्चर्य यो छ कि उनीसित न त बौद्धिक तर्क छ न कुनै मार्गदर्शकको मार्गदर्शन तथा न कुनै आकाशीय पुस्तकबाट कुनै प्रमाण । जस्तो कि हातमा तलवार नलिइ लड्छन् ।

[2]अर्थात् केवल अल्लाहका प्रसन्नताका लागि कर्म गर्दछन्, त्यसका आदेशहरुको पालना तथा त्यसका धर्म विधान आदिको अनुसरण गर्छन् ।

[3]अर्थात् आदेश दिइएका कुराहरुको पालन तथा मनाही गरिएका कुराहरुलाई त्याग्नेहरु ।

[4]अर्थात् अल्लाहसित उसले वचन लिइहाल्यो कि त्यसले उसलाई यातना दिनेछैन ।

[5]यसकारण कि ईमानको सौभाग्य नै उनका भाग्यमा छैन । तपाईंको आफ्नो प्रयत्न आफ्नो स्थानमा उचित छ तथा तपाईंको इच्छा पनि प्रशंसायोग्य छ, परन्तु अल्लाहको भाग्य(लेख तथा इच्छा सर्वोपरि छ ।

[6]अर्थात् उनका कर्महरुको प्रतिफल दिनेछ ।

[7]तसर्थ उसबाट कुनै कुरा गुप्त रहन सक्दैन ।

مُتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ
إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾

(२४) हामी उनीहरुलाई केही यसै पनि लाभ पुऱ्याइदिन्छौं, तर अन्ततः हामीले उनीहरुलाई अत्यन्त विवशताको स्थितिमा घोर यातनाहरुतिर धपाउने छौं ।[1]

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ
قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾

(२५) तथा यदि तपाईं उनीसित सोध्नुहुन्छ कि आकाश तथा धर्तीको विधाता को हो ? त यिनीहरु अवश्य उत्तर दिनेछन्, अल्लाह,[2] त भनिदिनुस् कि समस्त प्रशंसाहरुका योग्य अल्लाह नै छ,[3] परन्तु तिनीहरुमध्ये अधिकतर मानिस अन्जान छन् ।

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ
إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾

(२६) आकाशहरुमा तथा धर्तीमा जे-जति छ त्यो सबै अल्लाहकै हो,[4] निश्चय नै अल्लाह (तआला) अत्यन्त निस्पृह[5] एवं महिमा एवं प्रशंसाका योग्य छ ।[6]

وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِن شَجَرَةٍ
أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِن بَعْدِهِ

(२७) तथा समस्त धर्तीका वृक्षहरु यदि कलमहरु भइहालून् तथा समस्त समुद्रहरु मसी भइहालून् तथा उनका पश्चात सात समुद्र अन्य होऊन्

[1]अर्थात् संसारमा कहिलेसम्म रहनेछन् तथा त्यसका स्वाद एवं सुख-सुविधाहरुबाट कहिलेसम्म आनन्दित हुनेछन् ? यो संसार तथा सुख-सुविधाहरुका केही दिनका लागि हुन्, त्यसका पश्चात उनका लागि घोर यातनाहरु नै छन् ।

[2]अर्थात् उनलाई यो स्वीकार्य छ कि आकाश तथा धर्तीको स्रष्टा अल्लाह नै हो, न कि ती देवता जसको उनीहरु पूजा गर्दछन् ।

[3]यसकारण उनका यस स्वीकारबाट उनीमाथि स्थापित भयो ।

[4]अर्थात् उनको स्रष्टा पनि त्यही हो, स्वामी पनि त्यही तथा पालनकर्ता एवं समस्त जगत्को व्यवस्था गर्ने पनि त्यही हो ।

[5]निस्पृह छ आफूबाहेकबाट अर्थात प्रत्येक वस्तु त्यसको स्पृही छ तथा त्यो निस्पृह छ ।

[6]आफ्नो समस्त पैदा गरिएका वस्तुहरुमा । त उसले जे-जति पैदा गऱ्यो तथा जो आदेश अवतरित गऱ्यो, त्यसमाथि आकाश तथा धर्तीमा समस्त प्रशंसा एवं गुणगान, योग्य मात्र त्यही छन् ।

سَبۡعَةُ أَبۡحُرٖ مَّا نَفِدَتۡ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٞ ٢٧

तैपनि अल्लाहको प्रशंसा समाप्त हुनसक्दैन ।[1] निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) प्रभावशाली तथा प्रज्ञ छ ।

مَّا خَلۡقُكُمۡ وَلَا بَعۡثُكُمۡ إِلَّا كَنَفۡسٖ وَٰحِدَةٍۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعُۢ بَصِيرٌ ٢٨

(२८) तिमी सबैको उत्पत्ति तथा मरणोपरान्त जीवित गर्नु यस्तै छ, जस्तो एक प्राणको,[2] निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला) सबै सुन्दछ तथा देख्दछ ।

أَلَمۡ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيۡلَ فِي ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِي ٱلَّيۡلِ وَسَخَّرَ ٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَۖ كُلّٞ يَجۡرِيٓ إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمّٗى

(२९) के तपाईं देख्नुहुन्न कि अल्लाह (तआ़ला) रातलाई दिनमा तथा दिनलाई रातमा प्रविष्ट गरिदिन्छ ।[3] सूर्य तथा चन्द्रमालाई उसैले आज्ञाकारी बनाएको छ कि प्रत्येक एउटा

[1]यसमा अल्लाह तआ़लाको महिमा, महानता प्रताप उसका सर्वोत्तम नामहरु तथा सर्वोत्तम गुणहरु तथा त्यसका ती शब्द जो उसको महिमासित अवगत गराउँछन् उनको वर्णन हो, उनीहरु यति छन् कि कसैका लागि उनलाई हेर्न अथवा उनको जानकारी अथवा उनका तथ्य एवं वास्तविकतासम्म पुग्न सम्भव छैन । यदि कोही उसको गणना गर्न तथा लिखित रुपमा ल्याउन चाहन्छ भने संसारका समस्त वृक्षलाई कलम बनाऊन् तथा समस्त समुद्रको पानीलाई मसी बनाएर लेख्न चाहून् तथा तिनी समाप्त भइहालून्, परन्तु अल्लाहका ज्ञान, त्यसको सृष्टि एवं कलाकृतिको विचित्रता एवं त्यसको महिमा तथा प्रतापका प्रतीकहरुको गणना गर्न सकिंदैन । सात समुद्र अतिश्योक्तिका रुपमा हो, परिधिमा लिनुको उद्देश्य होइन । यसकारण कि अल्लाहका आयत एवं शब्दहरुलाई सीमित गर्नु सम्भव छैन । (इब्ने कसीर) यस भावार्थको आयत सूरः कहफ़का अन्तमा गुज्रिसकेको छ ।

[2]अर्थात् त्यसको शक्ति यति अपरम्पार छ कि तिमी सबैलाई पैदा गर्ने अथवा प्रलयका दिन जीवित गर्नु, एक प्राणीलाई पैदा गर्नु अथवा जीवित गर्नुका समान छ । यसकारण कि त्यो जे-जति चाहन्छ शब्द كُنْ (कुन) बाट तत्क्षण उत्पन्न अस्तित्वमा आइहाल्छ ।

[3]अर्थात् रात्रिको केही भाग लिएर दिनमा सम्मिलित गर्दछ, जसबाट दिन ठूलो तथा रात्रि सानो हुन्छ । जस्तो ग्रीष्म ऋतुमा हुन्छ । अनि दिनको केही भाग लिएर रात्रिमा सम्मिलित गरिदिन्छ जसबाट दिन सानो तथा रात्रि ठूलो हुन्छ जस्तो शीत ऋतुमा हुन्छ ।

وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾

निर्धारित समयसम्म चलिरहन्छ,[1] अल्लाह (तआ़ला) प्रत्येक त्यस कर्मसित जो तिमी गर्दछौ अवगत छ ।

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾

(३०) यो सबै (प्रबन्ध) यसकारण छ कि अल्लाह (तआ़ला) सत्य छ तथा त्यसका अतिरिक्त ज-जसलाई मानिसहरु पुकार्दछन् सबै असत्य छन्[2] तथा निःसन्देह अल्लाह (तआ़ला)

[1]"निर्धारित समयसम्म" सित तात्पर्य केयामत (प्रलय) सम्म छ अर्थात् सूर्य एवं चन्द्रमाका उदय एवं अस्तको यो व्यवस्था जसलाई अल्लाहले उनलाई आवद्धि गरेको छ, केयामतसम्म यसैप्रकार निरन्तर रहने छ । दोस्रो अर्थ हो एउटा "निर्धारित लक्ष्यसम्म" अर्थात् अल्लाहले तिनको परिक्रमाका लागि एउटा लक्ष्य तथा एउटा परिधि निर्धारित गरेको छ । जहाँ उनको यात्रा समाप्त हुन्छ तथा अर्को दिन फेरि त्यहाँबाट प्रारम्भ भई प्रथम लक्ष्यसम्म आएर रोकिन्छ । एक हदीसमा पनि यस तथ्यको पुष्टि हुन्छ । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आदरणीय अबूज़र सित भन्नुभयो थाहा छ, कि यो सूर्य कहाँ जान्छ (अस्त हुन्छ) ? अबूज़र (رضی الله عنه) भन्नुहुन्छ कि मैले भने, "अल्लाह तथा त्यसको रसूल राम्ररी जान्दछन् ।" भन्नुभयो : त्यसको अन्तिम स्थान अर्श इलाही हो, यो त्यहाँ जान्छ तथा अर्शमुनि सजदा (ढोग) गर्दछ, अनि (त्यहाँबाट निस्कने) आफ्ना प्रभुसित आज्ञा माँग्दछ । एउटा समय आउनेछ कि त्यसलाई भनिनेछ "ارْجِعِي مِنْ حَيْثُ جِئْتِ" तिमी जहाँबाट आएका छौ त्यहीं फर्किजाउ ।" त त्यो पूर्वबाट उदय हुने स्थानमा पश्चिमबाट उदय हुनेछ । जस्तो कि केयामत निकट आउनुका लक्षणमा आउँछ । (सहीह बुख़ारी किताबुत् तौहीद तथा मुस्लिम किताबुल ईमान वाब बयान अज़्ज़मनि अल्लजी ला युक़बलु फीहि अल ईमान) आदरणीय इब्ने अब्बास (رضي الله عنهما) भन्नुहुन्छ, सूर्य रहटको जस्तो छ, दिनमा आकाशहरुको परिधिमा चलिरहन्छ, जब अस्त हुन्छ त रात्रिमा धर्तीका मुनि आफ्ना पथमा चलिरहन्छ यहाँसम्मकि पूर्वबाट उदय हुन्छ । यसैप्रकार चन्द्रमाको अवस्था छ । (इब्ने क़सीर)

[2]अर्थात् यो प्रवन्ध तथा निशानीहरु अल्लाह तआ़ला तिम्रा लागि प्रकट गर्दछ ताकि तिमी जानीहाल कि समस्त जगत्को प्रवन्ध चलाउने केवल एक अल्लाह छ, जसका आदेश एवं इच्छा अनुसार यो सबैकुरा भइराखेको छ, तथा त्यसका अतिरिक्त सबै झूठा छ अर्थात् कसैको कुनै अधिकार छैन, बरु सबै उसैका अधीन छन् किनकि सबै उसैका सृष्टि हुन् तथा उसका अधीन छन्, उनीहरुमध्ये कुनै पनि एउटा कणलाई पनि हल्लाउने शक्ति राख्दैनन् ।

प्रयत्न उच्च एवं अत्यन्त महान छ ।[१]

أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُم مِّنْ آيَاتِهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾

(३१) के तिमी यस कुरामा विचार गर्दैनौ कि जलमा डुङ्गाहरु अल्लाहका अनुग्रहले चलिराखेका छन् यसकारण कि त्यसले तिमीलाई आफ्ना चिन्ह देखाओस्[२] निःसन्देह यसमा प्रत्येक धैर्यवान एवं कृतघ्नका लागि धेरै निशानीहरु छन् ।

وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ

(३२) तथा जब उनीमाथि धाराहरु ती छत्रहरुको जस्तै छाइहाल्छन्, त उनीहरु (अत्यन्त) विश्वास गरेर अल्लाह (तआ़ला) उनीहरुलाई छुट्कारा दिलाएर थलतिर पुऱ्याउँछ, त केही उनीहरुमध्ये सन्तुलित रहन्छन्,[४] तथा हाम्रा

[१]त्यसभन्दा उत्तम महिमावान कोही छ न त्यसभन्दा महान कोही । त्यसको अपरम्पार महिमा, सर्वोत्तम पद तथा प्रशंसाका समक्ष हरेक वस्तु तुच्छ एवं पतीत छ ।

[२]यो समुद्रमा डुङ्गाहरु चल्नु, यो पनि त्यसको अनुग्रह एवं दयाको प्रदर्शन हो तथा त्यसलाई अधीन बनाउनुको सामर्थ्य एउटा नमूना हो । त्यसले वायु एवं जल दुवैलाई यस्ता उचित ढङ्गले राख्यो कि समुद्रको सतहमा डुङ्गाहरु चल्न सकून्, अन्यथा त्यो चाहन्छ भने वायुको तीव्रता तथा धाराहरुका तरङ्गबाट डुङ्गाहरुको सञ्चालन असम्भव हुनसक्छ ।

[३]विपदामा धैर्य राख्नेहरु, सुख-शान्तिमा अल्लाहको कृतज्ञता गर्नेहरु ।

[४]अर्थात् जब यिनका डुङ्गाहरु यस्तो तूफानी धाराहरुमा घेरिन्छन्, जो बादल एवं पर्वतहरुको जस्तो हुन्छन् तथा मृतका भुजाहरु उनीहरुलाई आफ्नो पकडमा लिन प्रतीत हुन थाल्छन्, त त्यस पश्चात सारा सांसारिक देवता उनको मस्तिष्कबाट निस्केर जान्छन् तथा केवल आकाशीय परमपूज्यलाई पुकार्दछन्, जो वास्तवमा सत्य पूज्य छ ।

[५]केही ज्ञाताहरुले مُقْتَصِد को अर्थ भनेका छन् कि वचनको निर्वाह गर्ने, अर्थात् केही ईमान, एकेश्वरवाद तथा आज्ञापालनका त्यस वचनमा दृढ रहन्छन्, जो तूफानी पकडमा उनीहरुले गरेका थिए । यिनीहरुका निकट यस वाक्यमा लोप छ, वास्तविक कथन यसप्रकार हुनेछ فَمِنهم مُقْتَصِد و منهم كافر त केही उनीहरुमध्ये ईमान भएका तथा केही काफ़िर हुन्छन् । (फ़तहुल क़दीर) अरु व्याख्याकारहरुका निकट यसको अर्थ हो मध्यम मार्गमा रहने तथा यो पनि नकारात्मकको अध्यायमा हुनेछ । अर्थात् यति भयानक परिस्थिति एवं त्यस पश्चात त्यहाँ आफ्नो

خَتَّارٍ كَفُوْرٍ ﴿٣٢﴾

आयतहरुलाई अस्वीकार गर्दछन् जो वचन भङ्ग गर्ने कृतघ्न हुन्छन् ।[1]

يَاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمْ
وَاخْشَوْا يَوْمًا لَّا يَجْزِيْ
وَالِدٌ عَنْ وَّلَدِهٖ ۡوَلَا مَوْلُوْدٌ
هُوَ جَازٍ عَنْ وَّالِدِهٖ شَيْـًٔا ۭ
اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ
الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۪ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ
بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ﴿٣٣﴾

(३३) मानिसहरु ! आफ्नो प्रभुको भय गर तथा त्यस दिनको भय गर, जुन दिन पिता आफ्ना पुत्रलाई कुनै लाभ पुऱ्याउन सक्ने छैन तथा न पुत्र आफ्ना पितालाई अलिकति पनि लाभ पुऱ्याउने हुनेछ,[2] याद राख ! अल्लाहको वचन सत्य छ, हेर ! तिमीलाई सांसारिक जीवन धोखामा नपारोस् तथा न धोखेबाज (शैतान) तिमीलाई धोखामा पारोस् ।

اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ
وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ ۚ وَيَعْلَمُ
مَا فِي الْاَرْحَامِ ۭ وَمَا تَدْرِيْ
نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ۭ
وَمَا تَدْرِيْ نَفْسٌۢ بِاَيِّ اَرْضٍ

(३४) नि:सन्देह अल्लाह (तआला) सित नै केयामतको ज्ञान छ । त्यही वर्षा गर्छ तथा माताका गर्भमा जे छ त्यसलाई जान्दछ । कोही (पनि) जान्दैन कि भोलि के-कति कमाउने छ ? न कसैलाई यो ज्ञान छ कि कुन धर्तीमा मर्नेछ ।[3] याद राख ! अल्लाह

प्रभुको यति महान निशानीको दर्शन गर्नु तथा अल्लाहका उपकारका उपरान्त कि उसले त्यहाँबाट त्यसलाई मुक्ति प्रदान गऱ्यो, मनुष्य अहिले पनि अल्लाहको पूर्ण इबादत एवं आज्ञापालन गर्दैन ? तथा मध्यम मार्ग अपनाउँछ, जबकि त्यो परिस्थिति, जसबाट गुज्रेर आएको छ, पूर्ण भक्तिका योग्य छ, न कि मध्यम मार्गका । (इब्ने कसीर) परन्तु प्रथम भावार्थ पूर्व वाक्यका अनुसार अधिक निकट छ ।

[1] ختّار द्रोहीका अर्थमा प्रयुक्त छ । वचन भङ्ग गर्ने كفور कृतघ्न ।

[2] جاز कर्ता संज्ञा हो جزى يجزي बाट । साटोमा दिनु । अर्थ यो हो यदि पिता चाहन्छ कि पुत्रलाई बचाउनका लागि आफ्ना प्राणहरुको साटो अथवा पुत्र पिताका लागि प्राणहरुको साटोका रुपमा प्रस्तुत गर्दछ, त त्यहाँ यो सम्भव हुनेछैन । प्रत्येक व्यक्तिलाई आफ्ना कर्महरुको दण्ड भोग्नु पर्नेछ । जब पिता-पुत्र एक-अर्काका काम आउन सक्ने छैनन् त अन्य सम्बन्धिहरुको के स्थान हुनेछ ? तथा उनीहरु कसरी एक-अर्कालाई लाभ पुऱ्याउन सक्नेछन् ?

[3] हदीसमा वर्णित छ कि पाँच वस्तुहरु अप्रत्यक्षका साँचोहरु छन् जसलाई अल्लाहका अतिरिक्त कोही जान्दैन । (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूर: लुक़मान तथा किताबुल इस्तिस्का)

تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

(तआला) नै पूर्ण ज्ञान भएको तथा सत्यको ज्ञाता छ ।

سُورَةُ السَّجْدَةِ

सूरतुस्सजद :-३२

सूर: सजदा मक्कामा अवतरित तथा यसमा तीस आयतहरु तथा तीन रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं कृपालु छ ।

(१) केयामत समीपस्थ हुनुका लक्षण त नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले वर्णन गरेका छन् । परन्तु केयामत आउनुको निश्चित ज्ञान अल्लाहका अतिरिक्त कसैलाई छैन, कुनै फरिश्तालाई छैन कुनै पठाइएको सन्देष्टालाई छैन । (२) वर्षाको समस्या यस्तै छ । लक्षण एवं संकेतबाट अनुमान त लगाउन सकिन्छ परन्तु यो कुरा प्रत्येक व्यक्तिका अनुभव एवं दर्शनमा छ कि यो अनुमान कहिल्यै सही हुन्छन् कहिले गलत । यहाँसम्मकि मौसम विभागको घोषणा पनि ठीक हुँदैन । यसबाट ज्ञात हुन्छ कि वर्षाको पनि निश्चित ज्ञान अल्लाहका अतिरिक्त कसैलाई छैन । (३) माता गर्भमा यान्त्रिक साधनद्वारा लिङ्गको अँधुरो अनुमान त शायद संभव छ कि केटो छ कि केटी ? परन्तु माताका गर्भमा पालिनु यो शिशु सौभाग्यशाली छ अथवा अभागी एवं पूरा छ वा अँधूरो, सुन्दर हुन्छ अथवा कुरुप, कालो हुन्छ अथवा गोरो आदि कुराहरुको ज्ञान अल्लाहका अतिरिक्त कसैलाई छैन । (४) मनुष्यले भोलि के गर्नेछ ? कि त्यो धार्मिक काम हुनेछ अथवा सांसारिक ? कसैलाई आगामी दिनका संदर्भमा ज्ञान छैन कि त्यो त्यसको जीवनमा आउने पनि छ अथवा छैन ? तथा यदि आयो पनि त त्यो त्यसमा के गर्नेछ ? (५) मृत्यु कुन ठाउँमा आउनेछ ? घरमा अथवा घरबाहिर, आफ्नो देशमा अथवा परदेशमा, युवा अवस्थामा आउनेछ वा बृद्धावस्थामा । आफ्नो इच्छा कामनाको पूर्तिका पश्चात अथवा पूर्व ? कसैलाई थाहा छैन ।

सूर: अलिफ. लाम. मीम. अस्सजद: हदीसमा वर्णित छ कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम शुक्रवारका दिन फज्र (बिहान) को नमाज़मा अलिफ. लाम. मीम. अस्सजद: (तथा दोस्रो रकआत) सूर: दहर पढ्ने गर्नुहुन्थ्यो । (सहीह बुख़ारी तथा मुस्लिम किताबुल जुम्आ) त्यसैप्रकार यो पनि उचित प्रमाणबाट सिद्ध छ कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम राति सुत्नुभन्दा पूर्व सूर: अलिफ. लाम. मीम. अस्सजदा तथा सूर: मुल्क पढ्ने गर्नुहुन्थ्यो । (तिर्मिजी संख्या ८९२ तथा मुसनद अहमद ३/३४०)

الٓمٓ ﴿١﴾

(१) अलिफ. लाम. मीम.

تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢﴾

(२) नि:सन्देह यस सत्य-तथ्य किताबको (पवित्र ग्रन्थको) अवरतण समस्त जगत्का प्रभुको तर्फबाट छ।[1]

أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾

(३) के यिनीहरु भन्छन् कि यसले त्यसलाई रचेको छ ?[2] होइन-होइन, बरु यो तिम्रा प्रभुको तर्फबाट सत्य छ, ताकि तपाईं उनीहरुलाई तर्साउनुस्, जसका पासमा तपाईंभन्दा पूर्व कोही तर्साउने (सचेतक) आएन,[3] सम्भव छ कि उनीहरु सत्य मार्गमा आइहालून्।

ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ

(४) अल्लाह (तआला) त्यो हो जसले आकाशहरु तथा धर्तीलाई तथा जे-जति उनका मध्य छ, सबैथोक छ दिनमा उत्पन्न गऱ्यो अनि अर्शमा उच्चय (आसीन) भयो तिम्रा लागि त्यो बाहेक कोही सहायता गर्ने, अभिस्तावक छैन।[4]

[1]अर्थ यो हो कि यो असत्य, जादू ज्योतिष एवं कथा-कहानीको किताब होइन, बरु अखिल जगतका प्रभुको तर्फबाट मार्गदर्शिका हो।

[2]यो अपारका रुपमा छ कि के अखिल जगतका प्रभुबाट अवतरित गरिएको यस प्रभावी वाक्य (ग्रन्थ) का विषयमा भन्दछन् कि यसलाई स्वयं (मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले आफै रच्नु भएको छ।

[3]यो कुरआनका अवतरण हुनुका कारण हो। यसबाट पनि ज्ञात भयो (जस्तो कि पहिला पनि स्पष्टीकरण गुज्रिसकेको छ) कि अरबहरुमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम प्रथम नबी हुनुहुन्थ्यो। केही टीकाकारहरुले आदरणीय शोएबलाई पनि अरबहरुका लागि पठाइएको मानेका छन्। यस आधारमा समुदायको तात्पर्य विशेषरुपले कुरैश हुनेछन् जसतिर कुनै नबी उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमभन्दा पूर्व आएन।

[4]यसका लागि हेर्नुस् सूर: आराफ-५४ को व्याख्या। यहाँ यस विषयको पुनरावृत्ति गर्नुबाट यो उद्देश्य प्रतीत हुन्छ कि अल्लाह तआलाको अपार शक्ति एवं विचित्र सृष्टिका वर्णनबाट शायद तिनीहरु कुरआन सुनुन् तथा त्यसमाथि विचार गरून्।

[5]अर्थात् त्यहाँ कोही यस्तो मित्र हुनेछैन जसले तिम्रो सहायता गर्नसकोस् तथा तिमी त्यसद्वारा अल्लाहको यातनालाई हटाउन सक, न त्यहाँ कोही सिफारिश गर्नेवाला नै त्यस्तो हुनेछ जो तिम्रो सिफारिश गर्न सकोस्।

أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ ۝٤
के तैपनि तिमी शिक्षा ग्रहण गर्दैनौ ?[1]

يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ۝٥
(५) त्यो आकाशबाट धर्तीसम्म कार्यहरुको साधन गर्दछ ।[2] अनि (त्यो कार्य) यस्तो एक दिनमा उसतिर चढ्छ, जसको अनुमान तिम्रो गणनाका एक हजार वर्षका समान छ ।[3]

ذَٰلِكَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ۝٦
(६) यही हो प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्षको ज्ञाता प्रभावशाली अत्यन्त कृपालु ।

[1]अर्थात् हे अल्लाहका अतिरिक्त अन्यका पुजारीहरु तथा अन्यहरुमा विश्वास गर्नेहरु ! के तैपनि तिमी शिक्षा ग्रहण गर्दैनौ ।

[2]आकाशबाट जहाँ अल्लाहको अर्श (सिंहासन) तथा सुरक्षित पुस्तक (लौह महफूज) छ, अल्लाह तआला धर्तीमा आफ्नो आदेश अवतरित गर्दछ अर्थात् उपाय गर्दछ तथा धर्तीमा त्यसको पालन हुन्छ । जस्तो जीवन मरण, स्वास्थ्य र रोग, प्रदान तथा अवयध, धन तथा दरिद्रता, युद्ध एवं सन्धि, मान तथा अपमान आदि । अल्लाह तआला अर्श माथिबाट आफूले लेखिएका भाग्यका अनुसार यो प्रबन्ध एवं अधिपत्य गर्दछ ।

[3]अर्थात् पछि उसको यो उपाय तथा आदेश उसैतिर फर्कन्छ, एकै दिनमा, जसलाई फरिश्ता लिएर जान्छन् तथा उक्लिनु तथा आउने-जाने दूरी यति छ कि फरिश्ताहरुका अतिरिक्त अन्य हजार वर्षहरुमा तय गर्दछन् । अथवा यसबाट केयामतका दिन तात्पर्य छ कि त्यसदिन मनुष्यहरुका जो कर्म अल्लाहका सदनमा प्रस्तुत हुनेछन् । त्यस दिनका निर्धारण एवं व्याख्यामा टीकाकारहरुका मध्य अत्याधिक मतभेद छ । इमाम शौकानीले १५, १६ कथन यस विषयमा उधृत गरेका छन् । यसकारण आदरणीय इब्ने अब्बासले यस सम्बन्धमा मौनधारण गर्नलाई उचित ठानेका छन् तथा त्यसको वास्तविकतालाई अल्लाहमाथि छाडिदिएका छन् । ऐसरुत्तफासीरका रचयिता भन्दछन् कि कुरआनमा यो तीन स्थानमा आएको छ तथा तीनै स्थानहरुमा भिन्न-भिन्न तात्पर्य छ । सूरः हज आयत ४७ (يوم) 'योम'शब्दसित तात्पर्य त्यो काल अथवा अवधि हो कि जो अल्लाहसित छ तथा सूरः मआरिज़मा जहाँ 'योम' सित तात्पर्य संसारको अन्तिम दिन हो, जब संसारका अन्तका साथै व्यवस्था तथा उपायको पनि अन्त हुनेछ ।

الَّذِىٓ اَحۡسَنَ كُلَّ شَىۡءٍ خَلَقَهٗ وَبَدَاَ خَلۡقَ الۡاِنۡسَانِ مِنۡ طِيۡنٍ ۞

(७) जसले अत्यन्त सुन्दर बनायो जुन पनि वस्तु बनायो[1] तथा मनुष्यको उत्पत्ति माटोबाट प्रारम्भ गऱ्यो ।[2]

ثُمَّ جَعَلَ نَسۡلَهٗ مِنۡ سُلٰلَةٍ مِّنۡ مَّآءٍ مَّهِيۡنٍ ۞

(८) अनि त्यसको वंश एउटा तुच्छ पानीका सारतत्वबाट बनायो ।[3]

ثُمَّ سَوّٰىهُ وَنَفَخَ فِيۡهِ مِنۡ رُّوۡحِهٖ وَجَعَلَ لَـكُمُ السَّمۡعَ وَالۡاَبۡصَارَ وَالۡاَفۡـِٕدَةَ ؕ قَلِيۡلًا مَّا تَشۡكُرُوۡنَ ۞

(९) जसलाई ठीक-ठाक पारी त्यसमा आफ्नो प्राण फुक्यो,[4] तथा उसैले तिम्रा कान, आँखा तथा हृदय बनाए ।[5] (त्यसपछि पनि) तिमी साह्रै कम कृतज्ञता गर्दछौ ।[6]

---

[1]अर्थात् जो वस्तु पनि अल्लाहले बनाएको छ, त्यो त्यसको तत्वदर्शीता एवं हितकारिताको माँगसित (अभिप्राय) छ, यसकारण त्यसमा आफ्नो एउटा सुन्दरता एवं आकर्षण छ । त्यसो त उसद्वारा बनाइएको प्रत्येक वस्तु सुन्दर एवं आकर्षक छ तथा केही ज्ञाताहरुले أحسن को अर्थ اتقن و احكم सित लिएका छन् अर्थात् प्रत्येक वस्तु सुदृढ एवं पक्का बनायो । केही विद्वानहरुले यसलाई ألهم का भावार्थमा लिएका छन्, अर्थात् प्रत्येक सृष्टिलाई ती कुराहरुबारे भन्यो, जसको उनीहरुलाई आवश्यकता छ ।

[2]अर्थात् प्रथम मनुष्य आदमलाई माटोले बनायो, जसबाट मनुष्यहरुको आरम्भ भयो तथा उनकी पत्नी आदरणीय हव्वालाई आदमको बायाँ करङबाट पैदा गऱ्यो, जस्तो किहदीसबाट ज्ञात हुन्छ ।

[3]अर्थात् वीर्यको थोपाबाट अर्थ यो हो कि एउटा मनुष्यको जोडी बनाउनुका पश्चात, त्यसका वंशजका लागि यो विधि निर्धारित गऱ्यो कि स्त्री-पुरुष आपसमा विवाह गरून्, उनका संगमबाट जो पानीको थोपा, स्त्रीका गर्भाशयका जानेछ, त्यसबाट हामी एउटा मनुष्यको शरीर बनाएर पठाउँदै रहन्छौं ।

[4]अर्थात् त्यस शिशुको, माताका पेटमा पालन-पोषण गर्दछ, त्यसका अङ्ग बनाउँछौ तथा सिंगारछौ तथा पछि त्यसमा आत्मा फुक्दछौं ।

[5]अर्थात् यी सारा वस्तुहरु पैदा गऱ्यो ताकि त्यसले आफ्नो सृष्टिलाई परिपूर्ण गऱ्यो त तिमी प्रत्येक सुनिने कुरालाई सुन्न सक, देखिने वस्तुलाई देख्न सक, तथा प्रत्येक मस्तक एवं बुद्धिमा घुस्ने कुरोलाई बुझ्न सक ।

[6]अर्थात् यति अनुग्रहका उपरान्त मनुष्य यति कृतघ्न छ कि अल्लाहको साह्रै कम कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ अथवा कृतज्ञता व्यक्त गर्नेहरु नै अल्पसंख्यामा छन् ।

(१०) तथा उनीहरुले भने कि के हामी जब धर्तीमा विलीन भैइसकेका हुनेछौं[1] त के पछि नयाँ जीवनमा आउनेछौं ? बरु (कुरो यो हो) कि उनीहरुलाई आफ्ना प्रभुका साक्षात्कार प्रभुका मिलनका विश्वास छैन ।

وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا ضَلَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ جَدِيدٍۭ ۚ بَلْ هُم بِلِقَآءِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٠﴾

(११) भनिदिनुस् ! कि तिमीलाई यमदूत (मृत्युको फरिश्ता) ले मार्नेछ जो तिमीमाथि नियुक्त गरिएको छ ।[2] त्यस पश्चात तिमी सबै आफ्ना प्रभुतिर फर्काइनेछौ ।

قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

(१२) तथा काश कि तपाईं देख्नुहुन्थ्यो जबकि पापीहरु आफ्ना प्रभुका समक्ष टाउका निहुराएका हुनेछन्,[3] भन्नेछन् कि हे हाम्रा प्रभु ! हामीले देखिहाल्यौं तथा सुनिहाल्यौं,[4] अब तिमी हामीलाई फिर्ता पठाइदेऊन् त पुण्यका कार्य गर्नेछौं, हामी विश्वास भएका हौं ।[5]

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ ﴿١٢﴾

(१३) तथा यदि हामीले चाहेको भए त प्रत्येक व्यक्तिलाई मार्गदर्शन प्राप्त गरिदिने थियौं,[6] परन्तु मेरो यो

وَلَوْ شِئْنَا لَءَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ مِنِّى

[1]जब कुनै वस्तुमाथि कुनै अन्य वस्तु प्रभावी हुन्छ तथा प्रथमका समस्त प्रभाव समाप्त हुनजान्छ, त त्यसलाई ضَلالت (गुमिनु) भन्दछन् । ضَللنا في الأرض को अर्थ हुन्छ कि जब माटोमा मिसिएर हाम्रो अस्तित्व गुमिने छ ।

[2]अर्थात् उसको कार्य नै यही हो कि जब तिम्रो मृत्युको समय आइपुग्नेछ, त आएर प्राण निकाल्नेछ ।

[3]अर्थात् आफ्ना कुफ्र तथा शिर्क एवं पापका कारण अथवा अपमानका कारण ।

[4]अर्थात् जसलाई झुठ्लाउँथे, त्यसलाई देखिहालें, जसलाई अस्वीकार गर्दथे, त्यसलाई सुनिहालें । अथवा तिम्रो निषेधाज्ञाको सत्यतालाई देखिहाले तथा सन्देष्टाहरुको पुष्टिलाई सुनें, परन्तु त्यस समयको देख्नु-सुन्नु उनलाई कुनै काम आउने छैन ।

[5]परन्तु अब विश्वास गऱ्यो त के लाभ ? अब त अल्लाहको यातना उनीमाथि सिद्ध भइसकेको छ, जसलाई भोग्नु पर्नेछ ।

[6]अर्थात् संसारमा यदि यो मार्गदर्शन दबाबमा भएको भए, जसमा परीक्षाको अवसर हुने थिएन ।

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ⑬

कुरा पूर्णतः सत्य भइसकेको छ कि म अवश्य नरकलाई मनुष्य तथा जिन्नहरुले भरिदिनेछु ।[1]

فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ⑭

(१४) अब तिमी आफ्ना त्यस दिनका मिलनलाई बिर्सिदिनुको स्वाद चाख, हामीले पनि तिमीलाई बिर्सिदियौं[2] आफ्ना गरिएका कर्महरुका (दुष्परिणाम) बाट स्थाई यातनाको आनन्द लिउ ।

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ⑮

(१५) हाम्रा आयतहरुमा तिनै ईमान स्वीकार गर्दछन्,[3] जसलाई जहिलेसुकै शिक्षा दिइन्छ, त सजदामा झुक्छन्,[4] तथा आफ्ना प्रभुको प्रशंसाका साथ त्यसको महिमागान गर्दछन् ।[5] तथा अहङ्कारबाट अलग्ग रहन्छन् ।[6]

[1]अर्थात् मनुष्यहरु दुई प्रकारमध्ये जो नरकमा जानेछन्, उनीबाट नरकलाई भर्ने मेरो कुरा सत्य सिद्ध भयो ।

[2]अर्थात् जुनप्रकार तिमीले हामीलाई संसारमा बिर्सिरहयौ, आज हामी पनि तिमीसित त्यसतै व्यवहार गर्नेछौं, अन्यथा स्पष्ट कुरो छ कि अल्लाह त बिर्सनेवाला छैन ।

[3]अर्थात् मान्दछन् तथा त्यसबाट लाभ उठाउँछन् ।

[4]अर्थात् अल्लाहको आयतहरुको आदर तथा त्यसको पकड तथा यातनाहरुबाट तर्सदै ।

[5]अर्थात् प्रभुलाई यी समस्त कुराहरुबाट पवित्र मान्दछन्, जो उसको महिमाका योग्य नै छैनन् तथा त्यसका उपकारमाथि त्यसको महिमा एवं प्रशंसा गर्दछन्, जसमा सबभन्दा महत्वपूर्ण एवं परिपूर्ण अनुग्रह, ईमानतिर मार्गदर्शनको छ । अर्थात् उनी आफ्ना सजदाहरुमा «سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ» अथवा سبحان ربي العظيم आदि शब्द पढ्दछन् ।

[6]अर्थात् आज्ञापालन एवं आत्म समर्पणको मार्ग अपनाउँछन् । अज्ञानी एवं काफिरहरुको जस्तो गर्दैनन् । यसकारण कि अल्लाहको इबादतबाट अहंकार गर्नु नरकमा जानुको साधन हो ।

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾

"निःसन्देह जो मानिस हाम्रा इबादतबाट अहङ्कार गर्दछन् उनीहरु नरकमा अपमानित भई प्रवेश गर्नेछन् ।" (सूरः अल-मोमिन-६०)

تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾

(१६) उनका कोल्टा आफ्ना ओछ्यानहरुबाट अलग रहन्छन्,[१] आफ्ना प्रभुलाई भय तथा आशाका साथ पुकार्दछन् ।[२] तथा जे-जति हामीले उनीलाई दिएका छौं, त्यो खर्च गर्दछन् ।[३]

فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾

(१७) कुनै प्राणी जान्दैन जे-जति हामीले उनका आँखाको शीतलतालाई उनका लागि लुकाएर राखेका छौं,[४] जे-जति गर्दथे यो त्यसको प्रतिफल हो ।[५]

यसकारण ईमान भएकाहरुको आचरण उनका विपरीत हुन्छ, उनीहरु अल्लाहका समक्ष प्रत्येक क्षण नम्रता तुच्छता एवं दरिद्रता तथा एकाग्रता एवं विनम्रताको प्रदर्शन गर्दछन् ।

[१]अर्थात् राती उठेर तहज्जुदको नमाज़ पढ्दछन्, क्षण-याचना, आराधना-उपासना, महिमा एवं प्रशंसा तथा प्रार्थना एवं विन्ति गर्दछन् ।

[२]अर्थात् उसको दया एवं कृपाका साथ उसका उपकार एवं अनुकम्पाको आशा पनि राख्दछन् तथा त्यसका क्रोध एवं प्रकोप तथा पकड एवं यातनाबाट तर्सन्छन् पनि । केवल आशा नै मात्र गर्दैनन्, कि कर्मबाट निश्चिन्त भइहालून् (जस्तो कि कर्म नगर्ने एवं कुकर्मीहरुको कार्य हो) तथा न यातनाको यति भय नै गर्दछन् कि त्यसको दया एवं कृपाबाट निराश होऊन् किनकि यो निराशा पनि कुफ्र एवं कुमार्गताको सूचक हो ।

[३]व्ययमा आवश्यक दान (ज़कात) सामान्यदान (सत्कार) पुण्य दुबै सम्मिलित छन् । ईमान भएकाहरु दुवैको आफ्नो शक्तिभर प्रयोजन गर्दछन् ।

[४] نَفْسٌ जातिवाचक संज्ञा हो जो सर्वसाधारणका अर्थमा छ अर्थात उसलाई अल्लाहका अतिरिक्त कोही पनि जान्दैन । ती उपहारहरुलाई जो उक्त ईमानवालाहरुका लागि लुकाएर राखेको छ, जसबाट उनका आँखा शीतलता प्राप्त हुनेछन् । त्यसको व्याख्यामा नवी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यो हदीस कुद्सी वर्णन गर्नुभएको छ कि अल्लाह तआला भन्दछ कि मैले आफ्ना सदाचारी भक्तहरुका लागि ती वस्तुहरु तयार गरेका छौं जुन कुनै न आँखाले देखेको तथा न कुनै कानले सुनेको न कुनै मनुष्यका ध्यानमा आयो (सहीह बुखारी तफसीर सूरः सजदः)

[५]यसबाट ज्ञात भयो कि अल्लाहको कृपा-दयाको योग्य बन्नका लागि पुण्यका कार्य गर्नु आवश्यक छ ।

أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ
فَاسِقًا ۚ لَّا يَسْتَوُونَ ⑱

(१८) के त्यो जो ईमान भएको छ त्यसको समतुल्य छ जो भ्रष्टाचारी छ ?[1] यिनीहरु समान हुन सक्दैनन् ।

أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا بِمَا
كَانُوا يَعْمَلُونَ ⑲

(१९) जसले ईमान स्वीकार गरे तथा पुण्यका कार्य गरे, उनका लागि स्थाई स्वर्ग छ, अतिथि सत्कार छ उनका कर्महरुका प्रतिफल स्वरुप जो उनीहरु गर्दथे ।

وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ
النَّارُ ۖ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا
أُعِيدُوا فِيهَا وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا
عَذَابَ النَّارِ الَّذِي كُنتُم بِهِ
تُكَذِّبُونَ ⑳

(२०) तथा परन्तु जसले आदेशहरुको अवहेलना गरे, उनीहरुको वासस्थान नरक छ, जतिखेर पनि त्यसबाट निस्कन चाहनेछन् त्यसैमा फर्काइनेछन् ।[2] तथा भनिनेछ कि[3] आफूद्वारा झुठ्लाउनुको परिणाम स्वरुप अग्निको स्वाद चाख ।

وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ
دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ

(२१) तथा वस्तुत: हामी उनीहरुलाई निकटको सानो चाहिं केही यातनाहरुलाई[4] त्यस ठूलो यातनाका

[1]यो प्रश्न नकारात्मक छ अर्थात् अल्लाहका समक्ष ईमान भएका तथा काफ़िर समान हुन सक्दैनन्, वरु तिनीहरुका बीच निकै अन्तर एवं दूरी हुनेछ । ईमान भएका अल्लाहका अतिथि हुनेछन् तथा मान-सम्मानका अधिकारी हुनेछन् । तथा अवहेलना गर्नेहरु काफ़िर कष्ट तथा दु:खहरुको नेलमा जकडिएर नरक़को अग्निमा पोलिनेछन् । यस विषयलाई अन्य स्थानमा पनि वर्णन गरिएको छ । जस्तो सूर: अल-जासिया-२१, सूर: साद-२८, सूर: अल-हश्र-२० आदि ।

[2]अर्थात् नरक़को यातनाको कडाई तथा भयानकताबाट आत्तिएर बाहिर निस्कन चाहनेछन्, त फरिश्ताहरु पुन: उनीहरुलाई नरक़को गहिराईमा धकेलि दिनेछन् ।

[3]यी फरिश्ताहरु भन्नेछन् अथवा अल्लाहको तर्फबाट आकाशवाणी हुनेछ, जे-पनि होस् यसमा ती झुठ्लाउनेहरुका अपमान तथा अनादरको जुन सामग्री छ, त्यो लुकेको छैन ।

[4]निकट यातना (निकटका केही यातनाहरु) सित सांसारिक यातनाहरु अथवा सांसारिक दुख एवं रोग आदिको तात्पर्य छ । केहीका निकट ती हत्याहरु यसबाट तात्पर्य छन्, जसबाट बद्रका युद्धमा काफ़िर पीडित भए । अथवा त्यो अकाल हो, जो मक्कावासीहरुलाई परेको थियो । इमाम शौकानी भन्नुहुन्छ यी समस्त अवस्था एवं परिस्थितिहरु यसमा सम्मिलित हुनसक्छ ।

لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾

अतिरिक्त चखाउनेछौं ताकि उनी फर्किआऊन् ।[1]

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا ۚ إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

(२२) तथा त्यसभन्दा बढी अत्याचारी को होला जसले अल्लाह तआलाका आयतहरुबाट भाषण दिइयो तैपनि त्यसले तिनीबाट मुख फर्कायो,[2] निश्चय हामी पनि पापीहरुसित प्रतिशोध लिनेवाला छौं ।

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُن فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَائِهِ ۖ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٣﴾

(२३) तथा वास्तवमा हामीले मूसालाई किताब (ग्रन्थ) प्रदान गर्‍यौं, तसर्थ तपाईंले कदापि त्यसका मिलनमा शंका गर्नु हुँदैन ।[3] तथा हामीले त्यसलाई[4] इस्राईलको सन्तानका मार्गदर्शनको साधन बनायौं ।

وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ۖ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾

(२४) तथा हामीले उनीहरुमाथि, किनकि उनीहरुले धैर्य-धारण गरे, यस्ता अगुवा बनायौं, जो हाम्रा आदेशले मानिसहरुको मार्गदर्शन गर्दथे तथा हाम्रा आयतहरुमा विश्वास राख्दथे ।[5]

[1]यो आखिरतका महाप्रकोपभन्दा पूर्व साना प्रकोप पठाउनुको कारण हो कि शायद उनीहरु कुफ्र तथा शिर्कका पापका मार्ग छाडिदेऊन् ।

[2]अर्थात् अल्लाहका आयतहरु सुनेर जो ईमान तथा आज्ञापालनको हेतु छ, जो व्यक्ति यसबाट विमुख हुन्छ, त्यसभन्दा ठूलो अत्याचारी को छ ? अर्थात् यही सबभन्दा ठूलो अत्याचारी हो ।

[3]भनिन्छ कि यो संकेत त्यस मिलनतिर छ जो मिराजको रात्रि (आकाश यात्राको रात्रि) नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको आदरणीय मूसासित भयो, जसमा आदरणीय मूसाले नमाज़हरुमा कमी गराउनुको सल्लाह दिनुभएको थियो ।

[4](त्यसलाई) सित तात्पर्य किताब (तौरात) हो अथवा स्वयं आदरणीय मूसा अलैहिस्सलाम ।

[5]यस आयतबाट धैर्यको महत्व प्रकट हुन्छ । धैर्य एवं संयमको अर्थ हो कि अल्लाहका आदेशहरुका पालन गर्न तथा पापलाई छाड्नमा तथा अल्लाहका सन्देष्टाहरुको पुष्टि एवं उनका अनुसरणमा जो कष्ट सहन गर्नुपर्‍यो, तिनलाई प्रसन्नतापूर्ण सहन गर्नु । अल्लाहले भन्नुभयो : उनीबाट धैर्य राख्न तथा अल्लाहका आयतहरुमा विश्वास गर्नका कारण हामीले उनलाई धार्मिक अगुवाई एवं प्रतिनिधित्वका स्थानमा नियुक्त

اِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفۡصِلُ بَيۡنَهُمۡ يَوۡمَ الۡقِيٰمَةِ فِيۡمَا كَانُوۡا فِيۡهِ يَخۡتَلِفُوۡنَ ﴿٢٥﴾

(२५) तपाईंको प्रभु ती दुबैका बीच यी समस्त कुराको निर्णय केयामतका दिन गर्नेछ, जसमा उनीहरु मतभेद गरिराखेका छन्।[1]

اَوَلَمۡ يَهۡدِ لَهُمۡ كَمۡ اَهۡلَكۡنَا مِنۡ قَبۡلِهِمۡ مِّنَ الۡقُرُوۡنِ يَمۡشُوۡنَ فِىۡ مَسٰكِنِهِمۡ ؕ اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ ؕ اَفَلَا يَسۡمَعُوۡنَ ﴿٢٦﴾

(२६) के यस कुराले पनि उनीहरुलाई मार्गदर्शन प्रदान गरेन कि हामीले उनीभन्दा पूर्वका धेरै समुदायहरुलाई ध्वस्त गरिदियौं, जसका आवासहरुमा यिनीहरु हिंड्डुल गरिराखेका छन्।[2] त्यसमा त ठूला-ठूला शिक्षाहरु छन्। के तैपनि यिनीहरु सुन्दैनन्।

اَوَلَمۡ يَرَوۡا اَنَّا نَسُوۡقُ الۡمَآءَ اِلَى الۡاَرۡضِ الۡجُرُزِ فَنُخۡرِجُ بِهٖ زَرۡعًا تَاۡكُلُ مِنۡهُ اَنۡعَامُهُمۡ وَاَنۡفُسُهُمۡ ؕ اَفَلَا يُبۡصِرُوۡنَ ﴿٢٧﴾

(२७) के यिनीहरु देख्दैनन् कि हामी पानीलाई बाँझो (निर्जन) धर्तीतिर बगाएर लग्छौं। अनि त्यसबाट हामी कृषि उब्जाउँछौं। जसलाई उनका पशु एवं उनी स्वयं खान्छन्[3] के तैपनि यिनीहरु देख्दैनन्?

गरिदियौं, तर जब उनीहरुले त्यसका विपरीत परिवर्तन एवं संशोधनका कार्य प्रारम्भ गरिदिए, त उनीबाट यो पद खोसिए। अत: त्यसका पश्चात उनका हृदय साह्रो भइहाले, अनि न उनका कर्म सदाचारी रहयो न उनका विश्वास ठीक रहयो।

[1]यसबाट त्यो मतभेद तात्पर्य छ जो अहले किताबमा आपसमा व्याप्त थियो, यसका अतिरिक्त ती मतभेद पनि आउँछन्, जो ईमान भएका तथा काफ़िर, सत्यवादी एवं अज्ञानीहरु तथा एकेश्वरवादी एवं बहुईश्वरवादीहरु मध्ये संसारमा रहे, तथा छन्। किनकि संसारमा प्रत्येक गुट आफ्ना तर्कका आधारमा सन्तुष्ट तथा आफ्ना मार्गमा दृढ रहन्छ। यसकारण यी मतभेदहरुको निर्णय केयामतका दिन अल्लाह तआ़लाले गर्नेछ, जसको अर्थ यो हो कि सत्यवादीहरुलाई स्वर्गमा तथा काफ़िरहरु एवं अन्धकारमा भौंतारिनेहरुलाई नरकमा हाल्नेछ।

[2]अर्थात् विगत समुदाय, जो झुठ्लाउन एवं ईमानबाट शून्य हुनका कारण नाश भए, के यिनीहरु देख्दैनन् कि आज संसारमा उनको अस्तित्व शेष रहेन, तर उनका घर छन्, जसका यिनीहरु उत्तराधिकारी बनेका छन्। अर्थ यसको मक्कावासीहरुलाई चेतावनी छ कि तिम्रो पनि परिणाम यस्तो नै हुनसक्छ, यदि ईमान स्वीकार गरेनौ।

[3]पानीसित तात्पर्य आकाशीय वर्षा तथा स्रोत, कुलो एवं घाटीहरुको पानी हो जसलाई अल्लाह तआ़ला बाँझो तथा निर्जन स्थानतिर बगाएर लग्छ तथा त्यसबाट पैदावार

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾

(२८) तथा भन्दछन् कि यो निर्णय कहिले हुनेछ ? यदि तिमी साँचो हौ भने बताउ ?[1]

قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾

(२९) उत्तर दिइहाल कि निर्णयका दिन ईमान स्वीकार गर्नु बेइमानीहरुलाई कुनै काम आउने तथा न उनीहरुलाई छुट दिइनेछ ।[2]

فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانتَظِرْ

(३०) अब तपाईं यिनीहरुको विचार पनि छाडिदिनुस् ।[3]

हुन्छ, जो मनुष्य खान्छ तथा जो भूसा एवं चारा हुन्छ, त्यो पशुहरु खान्छन् । यसबाट तात्पर्य कुनै विशेष क्षेत्र एवं भूमि होइन, बरु सामान्य हो, जो प्रत्येक निर्जन, बाँझो समतल भूमिलाई सम्मिलित गर्दछ ।

[1]यस निर्णय (विजय) सित तात्पर्य अल्लाह तआलाको त्यो प्रकोप हो जो मक्काका काफिर नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमबाट माँग्ने गर्दथे तथा भन्ने गर्दथे कि हे मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तिम्रो अल्लाहका सहायता तिम्रो लागि कहिले आउने छ, जसबाट तिमी हामीलाई तर्साउन्छौ । अहिले त हामी यही देखिराखेका छौं कि तिमीमाथि ईमान स्वीकार गर्नेहरु लुकेर हिंड्छन् ।

[2]यस विजय दिवसबाट तात्पर्य आखिरतका निर्णयको दिन हो, जहाँ न ईमान स्वीकार गरिनेछ तथा न अवसर प्रदान गरिनेछ । मक्का विजयको दिन होइन किनकि त्यसदिन طُلَقَاء को इस्लाम स्वीकार गरिएको थियो जसको संख्या लगभग दुई हजार थियो । (इब्ने कसीर) طُلَقَاء बाट अभिप्राय, ती मक्कावासी हुन् जसलाई नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले मक्काको विजयका दिन दण्ड एवं संज्ञा दिनुको साटो क्षमा गरिदिनु भयो तथा यो भनेर स्वतन्त्र गरिदिनु भएको थियो कि आज तिम्रो पूर्वकालिक क्रुरता एवं अत्याचारको प्रतिशोध लिइने छैन । अत: उनको बहुमत मुसलमान भएको थियो ।

[3]अर्थात् यी मूर्तिपूजकहरुबाट विमुख भईदिनुस् तथा उपदेश एवं आमन्त्रणको कार्य आफ्नो ढङ्गले गर्दैरहनुस्, जो प्रकाशना तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि गरिएको छ त्यसको अनुसरण गर्नुस् । जस्तो अन्य स्थानमा भन्यो :

﴿اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾

"तपाईं स्वयं त्यस मार्गमा हिंड्नुस् जसको प्रकाशना तपाईंको प्रभुतिरबाट तपाईंको पासमा आएको छ । अल्लाहका अतिरिक्त कोही सच्चा पूज्य छैन र बहुईश्वरवादीहरुलाई बेवास्ता गर्नुस्" (सूर: अल-अनाम-१०६)

إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ۝٣٠

तथा प्रतीक्षामा रहनुस्[1] यिनीहरु पनि प्रतीक्षा गरिराखेका छन ।[2]

سُورَةُ الأَحْزَابِ

सूरतुल अहज़ाब-३३

सूर: अहज़ाब मदीनामा उत्रेको तथा यसमा ७३ आयतहरु तथा ९ रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त दयालु एवं अत्यन्त कृपालु छ ।

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝١

(१) हे नबी ! अल्लाह तआलासित तर्सदैं रहनु[3] तथा काफ़िर एवं मुनाफ़िकहरुको कुरामा नआउनु, अल्लाह तआला सर्वज्ञ तत्वदर्शी छ ।[4]

[1]अर्थात् अल्लाहका वचनबारे कि त्यो कहिले पूरा हुन्छ तथा तिम्रा विरोधीहरुमाथि तिमीलाई कहिले प्रभुत्व प्रदान गर्दछ ? त्यो अवश्य पूरा भएर नै रहन्छ ।

[2]अर्थात् यी काफ़िर प्रतीक्षामा छन् कि शायद यो रसूल नै कालचक्रको शिकार होस् तथा त्यसको आमन्त्रण समाप्त भएर जाओस् । तर संसारले देखिहाल्यो कि अल्लाहले आफ्ना नबीलाई दिइएका सबै वचनहरुलाई पूरा गऱ्यो तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममाथि कालचक्रसित ग्रसित हुने कुराका प्रतीक्षा गर्नेहरुलाई लज्जित एवं अपमानित गऱ्यो अथवा उनीहरुलाई उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको दास बनाइदियो ।

[3]आयतमा संयममाथि नित्यता तथा धर्मका प्रचार-प्रसारमा दृढताको आदेश छ । तलक बिन हबीब भन्नुहुन्छ संयमको अर्थ हो कि अल्लाहको आज्ञापालन अल्लाहद्वारा प्रदान गरिएको प्रकाशका अनुसार गर्नुस् तथा अल्लाहसित पुण्यको आशा राख्नुस् तथा अल्लाहको अवज्ञा अल्लाहद्वारा प्रदान गरिएको प्रकाशका आधारमा छाडिदिनुस्, अल्लाहका प्रकोपसित तर्सदै । (इब्ने कसीर)

[4]तसर्थ त्यही यस कुराको अधिकारी छ कि त्यसको आज्ञापालन गरियोस् यसकारण कि परलोकलाई त्यही जान्दछ तथा आफ्ना कथन तथा वचन एवं कार्यहरुमा त्यो निपुण छ ।

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾

(२) तथा जे-जति तपाईंतिर तपाईंको प्रभुतिरबाट प्रकाशना (वह्य) गरिन्छ[1] त्यसको पालन गर्नुस् (विश्वास गर) कि अल्लाह तिम्रा प्रत्येक कर्मसित परिचित छ ।[2]

وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾

(३) तथा तपाईं अल्लाहमाथि नै भरोसा राख्नुस्[3] अल्लाह काम बनाउनका लागि पर्याप्त छ ।[4]

مَّا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ

(४) कुनै व्यक्तिको छाति (वक्ष) मा अल्लाहले दुई हृदय राखको छैन[5] तथा

[1]अर्थात् कुर्आनको तथा हदीसहरुको पनि, यसकारण कि हदीसहरुका शव्द यद्यपि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका पवित्र मुखबाट मुखारित भएका छन्, तर त्यसका अर्थ एवं व्याख्या अल्लाहतिरबाट नै छन् । त्यसैकारण उनको गुप्त प्रकाशना अथवा पाठ नगरिने (अपाठ्य) प्रकाशना भनिन्छ ।

[2]त त्यसबाट तिम्रो कुनै कुरा गुप्त रहन सक्दैन ।

[3]आफ्ना समस्त समस्या एवं परिस्थितिहरुमा ।

[4]ती मानिसहरुका लागि जो त्यसमाथि भरोसा राख्दछन् तथा त्यसतिर आकर्षित हुन्छन् ।

[5]केही कथनहरुबाट यो कुरा ज्ञात हुन्छ कि एउटा मुनाफिक् (अवसरवादी) ले यो दावी गर्दथ्यो कि त्यसका दुई हृदय छन्, एक हृदय मुसलमानहरुका साथ छ तथा दोस्रो कुफ्र एवं काफ़िरहरुका साथ छ । (मुसनद अहमद १/२६७) यो आयत त्यसका खण्डमा अवतरित भए । अभिप्राय यो हो कि यो सम्भव नै छैन कि एउटा हृदय अल्लाहको प्रेम तथा त्यसका शत्रुहरुको प्रेम, एकत्रित हुनसकोस् । केही ज्ञाताहरु भन्दछन् कि मक्काका मूर्तिपूजकहरुमा एउटा व्यक्ति ज़मील बिन मामर फ़हरी थियो, जो बडो चतुर, पाखण्डी तथा अत्यन्त वाकपटु थियो, त्यसको दावा थियो कि मेरा त दुई हृदय छन्, जसबाट म सोच्दछु, जबकि मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को एउटै हृदय छ । यो आयत त्यसका खण्डनमा अवतरित भयो । (ऐसरुत्तफ़ासीर) केही व्याख्याकार भन्दछन् कि अगाडी दुई समस्याहरुको वर्णन भइरहेको छ, यो उनको प्रस्तावना हो । अर्थात् जुनप्रकार जसरी एउटा व्यक्तिका दुई हृदय हुनसक्दैनन् त्यसैप्रकार यदि कोही व्यक्ति आफ्नो पत्नीसित 'जेहार' गरोस् अर्थात् "यो भनिदेओस् कि तिम्रो पिठ्यूँ मेरो लागि यस्तै छ जस्तो मेरी आमाको पिठ्यूँ ।" त यसप्रकार भन्नाले त्यसकी पत्नी त्यसकी माता बन्ने छैन । जुनप्रकार त्यसकी दुईटा माताहरु हुन सक्दैन, यसैप्रकार कोही व्यक्ति कसैलाई

فِي جَوْفِهِۦ ۚ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ الَّٰٓـِٔي تُظَٰهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَٰتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ أَبْنَآءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَٰهِكُمْ ۖ وَٱللَّهُ يَقُولُ ٱلْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِى ٱلسَّبِيلَ ﴿٤﴾

आफ्ना जुन पत्नीहरुलाई तिमी माता भनिदिन्छौ, तिनीहरुलाई अल्लाहले तिम्रा (वास्तविक) माताहरु बनाएन[1] तथा न तिम्रा (दत्तक) पुत्र बनाइएका बालकहरुलाई (वास्तवमा) तिम्रा पुत्र बनाएको छ ।[2] यो त तिम्रा आफ्ना मुखका कुरा हुन् ।[3] अल्लाह (तआला) सत्य कुरा भन्दछ ।[4] तथा त्यहीं (सोझो) मार्ग दर्शाउँछ ।

ٱدْعُوهُمْ لِءَابَآئِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِندَ ٱللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوٓا۟

(५) लेपालकहरु (मुखले भनेका पुत्र) लाई उनका (वास्तविक) पिताहरुतिर सम्बन्धित गरेर बोलाउ । अल्लाहका निकट पूर्ण न्याय यही हो ।[5] अनि यदि

आफ्नो पुत्र (दत्तक) बनाउँछ भने त्यसको वास्तविक पुत्र बन्ने छैन, बरु त्यो पुत्र त आफ्नो पिताकै रहनेछ, त्यसका दुई पिता हुन सक्दैनन् । (इब्ने कसीर)

[1]यो समस्यालाई जिहार भनिन्छ, त्यसको विवरण सूरः मुजादिलामा आउनेछ ।

[2]यसको विवरण यसै सूर:मा अगाडी आउनेछ । دعي को बहुवचन أدعياء हो, मुखले भनेको पुत्र ।

[3]अर्थात् कसैलाई माता भनिदिनाले त्यो माता बन्ने छैन, न पुत्र भनिदिनाले पुत्र बन्नेछ, अर्थात उनीमाथि मातृत्व तथा पुत्रत्वको धार्मिक विधान लागू हुनेछैन ।

[4]यसकारण त्यसको अनुसरण गर तथा मुखले भनिएको स्त्रीलाई माता तथा काखमा लिएको बालकलाई पुत्र नभन, ध्यान रहोस् कि कसैलाई श्रद्धा मायामा पुत्र भन्नु बेग्लै कुरा हो तथा काखमा लिएको बालकलाई वास्तविक पुत्र मानेर पुत्र भन्नु बेग्लै कुरा हो । प्रथम कुरो मान्य छ, यहाँ उद्देश्य दोस्रो कुराको निषेध गर्नु हो ।

[5]यस आदेशबाट त्यस प्रथालाई निषेध गरिदिइयो, जो अज्ञानकालदेखि चल्दै आइराखेको थियो तथा इस्लामका प्रारम्भिक कालमा विद्यमान थियो कि काखमा लिई अपनाइएको बालकलाई वास्तविक पुत्र ठानिन्थ्यो । सहाबा किरामको वचन छ कि हामीले ज़ैद बिन हारिसालाई जसलाई रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले स्वतन्त्र गरी पुत्र बनाउनु भएको थियो, ज़ैद बिन मोहम्मद भनेर बोलाउने गर्थ्यौं यहाँसम्मकि कुरआनको आयत ادعوهم لآبائهم अवतरित भइहाल्यो । (सहीह बुखारी तफसीर सूरः अहज़ाब) यस आयतका अवतरण पश्चात आदरणीय अबू हुज़ैफाका घरमा समस्या उत्पन्न भयो, जसले सालिमलाई पुत्र बनाएका थिए, जब मुखले भनेको पुत्रलाई वास्तविक पुत्र मान्नुबाट रोकियो,

أَبَآءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَآ أَخْطَأْتُم بِهِۦ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ⑤

तिमीलाई उनका (वास्तविक) पिताको ज्ञान छैन भने उनी तिम्रा धर्मबन्धु एवं मित्र हुन् ।[1] तिमीबाट भूलचुकले जो हुनजान्छ, त्यसमा तिमीमाथि कुनै पाप छैन,[2] तर पाप त्यो हो जसलाई तिमी निश्चय हृदयले गर्छौ ।[3] अल्लाह (तआ़ला) अत्यन्त क्षमा गर्ने दयालु छ ।

النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ

(६) पैग़म्बर ईमान भएकाहरुमाथि स्वयं उनीभन्दा पनि अधिक अधिकार राख्ने हुन्छन् ।[4] तथा

तसर्थ त्यसबाट पर्दा गर्नु पनि आवश्यक भयो नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले अबू हुजै़फाकि पत्नीसित भन्नुभयो कि त्यसलाई दूध खुवाएर दूधको साझेदार पुत्र बनाइहाल किनकि तिमी त्यसका लागि हराम (अवैध) हुनेछौ । अत: उनले यस्तै गरे । (सहीह मुस्लिम किताबुर्रेजाअ, बाब रजाअतिल क़बीर, अबू दाऊद किताबुन्निकाह बाब फ़ीमन हर्रमा बेही)

[1]अर्थात् जसका वास्तविक पिताहरुको ज्ञान छ । अब अन्य सम्बन्ध समाप्त गरी उनैसित उनलाई सम्बन्धित गर । तर जसका पिताहरुको ज्ञान हुन नसकोस् त तिमी उनलाई आफ्ना भाइ तथा मित्र ठान, पुत्र नठान ।

[2]यसकारण कि भूलचुक माफ छ, जस्तो कि हदीसमा पनि व्याख्या छ ।

[3]अर्थात् जो जानी-बुझि गलत सम्बन्धित गर्नेछ, त्यो महापापी हुनेछ । हदीसमा वर्णित छ, "जसले जानी-जानी अन्य पितासित सम्बन्धित गऱ्यो, त्यसले कुफ्रको कार्य गऱ्यो ।" (सहीह बुख़ारी किताबुल मनाक़िब)

[4]नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम आफ्ना समुदायका जति हितैषी एवं शुभचिन्तक थिए, स्पष्टीकरणको आवश्यकता छैन । अल्लाह तआ़लाले उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका यस प्रेम एवं शुभचिन्तालाई देखेर यस आयतमा उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) लाई ईमानवालाहरुका आफ्ना प्राणभन्दा पनि अधिक प्रेम गर्ने योग्य, तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको प्रेम अन्य समस्त प्रेमभन्दा उच्चतम् तथा उहाँको आदेश आफ्ना समस्त इच्छाहरुभन्दा उत्तम भनेको छ । यसकारण मुसलमानहरुका लागि आवश्यक छ कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम जुन मालको माँग अल्लाहका लागि गर्नुहुन्छ, त्यो उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममा निछावर (अर्पण) गरिदेऊन्, चाहे उनीहरुलाई स्वयं जति पनि आवश्यकता भएको होस् । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई आफ्ना प्राणभन्दा पनि अधिक प्रेम गरून् । (जस्तो आदणीय उमरको घटना हो)

وَأَزْوَاجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمْ ۗ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْأَرْحَامِ
بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ
فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ
وَٱلْمُهَٰجِرِينَ إِلَّآ أَن تَفْعَلُوٓا۟ إِلَىٰٓ
أَوْلِيَآئِكُم مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ
فِى ٱلْكِتَٰبِ مَسْطُورًا ⑥

पैगम्बरका पत्नीहरु ईमान भएकाहरुका माताहरु हुन्[1] तथा सम्बन्धी अल्लाहको किताबका आधारमा अन्य ईमानवाला तथा मोहाजिरहरुका अपेक्षा अधिक अधिकारी हुन् ।[2] (हो) तिमीलाई आफ्ना मित्रहरुका साथ सद्व्यवहार गर्नुको आज्ञा छ ।[3] यो आदेश 'सुरक्षित पुस्तक' (लौहे महफूज) मा लेखिएको छ ।[4]

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِيثَٰقَهُمْ
وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ

(७) तथा जबकि हामीले समस्त नबीहरुबाट वचन लियौं (विशेषरुपले) तपाईंसित तथा नूहसित तथा इब्राहीमसित तथा मूसासित तथा

उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको आदेश सर्वोपरि तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको आज्ञा पालनलाई महत्वपूर्ण ठानून् ।

जबसम्म यो आत्मसमर्पण हुनेछैन فلا و ربك لا يؤمنون (सूर: अल-निसा-६५) का अनुसार मनुष्य मुसलमान हुनेछैन । यसैप्रकार जबसम्म उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको प्रेम समस्त प्रेममाथि प्रभावशाली हुनेछैन । (अलहदीस) का आधारमा मुसलमान होइन । ठीक त्यसैप्रकार सन्देष्टाको आज्ञा पालनमा आलस्य पनि "لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعا لما جئت به" का अनुरुप हुनेछन् ।

[1]अर्थात् आदर तथा सम्मान गर्नुमा तथा उनीसित विवाह नगर्नुमा मुसलमान पुरुष तथा मुसलमान महिलाहरुका माता पनि हुन् ।

[2]अर्थात् अब देश त्याग, भाइचारा एवं सन्धिका कारण, उत्तराधिकार हुनेछैन । अब उत्तराधिकार वंशज समीप सम्बन्धको कारण पाउनेछ ।

[3]तर तिमी अन्य मानिसहरुका साथ परोपकार तथा सहायता दिने कार्य गर्न सक्छौ । यसका अतिरिक्त आफ्ना एक तिहाई मालमध्येबाट वसीयत (उत्तरदान) गर्न सक्दछौ ।

[4]अर्थात् सुरक्षित पुस्तकमा मूल आदेश यही छ, यद्यपि अस्थाई रुपमा समय अनुसार अरुहरुलाई पनि उत्तराधिकारी बनाइएको थियो, परन्तु अल्लाहको ज्ञानमा थियो कि यो निरस्त गरिदिइने छ । अत: त्यसलाई निरस्त गरी पूर्वादेशलाई लागू गरियो ।

وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۖ
وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾

मरियमका पुत्र ईसासित र हामीले उनीसित वचन पनि पक्का एवं सुदृढ लियौं ।[1]

لِّيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ
وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٨﴾

(८) ताकि अल्लाह तआला सच्चाहरुसित उनको सत्यताको विषयमा सोधोस्,[2] तथा नमान्नेहरुका लागि हामीले दुखद यातनाहरु तयार गरेका छौं ।

[1]यस वचनबाट के अभिप्राय छ ? केही ज्ञाताहरुका निकट यो त्यो वचन हो जो एक-अर्काको सहायता एवं पुष्टि सन्देष्टाहरुबाट लिइएको थियो जस्तो सूर: आले-इमरानको आयत संख्या ८१ मा छ । केही विद्वानहरुको निकट यो त्यो वचन हो जसको वर्णन सूर: शूराको आयत संख्या १३ मा छ कि धर्मलाई स्थापित गर्नु तथा त्यसमा भेद नपार्नु । यो वचन यद्यपि समस्त सन्देष्टाहरुबाट लिइएको थियो, तर यहाँ विशेष रुपमा पाँच सन्देष्टाहरुको नाम छ, जसबाट उनका महत्व एवं विशेषताको परिलक्षण हुन्छ तथा उनमा पनि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको वर्णन सर्वप्रथम छ, जबकि सन्देष्टाको आधारमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अन्तिम हुनुहुन्छ, यसबाट उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको मान तथा सम्मानको जुनप्रकार स्पष्टीकरण भइरहेको छ, त्यसको व्याख्या गर्नुको आवश्यकता छैन ।

[2]अर्थात् यो वचन यसकारण लिइयो ताकि अल्लाह सच्चा सन्देष्टाहरुबाट सोधोस् कि उनले अल्लाहको सन्देश आफ्ना समुदायसम्म त्यसैप्रकारले पुऱ्याइदिएका थिए ? अथवा अर्को अर्थ यो हो कि त्यसले सन्देष्टाहरुबाट सोधोस् कि तिम्रो समुदायले तिम्रो आमन्त्रणको उत्तर कुन प्रकार दियो ? सकारात्मक अथवा नकारात्मक जुन प्रकार अन्य स्थानमा छ,

﴿ فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ ﴾

"हामीले उनीसित पनि सोध्नेछौं जसतिर सन्देष्टा पठाइए तथा सन्देष्टाहरुबाट पनि सोध्नेछौं ।" (सूर: अल-आराफ-६)

यसमा सत्यतिर आमन्त्रित गर्नेहरुलाई पनि चेतावनी छ कि उनी सत्यका उपदेशको दायित्व पूर्ण सतर्कता तथा पूर्ण रुपमा निर्वाह गरून् ताकि अल्लाहका समक्ष सम्मानित हुनसकून् तथा तिनका लागि पनि चेतावनी हो जसलाई सत्यको उपदेश दिइएको छ कि उनीहरु त्यसलाई गर्ने छैनन् भने अल्लाहका समक्ष अपराधी तथा दण्डका भागी ठानिनेछन् ।

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ⑨

(९) हे ईमानवालाहरु ! अल्लाह तआ़लाले जो उपकार तिमीमाथि गऱ्यो, त्यसलाई स्मरण गर जबकि तिम्रो सामना गर्नलाई थुप्रै सेनाहरु आए अनि हामीले तिनीहरुमाथि तीब्र गति भएको आँधीबेरी तथा यस्तो सेना पठायौं जसलाई तिमीले देखेनौ,[1] तथा जे-जति तिमी गर्दछौ, अल्लाह (तआ़ला) सबै देख्दछ ।

[1]यस आयतमा अहज़ाबका युद्धको संक्षिप्त जानकारी छ जो पाँच हिज्रीमा घटित भयो । यसलाई अहज़ाब यसकारण भन्दछन् कि यस अवसरमा समस्त इस्लामका शत्रु एकत्रित भएर मुसलमानहरुका केन्द्र मदीनामाथि आक्रमण गर्नका लागि आए । अहज़ाब अरबी भाषामा हिज़ब (गिरोह) को बहुवचन हो । यसलाई खन्दकको युद्ध पनि भन्दछन्, यसकारण कि मुसलमानहरुले मदीनाको रक्षाका लागि मदीना तर्फ खन्दक (चारैतिर खाल्डा) खनेका थिए, ताकि शत्रु मदीनाभित्र आउन नसकून् । यसको संक्षिप्त विवरण यसप्रकार छ कि यहूदीहरुका क़बीला बनू नजीर, जसलाई रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले त्यसबाट निरन्तर वचन भङ्ग गर्नका कारण मदीनाबाट निष्कासित गरिदिनु भएको थियो, यो क़बीला खैबरमा गई आबाद भयो, त्यसले मक्काका काफ़िरहरुलाई मुसलमानहरुमाथि आक्रमण गर्नका लागि उत्तेजित गऱ्यो, यसैप्रकार गत्फ़ान आदि नजद्का कबीलाहरुलाई पनि सहायताको विश्वास दिलाएर युद्धका लागि तयार गरे तथा यसप्रकार यी यहूदी इस्लाम तथा मुसलमानका सबै शत्रुहरुलाई एकत्रित गरी मदीनामाथि आक्रमणकारी हुन सफल भए । मक्काका मूर्तिपूजकहरुको नेतृत्व अबू सुफ़ियानको हातमा थियो, उनीहरुले ओहुदका आसपास पडाव (पाल) हालेर मदीनाको नाकाबन्दी गरिदिए । उनको कूल संख्या लगभग दश हजार थियो । जबकि मुसलमान तीन हजार थिए । यसका अतिरिक्त दक्षिणतिर यहूदीहरुको तेस्रो क़बीला बनू कुरैज़ा आबाद थियो, जसमा अहिलेसम्म मुसलमानहरुको सन्धि थियो तथा उनीहरु मुसलमानहरुको सहायता गर्नका लागि बाध्य थियो । तर त्यसलाई पनि बनू नजीरका यहूदी नेता हूय् बिन अख़्तबले भड्काएर मुसलमानहरुमाथि घातक प्रहारका लागि आफ्नो साथमा मिलाइहाल्यो । यसप्रकार मुसलमान चारैतिरबाट शत्रुहरुका घेरामा फँसिहालेका थिए । यस अवसरमा आदरणीय सुलैमान फारसीको सल्लाहमा खन्दक खनियो, जसका कारण शत्रुहरुका सेना मदीनामा आउन सकेनन् तथा मदीनाका बाहिर नै डेरा जमाएर बसिरहे । तैपनि यस नाकाबन्दी तथा शत्रुहरुका संयुक्त आक्रमणबाट मुसलमान अत्याधिक भयभीत थिए । लगभग एक महीनासम्म यो नाकाबन्दी रहयो तथा मुसलमान अत्याधिक भयभीत एवं कठिनाईको परिस्थितिमा थिए । अन्तमा अल्लाह तआ़लाले ईश्वरीय सहायता मुसलमानहरुलाई प्रदान गऱ्यो । यी आयतहरुमा ती नै भयावह एवं व्याकुलताका परिस्थितिहरुमा ईश्वरीय सहायताको वर्णन छ ।

إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا۠ ⑩

(१०) जबकि (शत्रु) तिम्रा माथिबाट तथा तलबाट आइलागे[1] तथा जबकि आँखाहरु बाङ्गा-तेर्सा हुनथाले तथा हृदय कण्ठमा आउनलागे। तथा तिमी अल्लाहका सम्बन्धमा विभिन्न रुपमा विचार गर्न लाग्यौ।[2]

هُنَالِكَ ٱبْتُلِيَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟ زِلْزَالًا شَدِيدًا ⑪

(११) यहीं ईमानवालाहरुको परीक्षा लिइयो तथा पूर्ण रुपमा हल्लाइए।[3]

وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ⑫

(१२) तथा त्यस समय बहुमुखी (मिथ्याचारी) एवं रोगी हृदय भएका भन्नथाले कि अल्लाह (तआला) तथा त्यसका रसूलले हामीसित मात्र छल तथा कपटका नै वाचा गरेका थिए।

وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ يَٰٓأَهْلَ

(१३) तथा उनैको एउटा गुटले आवाज दियो कि हे यस्रिबका मानिसहरु!।[4] तिम्रो

प्रथम جنود सित तात्पर्य काफ़िरहरुको सेना हो, जो एकत्रित भएर आएको थियो। तीव्र गतिको वायुसित तात्पर्य त्यो हावा हो जो तीव्र तूफानका रुपमा आएको थियो, जसले शत्रुहरुका खेमाहरु (टेन्टहरु) लाई उखेलेर फ्याँकेका थिए, जनावर डोरीहरु चूँडालेर भागेका थिए, हाँडीहरु (भाँडा) उलट-पलट भएका थिए तथा सबै भाग्नलाई बाध्य भए। यो त्यही हावा हो जसको विषयमा वर्णित छ। «نُصِرْتُ بِالصَّبَا، وَأُهْلِكَتْ عَادٌ بِالدَّبُورِ» (सहीह बुख़ारी किताबु इस्तिसका, मुस्लिम बाब फी रीहिस्सबा वददबूर) "मेरो सहायता सबा (पूर्वायी) बाट गरियो तथा 'आद' दबूर (पश्चिमी) हावाबाट नाश गरिए।" ﴿و جنودا لم تروها﴾ बाट तात्पर्य फरिश्ताहरु हुन् जो मुसलमानहरुको सहायताका लागि आए। उनले शत्रुहरुका हृदयमा यस्ता भय तथा डर पारिदिए कि उनीहरुले त्यहाँबाट शीघ्र भागिहाल्नुमा नै आफ्नो सुरक्षा ठाने।

[1]यसबाट तात्पर्य यो हो कि प्रत्येक तिरबाट शत्रु आए अथवा माथिबाट तात्पर्य गत्फ़ान हवाज़िन तथा अन्य नजद्का मूर्तिपूजक हुन् र तलतिरबाट कुरैश तथा उनका साथी एवं सहयोगी।

[2]यो मुसलमानहरुको त्यस अवस्थाको वर्णन हो जसबाट उनीहरु त्यस समय पीडित थिए।

[3]अर्थात् मुसलमानहरुलाई भय, हत्या, भोक एवं नाकाबन्दीबाट पीडित गरी उनको परीक्षा लिइयो ताकि द्वयवादी अलग्ग होऊन।

[4]यथरिब त्यस सम्पूर्ण क्षेत्रको नाम थियो, मदीना उसैको एक भाग थियो जसलाई यहाँ यस्रिबको नाम दिइएको छ। भनिन्छ कि यसको नाम यस्रिब यसकारण पर्‍यो कि कुन

يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا ۚ
وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّبِيَّ
يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ ۛ وَمَا هِيَ
بِعَوْرَةٍ ۖ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا ﴿١٣﴾

बस्ने ठाउँ (यो होइन) फर्किजाउ ।[1] तथा उनको एउटा अन्य गुट यो आज्ञा नबीसित माँग्न थाल्यो कि हाम्रा घर खाली तथा असुरक्षित छन् ।[2] वास्तवमा ती (खुल्ला) असुरक्षित थिएनन्, (परन्तु) उनको दृढ निश्चय भागेर जाने भइसकेको थियो ।[3]

وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا
ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا
وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا ﴿١٤﴾

(१४) तथा यदि मदीनाका चारैतिरबाट उनीमाथि (सेनाहरु) प्रवेश गराइन्थ्यो अनि उनीसित उपद्रवको माँग गरिन्थ्यो त यिनीहरु अवश्य उपद्रव मच्चाइदिन्थे र यसमा विलम्ब थोरै गर्दथे ।[4]

समय अमालिका मध्येबाट कसैले यहाँ पडाव, (खेमा) हालेको थियो जसको नाम यस्रिब बिन अमील थियो । (फतहुल क़दीर)

[1]अर्थात् मुसलमानहरुको सेनामा रहनु अत्याधिक भयावह छ, आ-आफ्ना घरहरुतिर फर्किहाल ।

[2]अर्थात् बनू क़ुरैज़ाको तर्फबाट आक्रमणको भय छ । त्यसप्रकार घरवालाहरुका प्रण एवं माल तथा सम्मानलाई खतरा छ ।

[3]अर्थात् जुन भय उनीहरु व्यक्त गरिराखेका छन्, त्यो होइन, बरु उनीहरु यसबाट भाग्ने मार्ग खोजिराखेका छन् । عَوْرَةٌ का शाब्दिक अर्थका लागि हेर्नुस् सूर: नूरको आयत संख्या ५८ को व्याख्या ।

[4]अर्थात् मदीना अथवा उनका घरहरुमा चारैतिरबाट शत्रु पसून् तथा उनीसित माँग गरून् कि तिमी पुन: कुफ्र तथा शीर्क एवं मूर्तिपूजातिर फर्क, त यिनी अलिकति पनि ढिला गर्ने छैनन् तथा त्यस समय घरहरुलाई असुरक्षित हुनुको तर्क पनि प्रस्तुत गर्ने छैनन् बरु तुरुन्त मूर्तिपूजाको माँगतिर मोडिन्छन् । अभिप्राय यो हो कि कुफ्र तथा शीर्क उनलाई प्रिय छ तथा त्यसैतर्फ यिनीहरु लम्कन्छन् ।

وَلَقَدْ كَانُوْا عَاهَدُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّوْنَ الْاَدْبَارَ ؕ وَكَانَ عَهْدُ اللّٰهِ مَسْئُوْلًا ⑮

(१५) तथा यसभन्दा पूर्व त उनीहरुले अल्लाहसित वाचा गरेका थिए कि पिठ्यूँ फर्काउने छैनन्[1] तथा अल्लाह (तआ़ला) सित गरिएका वाचाको सोधपूछ अवश्य छ ।[2]

قُلْ لَّنْ يَّنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِّنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا لَّا تُمَتَّعُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ⑯

(१६) भनिदिनुस् कि यदि तिमी मृत्यु अथवा हत्याका भयले भाग्छौ भने यो भाग्नु तिमीलाई कुनै काम आउने छैन तथा त्यस समय तिमी अत्यन्त कम लाभान्वित गरिनेछौ ।[3]

قُلْ مَنْ ذَا الَّذِيْ يَعْصِمُكُمْ مِّنَ اللّٰهِ اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوْٓءًا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ؕ وَلَا يَجِدُوْنَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ⑰

(१७) सोध्नुस् त कि यदि अल्लाह (तआ़ला) तिमीलाई कुनै नराम्रो कुरो पुऱ्याउन चाहन्छ अथवा तिमीमाथि कुनै कृपा गर्न चाहन्छ त को छ जसले तिमीलाई बचाउन सक्छ (अथवा तिमीबाट रोक्न सकोस्) ?[4] आफ्नो लागि अल्लाह (तआ़ला) का अतिरिक्त न कोही पक्षधर पाउनेछ न सहायता गर्ने ।

[1]भनिन्छ कि यी बहुमुखी (मुनाफ़िक) बद्रका युद्धसम्म मुसलमान भएका थिएनन् परन्तु जब मुसलमान विजयी भएर विजयी सामग्री लिएर मदीना फर्के त उनीहरुले न त केवल यो कि इस्लाम धर्म धारण गर्नुको प्रदर्शन गरे, बरु यो पनि वचन दिए कि यदि पुनः काफ़िरहरुसित युद्धको अवसर आयो भने उनीहरु मुसलमानका साथ मिलेर युद्ध अवश्य गर्नेछन्, यहाँ उनलाई त्यही वचन स्मरण गराइँदैछ ।

[2]अर्थात् त्यसलाई पूरा गर्नुको उनीबाट माँग गरिनेछ तथा वचन भङ्ग गर्नुको स्थितिमा दण्डका भागी हुनेछन् ।

[3]अर्थात् मृत्युबाट त कुनै परिस्थितिमा पनि भाग्न सक्दैन । यदि रणभूमिबाट भागेर पनि तिमी आउनेछौ, त के लाभ ? केही समय पश्चात मृत्युको स्वाद तिमी चाख्नेछौ ।

[4]अर्थात् तिमीलाई मार्नु, रोगी बनाउनु अथवा व्यवसायमा हानि पुऱ्याउनु अथवा अकालबाट पीडित गर्न चाहन्छ भने को छ जो तिमीलाई यसबाट बचाउन सक्छ ? अथवा आफ्नो दया एवं उपकार गर्न चाहन्छ भने त्यसले रोक्न सकोस् ?

(१८) अल्लाह (तआला) तिमी मध्येबाट (राम्ररी) जान्दछ जो अरुहरुलाई रोक्दछन् तथा आफ्ना भाइ बन्धुहरुसित भन्दछन् कि हाम्रो पासमा आईहाल ।[1] तथा कहिलेकाहीं मात्र लडाईमा आउँछन् ।[2]

قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ
وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ
وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾

(१९) तिम्रो सहायतामा (पूर्णरुपमा) कन्जुस छन्,[3] अनि जब डर, भयको अवसर आउँछ त तपाईंले देख्नुहुन्छ कि उनी तपाईंतिर दृष्टि केन्द्रित गर्छन् तथा उनका आँखा यसप्रकार घुम्छन्, जस्तै त्यस व्यक्तिको जसलाई मृत्युको वेहोशी हुन्छ ।[4] अनि जब भय जान्छ, त तिमीमाथि आफ्नो तेज जिब्रोले ठूलो कुरा गर्दछन् ।[5] मालका ठूला लोभी छन्,[6] यिनीहरुले

أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ
رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ
أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ
مِنَ الْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ
سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى
الْخَيْرِ ۚ أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا

[1] यी भन्नेहरु मिथ्याचारी थिए, जो आफ्ना अन्य साथीहरुलाई पनि मुसलमानहरुसँग मिलेर युद्ध गर्नबाट रोक्दथे ।

[2] किनकि उनीहरु मृत्युका भयले पछाडी नै रहन्थे ।

[3] अर्थात् तिमीसँग खन्दक (खाई) खनेर तिमीलाई साथ दिनमा अथवा अल्लाहका मार्गमा खर्च गर्नमा अथवा तिमीसँग मिलेर युद्ध गर्नमा कंजूस छन् ।

[4] यो उनको कायरता तथा दुस्साहसको स्थितिको वर्णन हो ।

[5] अर्थात् आफ्नो वहादूरी एवं वीरताको विषयमा अहंकार व्यक्त गर्दछन्, जो सर्वथावाट झूठमा आधारित हुन्छ अथवा विजयमा प्राप्त सामानको विभाजनका समय आफ्नो वाकपटुताका कारण मानिसहरुलाई प्रभावित गरी धेरैभन्दा धेरै माल प्राप्त गर्ने प्रयत्न गर्दछन् । आदराणीय कतादहको कथन छ, "विजयमा प्राप्त सामग्रीका विभाजनका समय यिनी अत्याधिक कृपया एवं अत्याधिक नराम्रो भाग लिने तथा युद्धका समय सबभन्दा अधिक कायर तथा साथीहरुलाई निस्सहाय छाडेर भाग्नेहरु हुन् ।"

[6] अथवा दोस्रो अर्थ यो हो कि पुण्यको विचार पनि उनीहरुमा छैन । अर्थात् पूर्वोक्त दोष एवं त्रुटिहरुका साथ पुण्य एवं भलाईबाट पनि बञ्चित छन् ।

فَاَحْبَطَ اللّٰهُ اَعْمَالَهُمْ ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ
عَلَي اللّٰهِ يَسِيْرًا ۝19

ईमान स्वीकार्ने गरेका छैनन् ।[१] अल्लाह (तआ़ला) ले उनका सम्पूर्ण कर्मलाई अनर्थ गरिदिनुभएको छ।[२] तथा अल्लाह (तआ़ला) लाई यो अत्यन्त सरल छ ।[३]

يَحْسَبُوْنَ الْاَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوْا ۚ
وَاِنْ يَّاْتِ الْاَحْزَابُ يَوَدُّوْا
لَوْ اَنَّهُمْ بَادُوْنَ فِي الْاَعْرَابِ
يَسْاَلُوْنَ عَنْ اَنْۢبَاۗىِٕكُمْ ۭ وَلَوْ كَانُوْا
فِيْكُمْ مَّا قٰتَلُوْٓا اِلَّا قَلِيْلًا ۝20

(२०) ठान्दछन् कि अहिलेसम्म सेनाहरु गइसकेका छैनन् ।[४] तथा यदि सेनाहरु आउँछन् भने यिनी कामना गर्दछन् कि काश उनी वनवासीहरुमा बञ्जाराहरु (फिरन्ते) का साथ हुन्थे ताकि तिम्रा समाचार प्राप्त गरिरहन्थे,[५] यदि उनीहरु तिमीबीच उपस्थित भएपनि यसै कुरा राख्नका लागि तनिक (थोरै) लड्दथे ।[६]

[१]अर्थात् हृदयले वरु यिनी भ्रष्टाचारी हुन्, किनकि उनका हृदय कुफ्र एवं वैर भावले भरिएका छन् ।

[२]यसकारण कि उनीहरु मूर्तिपूजक एवं नास्तिक नै छन् तथा नास्तिक एवं मूर्तिपूजकका कर्म व्यर्थ छन्, जसको लागि कुनै प्रतिफल एवं पुण्य छैन । अथवा أحبط ، أظهر को अर्थमा छ, अर्थात् उनका कर्महरुको व्यर्थतालाई व्यक्त गरिदियो, यसकारण कि उनका कर्म यस्तो छँदैछैनन् कि उनी पुण्यका योग्य होऊन् तथा अल्लाहले उनलाई अयोग्य गरिदेओस् । (फ़तहुल क़दीर)

[३]उनका कर्महरुलाई अनर्थ गरिदिनु अथवा उनको मिथ्यावाद ।

[४]अर्थात् यी मिथ्याचारीहरुको कायरता, साहसको कमी भय तथा आतङ्कको यो दशा छ कि काफ़िरहरुका गिरोह यद्यपि असफल भई फर्किसकेका छन्, यिनीहरु अहिले पनि ठान्दछन् कि उनी अहिलेसम्म मोर्चा तथा खेमाहरुमा उपस्थित छन् ।

[५]अर्थात् यदि मानी पनि हालियो कि यदि ती काफ़िरहरुका गिरोह पुन: युद्धका विचारले फर्केर आउँछ त भ्रष्टाचारीको इच्छा यही हुनेछ कि उनीहरु मदीना नगरमा आउनुका सट्टा, बाहिर मरुभूमिमा बद्दुहरुका साथ होऊन् तथा त्यहाँ मानिसहरुसित तिम्रो विषयमा सोधिरहून् कि मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तथा त्यसका साथी नाश भए अथवा भएनन् ? अथवा काफ़िरहरुको सेना सफल रहयो अथवा असफल ।

[६]मात्र अपमानका भयले अथवा स्वदेशीका पक्षका कारणले । यसमा ती मानिसहरुका लागि घोर चेतावनी छ, जो धर्मयुद्धबाट पिठ्यूँ फर्काउन्छन् अथवा त्यसबाट पछाडी हट्दै रहन्छन् ।

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللّٰهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللّٰهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

(२१) अवश्य तिम्रा लागि रसूलुल्लाहमा उत्तम आदर्श छ ।[1] प्रत्येक त्यस व्यक्तिका लागि जो अल्लाह (तआ़ला) को तथा केयामतका दिनमाथि आस्था राख्दछ तथा अल्लाहलाई अधिक स्मरण गर्दछ ।[2]

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هٰذَا مَا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللّٰهُ وَرَسُولُهُ ز

(२२) तथा जब ईमानवालाहरुले (काफ़िरहरुका) सेनाहरुलाई देखे त (सहसा) भनिहाले कि यिनैको वचन हामीलाई अल्लाह तआ़लाले तथा त्यसका रसूलले दिएका थिए तथा अल्लाह (तआ़ला)

[1]अर्थात् हे मुसलमान एवं मुनाफिक़हरु ! तिमी सबैका लागि रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लममा आदर्श छ, त तिमी धर्मयुद्धमा तथा धैर्य एवं संयममा त्यसको अनुसरण गर । हाम्रो सन्देष्टा धर्मयुद्धका समय भोको रहयो यहाँसम्मकि कष्टका बावजूद सहन गर्दैरहे, त्यसको मुख आहत भयो त्यसको दाँत भाँचियो, खन्दक आफ्नो हातले खन्यो तथा लगभग एक महिना शत्रुको सामु डटिरहयो । यो आयत यद्यपि अहज़ाबका युद्धको विषयमा अवतरित भएको छ, जसमा युद्धका अवसरमा विशेषरुपले रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका व्यक्तिगत आचरणलाई समक्ष राख्नु तथा अनुकरण गर्नुको आदेश दिइएको छ । परन्तु यो आदेश सामान्य छ अर्थात् उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका समस्त कथनी, करणी एवं अवस्थामा मुसलमानहरुका लागि अनुकरण अनिवार्य छ चाहे त्यसको सम्बन्ध इबादतसित होस् अथवा सामाजिक, अर्थव्यवस्थासित अथवा राजनीतिसित, जीवनका प्रत्येक कोणमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको मार्गदर्शनको अनुकरण अनिवार्य छ । -----﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾ सूर: अल-हश्र) तथा ﴿إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّٰهَ﴾ (सूर: आले इमरान-३१) को अर्थ पनि यही छ ।

[2]यसबाट यो स्पष्ट भयो कि सन्देष्टाका आचरणको अनुकरण त्यसैले गर्नेछ जो आख़िरतमा अल्लाहका मिलनमा विश्वास राख्दछ तथा अत्याधिक अल्लाहको वर्णन तथा स्मरण गर्दछ । आज मुसलमान पनि सामान्य रुपले यी दुबै गुणहरुबाट बञ्चित छन् । यसकारण रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका आचरणको पनि कुनै महत्व उनका हृदयमा छैन । उनीहरुमा जो धार्मिक मानिस छन् उनका नेता, मुखिया, गुरु तथा ज्ञानी छन् तथा जो सांसारिक मानिस तथा राजनीतिक व्यक्तिहरु छन् उनका गुरु तथा नेता पाश्चात्य देशका स्वामी छन् । रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित प्रेमका मौखिक दावी ठूला छन्, परन्तु उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई मुखिया तथा गुरु मान्नका लागि उनीहरुमध्ये कोही तयार छैन । فإلى الله المشتكى

وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَـٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

तथा त्यसका रसूल सत्य छन् ।[1] तथा त्यस (वस्तु) ले उनका ईमानमा तथा आज्ञापालनमा झन् बढोत्तरी गरिदिए ।[2]

مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَـٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ

(२३) ईमानवालाहरुमा (यस्ता) मानिस पनि छन् जसले जो प्रतिज्ञा अल्लाह (तआला) सित गरेका थिए, उनीहरुलाई साँचो गरेर देखायो[3] केहीले त आफ्ना वचन पूरा गरिदिए[4] तथा केही

[1]अर्थात् मिथ्याचारीहरुले त शत्रुहरुको अधिक संख्या तथा घोर परिस्थितिहरुलाई देखेर भनेका थिए कि अल्लाह र रसूलका वचन धोखा थिए, तिनका विपरीत ईमान भएकाहरुले भने कि अल्लाह तथा रसूलले जो वाचा गरेका छन् कि दुख एवं परीक्षाको घडीबाट गुज्रेर तिमीलाई विजय एवं सफलता प्रदान गरिनेछ, त्यो सत्य छ ।

[2]अर्थात परिस्थितिहरुको कठिनाई एवं भयानकताले उनका ईमानलाई विचलित गरेन, अपितु उनका ईमानमा तथा आज्ञाकारिता एवं स्वीकृति तथा प्रसन्नताको भावनालाई अझ बढाइदियो । यसमा यस कुरोको प्रमाण छ कि मानिस तथा त्यसका विभिन्न परिस्थितिहरुका आधारमा ईमान तथा त्यसको शक्तिमा कमी एवं वृद्धि हुन्छ, जस्तो कि मोहद्दसीन (हदीसका विशेषज्ञहरु) को मत छ ।

[3]यो आयत ती केही सहाबाका विषयमा अवतरित भएको छ, जसले यस अवसरमा आफ्ना प्राणहरुको आहुति दिनुका विचित्र एवं आश्चर्यजनक कर्तव्य देखाएका थिए तथा उनीहरुमै ती सहाबा पनि सम्मिलित थिए जो बद्रका रणमा सम्मिलित हुन सकेका थिएनन्, परन्तु उनीहरुले यो प्रतिज्ञा गरिसकेका थिए कि यदि अब पुन: कुनै अवसर आयो भने धर्मयुद्धमा भरपूर भाग लिनेछन्, जस्तै नज़र बिन अनस आदि जो अन्तमा लड्दै ओहदका युद्धमा शहीद भए । उनका शरीरमाथि तलवार, भाला तथा तीरहरुका अस्सीभन्दा बढी घाउ थिए, शहादतका पश्चात उनकी बहिनीले उनलाई उनको औंलाका टुप्पोबाट थाहा पाइन् (मुसनद अहमद भाग-४ पृष्ठ संख्या १९३)

[4] نَحْب को अर्थ वचन, भाकल (मन्नत) तथा मृत्युसित गरिएका छन् । अभिप्राय यो हो कि ती सत्यवादीहरुमध्ये केहीले आफ्नो वचन अथवा मन्नत पूरा गर्दै शहीद भए ।

وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

(अवसरको) प्रतीक्षामा छन् तथा उनीहरुले कुनै परिवर्तन गरेनन् ।[1]

لِّيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾

(२४) ताकि अल्लाह (तआ़ला) सच्चालाई उनको सत्यताको पुरस्कार देओस् तथा यदि चाहन्छ भने द्वयवादीहरुलाई दण्ड देओस् अथवा उनको पनि क्षमा-याचना स्वीकार गरोस्,[2] अल्लाह (तआ़ला) अत्यन्त क्षमाशील एवं अत्यन्त दयालु छ ।

وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا ۚ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ ۚ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾

(२५) तथा अल्लाह (तआ़ला) ले काफ़िरहरुलाई उनको क्रोधको अवस्थामा नै (असफल) फर्काइदियो कि उनको कुनै कामना पूरा भएन ।[3] तथा त्यस युद्धमा अल्लाह (तआ़ला) स्वयं नै ईमानवालाहरुका लागि पर्याप्त भयो ।[4] अल्लाह (तआ़ला) अत्यन्त शक्तिशाली एवं प्रभावशाली छ ।

---

[1] तथा अन्य पनि छन् जो शहीद हुन सकेनन्, जबकि त्यसको चेष्टामा धर्मयुद्धमा भाषा लिन्छन् तथा शहादतको सौभाग्य गर्नुको कामना राख्दछन् ।

[2] अर्थात् उनीहरुलाई इस्लाम धर्म धारण गर्नुको सौभाग्य प्रदान गरोस् ।

[3] अर्थात् मूर्तिपूजक जो विभिन्न क्षेत्रबाट एकत्रित भएर आएका थिए ताकि मुसलमानहरुको अस्तित्व समाप्त गरिदेऊन् । अल्लाहले उनीहरुलाई तिनीहरुका क्रोध तथा नराम्रा विचारका साथ फिर्ता फर्काइदियो न त सांसारिक धन दौलत उनले हात पारे तथा न आख़िरतमा प्रतिफल अथवा पुण्य प्राप्त गर्नका अधिकारी हुनेछन् अथवा न पुण्य गर्नुका अधिकारी हुनेछन्, कुनै पनि प्रकारको पुण्य उनीहरुलाई प्राप्त हुनेछैन ।

[4] अर्थात् मुसलमानहरुलाई उनीसित लड्नुको आवश्यकता नै भएन, बरु अल्लाह तआ़लाले आफ्ना ईमान्दार भक्तहरुलाई वायु तथा फरिश्ताहरुद्वारा सहायता पुऱ्यायो । यसै कारण नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो «لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ، صَدَقَ وَعْدَهُ، وَنَصَرَ عَبْدَهُ، وَأَعَزَّ جُنْدَهُ وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ، فَلَا شَيْءَ بَعْدَهُ» (सहीह बुख़ारी किताबुल उमरा) "एक अल्लाहका अतिरिक्त कोही पूजनीय छैन, उसले आफ्नो वचन सत्य गरेर देखायो, आफ्ना दासलाई सहायता गऱ्यो, आफ्नो सेनालाई सफल गऱ्यो तथा समस्त गिरोहहरुलाई एक्लै उसले पराजित गऱ्यो,

وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ الْكِتَٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾

(२६) तथा जुन अहले किताबले उनीसँग गरेका थिए, उनीहरुलाई (पनि) अल्लाह तआलाले दुर्गहरुबाट निकालदियो तथा उनका हृदयमा (पनि) भय हालिदियो कि तिमी उनका एक गुटलाई हत गरिराखेका छौ तथा एक गुटलाई बन्दी बनाइराखेका छौ ।

وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا

(२७) तथा उसले तिमीलाई उनको भूमिको तथा उनका घरहरु तथा धन-सम्पत्तिको स्वामी बनाइदियो[1] तथा त्यस भूमिको पनि जसमाथि

त्यसका पश्चात कोही अस्तित्व छैन ।" यो प्रार्थना हज्ज, उमरह, धर्मयुद्ध तथा यात्राबाट फर्केपछि पनि पढ्नुपर्छ ।

[1]यसमा बनी कुरैज़ाका युद्धको वर्णन छ । जस्तो कि पहिला व्यतीत भइसकेको छ कि उसले सन्धिलाई भङ्ग गरी अहज़ाबको युद्धका समय मूर्तिपूजकहरु तथा अन्य यहूदीहरुलाई सहयोग दिएको थियो । अत: अहजाबका युद्धबाट फिर्ता गई रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अहिले स्नान मात्रै गर्न पाउनु भएको थियो कि आदरणीय जिबरील आइहाले तथा भने कि तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले हथियार राखिदिनु भयो ? हामी फरिश्ताहरुले त राखेका छैनौं । हिंड्नुस् अब बनू कुरैजासँग युद्ध गर्नुछ । मलाई अल्लाहले यसैकारण तपाईं सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको पासमा पठाएको छ । अत: उहाँले मुसलमानहरुमा घोषणा गराइदिनु भयो वरु उनलाई विशेषरुपले भनिदिनु भयो कि अस्रको नमाज़ त्यहीं गएर पढ्नुछ । यो आबादी मदीनाबाट केही मिलको दूरीमा थियो । यिनीहरु आफ्ना दूर्गहरुमा पसिहाले । बाहिरबाट मुसलमानहरुले घेराबन्दी गरे, जो लगभग पच्चीस दिनसम्म निरन्तर रहयो । अन्तमा उनीहरुले साद बिन मुआज़लाई आफ्नो मध्यस्थ बनाए कि उनले जुन निर्णय दिनेछन् हामीलाई स्वीकार हुनेछ । अत: उनले निर्णय दिए कि उनीहरुमध्ये लड्नेहरुको हत्या गरिदिइयोस् तथा केटाकेटी, वृद्ध तथा स्त्रीहरुलाई बन्दी बनाइयोस् तथा उनको धन मुसलमानहरुमा विभाजित गरियोस् । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यो निर्णय सुनेर भन्नुभयो कि यही निर्णय आकाशमा अल्लाह तआलाको छ । यसका अनुसार उनका लडाकूहरुलाई मारियो तथा मदीनालाई उनका अपवित्र अस्तित्वबाट प्रतिपकार दिइयो । (हेर्नुस् सहीह बुख़ारी बाब गज्वतिल खंदक) أنزل दुर्गहरुबाट तल झरालियो, ظاهروهم काफ़िरहरुको उनीहरुले सहायता गरे ।

وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرًا ﴿۲۷﴾

तिम्रा पाइला नै पुगेका थिएनन् ।[1] अल्लाह (तआ़ला) सबैथोक गर्नसक्ने सामर्थ्य राख्दछ ।

يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِيْنَتَهَا فَتَعَالَيْنَ اُمَتِّعْكُنَّ وَاُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيْلًا ﴿۲۸﴾

(२८) हे नबी ! आफ्ना पत्नीहरुसित भनिदिनुस् कि यदि तिम्रो इच्छा सांसारिक जीवन तथा सांसारिक शोभाको छ भने त आउ म तिमीलाई केही दिलाइदेऊ तथा तिमीलाई राम्रो रीतिले बिदा गरिदेऊ ।

وَاِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَالدَّارَ الْاٰخِرَةَ فَاِنَّ اللّٰهَ اَعَدَّ لِلْمُحْسِنٰتِ مِنْكُنَّ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۲۹﴾

(२९) तथा यदि तिम्रा इच्छा अल्लाह तथा त्यसका रसूल एवं आख़िरतको घर छ भने (विश्वास गर कि) तिमीमध्ये पुण्य कार्य गर्नेहरुका लागि अल्लाह (तआ़ला) ले अत्यन्त उत्तम प्रतिफल राखिछाडेको छ ।[2]

[1]केही विद्वानले यसबाट ख़ैबरको भूमिको अर्थ लिएका छन् किनकि त्यसका पश्चात नै हुदैबिया सन्धिका पश्चात मुसलमानहरुले ख़ैबरमाथि विजय प्राप्त गरेका छन् । केहीले भने कि मक्काको भूमि हो तथा केहीले फारस तथा रोमको भूमिलाई यसको अभिप्राय भनेका छन् तथा केहीले ती समस्त धर्तीलाई भने जो मुसलमान केयामतसम्म विजयद्वारा प्राप्त गर्नेछन् । (फ़तहुल क़दीर)

[2]विजय प्राप्त हुनुका परिणाम स्वरुप जब मुसलमानहरुको स्थिति पहिलाको अपेक्षा केही सुध्रिएको थियो त अंसार तथा मोहाजिरहरुका महिलाहरुलाई देखेर पवित्र पत्नीहरुले पनि आफ्ना पोषण खर्चको बृद्धिको माँग गरे । किनभने नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम सरलता प्रिय थिए, यसैले पवित्र पत्नीहरुको माँगमा अत्यन्त दुखी भए तथा पत्नीहरुबाट अलग रहनथाले, जो एक महिनासम्म निरन्तर रहयो । अन्तमा अल्लाह तआ़लाले यो आयत अवतरित गऱ्यो । यसका पश्चात उहाँले सर्वप्रथम आदरणीय आयशालाई यो आयत सुनाएर तिनलाई अधिकार दिनुभयो । तैपनि तिनलाई भन्नुभयो कि स्वयं निर्णय गर्नुका साटो आफ्नो माता-पितासित परामर्शका पश्चात नै कुनै निर्णय लिनु । आदरणीय आयशाले भन्नुभयो कि यो कसरी हुनसक्छ कि म तपाईंको विषयमा परामर्श गरुँ, बरु मैले अल्लाह तथा रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई छाडेर सांसारिक सुख-सुविधालाई अधिमान (महत्व) दिइन । (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरः अहज़ाब) त्यस समय उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका विवाहित सम्बन्धमा नौं पत्नीहरु थिए, पाँच कुरैशबाट थिए, आदरणीय आएशा, हफ़सा, उम्मे, हबीबा, सौदह एवं उम्मे सलमा तथा उनका अतिरिक्त अर्थात्

يٰنِسَآءَ النَّبِيِّ مَنْ يَّأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُّضٰعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ؕ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا ﴿٣٠﴾

(३०) हे नबीका पत्नीहरु ! तिमीहरुमध्ये जसले पनि अश्लील कर्म गर्नेछ, त्यसलाई दुईगुना यातना दिइनेछ[1] अल्लाह तआलाका निकट यो अत्यन्त सरल कुरो छ ।

आदरणीय सफ़ीया, मैमूना, ज़ैनब तथा जुबैरिया थिए رضي الله عنهن स्पष्ट होस् कि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमकी पत्नीहरुको संख्या ११ थियो र २ जना युद्धबन्दी पनि थिए । तर उहाँको प्रथम विवाह २५ वर्षको युवाकालमा आदरणीय खदीजा (जो चाहिं विधवा ४० वर्षकी थिइन्) सित भएको थियो र जुन आदरणीय खदीजाको जीवनकालमा अन्य कसैसित मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले विवाह गर्नुभएन । यसर्थ उहाँको बारेमा दानवको कुविचारमा लागेर गलत धारणा राख्नु महापाप हो । बरु उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि व सल्लमको प्रत्येक विवाहमा कुनै न कुनै तत्वदर्शिता अवश्य थियो । विस्तृत जानकारीका लागि पढ्नुस् (अर्रहीकुल मख़्तूम पृष्ठ ७५७-७६८ सम्म) केही व्यक्तिहरु पुरुषतिरबाट अलग हुनलाई तलाक़ (विवाह विच्छेद) भन्दछन् । परन्तु यो कुरो उचित छैन । उचित कुरो यो छ कि अलग हुनुको अधिकार दिनुका पश्चात स्त्री अलगाव रुचाउँदैन भने तलाक़ हुनेछैन, जस्तो कि पवित्र पत्नीहरुले अलगावको साटो रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका विवाहका बन्धनमा रहनु नै रुचाए, तसर्थ अधिकार दिनलाई तलाक़ मानिएन । (सहीह बुख़ारी किताबुत तलाक़)

[1]कुर्आनमा الفاحشة (लाम अक्षरका साथ) लाई व्यभिचारका अर्थमा प्रयोग गरिएको छ परन्तु فاحشة (जातिवाचक संज्ञा) लाई नराम्रोको लागि । यहाँ यसको अर्थ दुराचार तथा असभ्य व्यवहारसित छ, किनकि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका साथ दुराचार उनलाई दुख पुऱ्याउनु हो, जुन गर्नु कुफ्र हो । यसका अतिरिक्त पवित्र पत्नीहरु स्वयं पनि उच्च पदमा थिए । तथा सर्वोच्च पदमा आसीन मानिसहरुको साधारण त्रुटि पनि ठूला त्रुटिहरुमा गणित हुन्छ । यसकारण उनीहरुलाई दुईगुना यातनाका दण्डको चेतावनी दिइएको छ ।